

AHas

Historyez no-polityez no-chronologiczno-genealogiczny przez

Marje Regine Korzeniowska

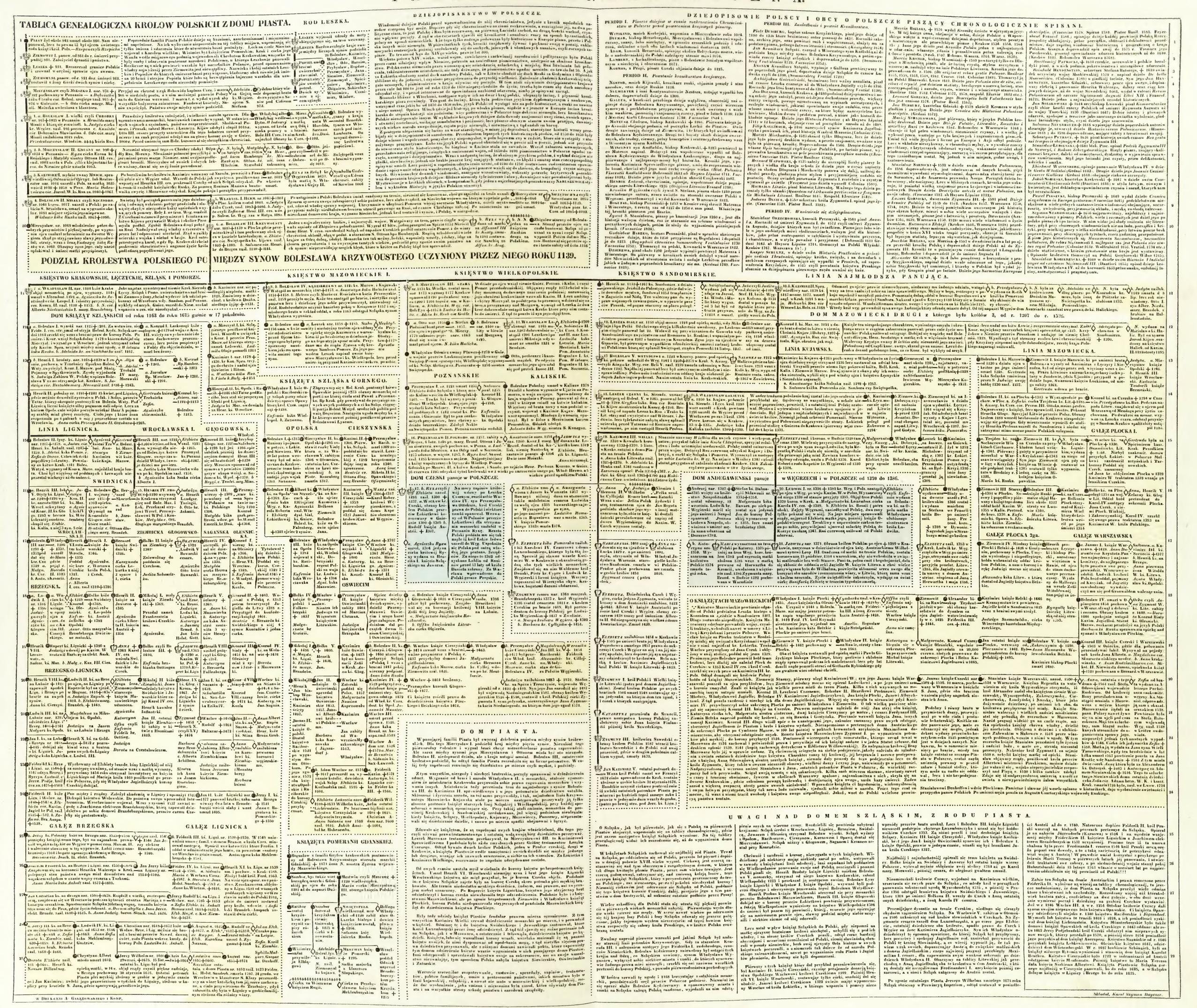
118317

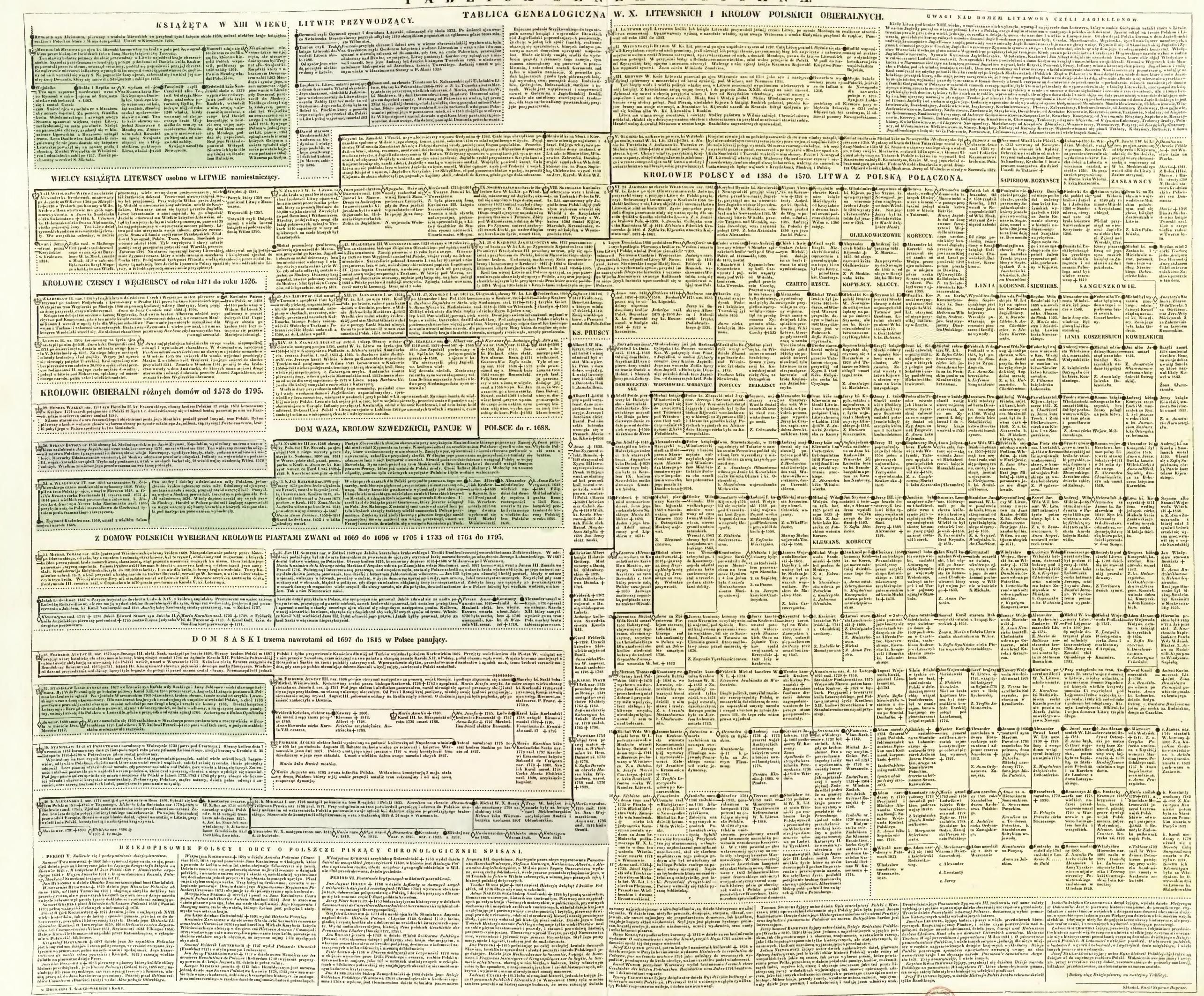

Toin org. of

RCA! N 2425613/1 TABLICA CHRONOLOGICZNA.

	SŁAWIANIE KOŁO ODRY.	POLANI	CHROBATOWIE.		ZANIE I KUJAWIANIE.	POMORZANIE.		SŁAWIANIE WSCHODNI.			T D H G V	USY. INFLANTY.			
	O LUTIKACH I OBOTRITACH,		200 Krakus Wanda	O MAZOWSZANACH I KUJAWACH.		o pomorzu.			O SŁAWIANACII I PRZEJŚCIU RUSI.		PRUSY.	O K Księstwa Ruskie skle okolicznemi ziemiami i wł z familii Rurika branj.		A SIĘSTWACH RUSKICII. ladaly się pospolicie z miast które były rzeczamipospolitemi i nad cłościami panowały. Książęta włuściwie nie byli dziedziczni tylko Sprawowali władze namiestniczą, albo od miast wybierani, albo od	
800 się w ini zwierzch Lutików	wianie kolo Odry dzielili się na bardzo liczne ludy; o tych które u dolnéj Odry przesiadywały, a które bliżéj Polskę interesują to jest o Pomorzanach mówiło nej kratce, tu się wzmiankuje o Lutikach i Obotritach. — Luticy ze czterech złożeni narodów od ujścia Odry do Rugii siedzący, przez czas niedługi Polskie nietwo uznawali. Rozciągnaj nad nimi władzę Bolesław krzywousty, a za Bolesława kędzierzawego, Sasi i inni Niemcy przez wyprawy krzyżowe przełamali Luticy ci, najdłużej i najdzejczejći swiego kronili batwochwaletwa. Jek zjemie no części wiali mograpiania przez wyprawy krzyżowe przełamali	Popiel I.	O CHROBACH BIAŁEJ. Chrobatowie po obustronach Karpatów mieszkający, dzielili się na Białych czyli Wielkich i Czerwonych. W Chrobacii	i do srodka dzisiejszéy Warmii; czyli Kuj lowie Polscy wprzód musieli Kujawy og	nym z Lechickich narodów. Posady ich w polnoc rozciągały się do rzeki Ossy juwianów od początku do Mazowsza liczyć można? godzi się wątpić. Kró- panować nim zdobyli Mazowsze. Ziemowit strącił z tronu Popiela w Kru- dyńlatia Piastów panować poczynala, Kujawy składały część królestwa Pol-	Pomorzem nazywano całą krajnę od ujścia Odry do ujścia Wisły. Miała ta krajna dość handlowne miasta, rozmaite ludy i ich naczelników. Ludy liczyły się do	Chrobacii ezęść któr la się Czerwoną czyli Cz	a patrzy na wschód zwa-	Sławianie koło Wolchowa, Dzwiny i Dniepru siedzacy wielką dzanie, Połoczanie, Krywiczanie z miastem Smoleńskiem. Drego	przestrzeń ziemi zajmuja: Nowogro	O PRUSAKACII. Narody: Pruski, Sudawów czy	O INFLANTACH Krajioa później Inflantami zwana, za mieszkała była od Estonow, Išwow czy- li Inflantów Czychońcami też zwanych	wielkiego księcia w Kijowie tworzyć w osadach zoleskie sdalu. Włodzimirzu nad Kli powsta aca i od nowo pows	ni. Wszyscy ci książeta i mia z siedzącego. Polityka Bogolub h na granicach Azii inne wielkie azma i Moskwie mające. Rozer talej przesładowaną była. Kijów stawał być spólnia Rusi. Śwobo	skiego i Długoszkiego poczeta e księstwa stolice swoje w Su- wała się Rus dawna z nowo w złupiony i poniżony coroz
ich Pols	y, gdzie się z czasem udziały książąt na Wolgascie potworzyły. — Obotrici był to jedeu z tych ludów które w dzisiejszym Meklemburgskim siedziały. Nigdy ski oręż nienjarzmit. Królowie Obotritow stawali się potężnemi i ustalili w téj stronie paaowanie swoje, bo książęta Meklemburgscy od nich pochodzą. O POLANACH CZYLI POLAKACH I LECHITACH.	Popiel II.	wielkiéj było miasto Kraków, i rządzili nią Wojewodowie. Jednym ztych Wojewodów był Krakus. Krajina ta niezawsze mogła niepodległość	skiego. Leez i Mazowsze wczesnie od k stką Polski. Długo Mazury byli Polakon wanie w Mazowszu założyć. Władysiąw w polacznie w w polacznie	croid Polskich zdobyte było, gdyż Bolesław wielki już go znalazł być czą- n niechętni, ztąd w czasie zamięszania Maulawowi nietrudno było swe pano- Herman polnoli Mazowsze i Kujawy i rad był tam przebywał. Lecz w woj-	ticzby Lechickich narodów. Między naczelnikami Pomo- rzan był <i>Ismar</i> czyli <i>Wizimirz</i> który wojował z Dnúczy- kami, Dnúczycy za Konuta w padli do tych pobrzeżów; wdzierali się do niść i Polocy Berdzi i Polocy	jarzmem Awarów czyli jak ich sąsiedzi Dulebi. (Olbrzimów) utrzymywała	Obrzinów ucisniona, tak Ale od upadku Obrzinów	bronila i kniažyła. Owóż familia Rurika wsparta Wuregami i Rusin odtąd cała ta przestrzcú Sławiańska Rusią nazwana została, a Sław	ti ci Śławianie wzywali Rus aby ich ami uzyskała nad wszystkiemi władzę i ianie Rusinami nazywać się poczęli.	rożski i Lotewski składaly jeden szcze ludów, obie strony ujścia Pregla, Nie mna, Widawy i Dźwiny, osiadających	P i od Lotyszóre; a na boku téj krajiny za Dźwiną nad Windawa siedzieli hrzo- nowie. Kiedy nastały przedsięwzięcie krzyżowe, Meinbard swiątobliwy kaplac	ksiażąt zaleskich przeslade ciężkiego ciosu doznając, od nad iune w południowej ks catéj Rusi od Halicza do K	stawat bye spojiną kusi. Swono wwane. Rozwiązana dawna Rus Irdžniła jeszcze Ruś południową iestwo Halickie i miejsce Kijo ijowa i aż za Dniepr duch naroc wą w Polske się przemieniła. V	i jedność najsciem Tatarow od północnej. Podniosło się wskiego zajęło. Przenikał tej dowości Polskiej; jakoż rożną
Poznani Poli niechęci	anów naród znany jest we dwóch miejscach. Jeden nad Dnieprem z miastem Kijowem, i ten z innemi wziął imie Rosinów; drugi nad Wartą z miastem em i Gnieznem a ten ticzył się do Lechitów. ityka królów Polskich umiała bądź orężem bądź układami związać pod jedno berlo rozliczne Lechitów, Chrobatów i innych Sławian ludy. Różne zdarzenia ity te ludy między sobą, albo krępowały między nimi braterskiej jedności węzły. Ztąd różne wynikały zajścia. Zawsze jednak uaród Polski z królami swymi e tej ludów jedności stal. Przy rozdziałe królestwa między synów Krzywonstego; Polska właściwa osobne księstwo stanowić poczęta. Wtedy dotąd pod		swoje utrzymać. Zasięgał wnią panowa- uiem swoim Swiętopelk król Morawii 880, 890; potem Węgrzy 900; a potem Ottonowie 940, 980. Bolesław II czeski także też 992 o-	strony Pumorzan. W podziałach między synów Krzyw.	oustego, Mazowske z Kujawami staly się wydziałem jednego znich to jest	poczęta częse Pomorza bliższa Wisły z miastem Gdań- skiem, później nad Odrzańska, Słupską nazywaną, z mia- stem Szczecinem, Kolobyzewa, Kaminem, Bolgradom	gów opanował ją. Odtąd Czerwonej. Królowie Po	przybrała nazwisko Rusi olacy Bolesławowie usito-	879 Igor i Oleg Ro	hwolad z Ware-	bii i w jéj okolicy. Kiedy wypraw krzyżowe nacisnęły w XII. wieku t ludy, w tedy Prusacy nabyli wodporz chiśl swyczystości że stali się dla są	Liwonów i nankę chrześciańską im o- powiadał. Było założone miasto Riga, a Mejnhard uczyniony od papieża 1170 biskupem, rozpoczał szereg biskupów	leńsk, Polock, Pskow, Nawc i Smaleńsk ze wszystkiemi o w Polskę się przemienily; nione wyrzekły się pieczy I	wych obroniły swych swobód i w kolicznemi miastami i księstwami Nowogrod wielki i Psków na cz istewskiéj i uległy polityce wielk z Włodzinirza do Moskwy prze	niazały się z Litwą. Potock uległy upływowi Litwy i znią zyste rzeczypospolite zamie cich kniaziów zaleskich czy-
Polski myslawi wrócone	czym beriem Piastów zostające prowincie Polski rozsypały się. Razem uważane nosiły imie Lechii do której się i księstwo Polskie liczyło. Ale wśrodku w Gnieznie pozostał arcybiskup wszystkich Lechii biskupów, w Gnieznie były złożone królewskie korony i miejsce koronacii, Polska nareszcie w osobie Prze- a poczęła wjedno spajać rozerwane prowincie, i powoływać niejako ludy Lechickie do odnowienia braterskiej spojni: tymsposobem imie Polski państwu przy- e było i ludy rozmaite imie Polaków przybrały. Odtad Polske właściwą nazwano Wielko Polską a prowincie Krakowską i Sandomirską, Malo Polską. chici. Do Lechitów lubo cztery główne liczyły się narody: Pomorzanów, Polanów, Mazowszanów i Lęczycanów, wątpić atoli niemożna że równie Sieradzanie, anie, nimi téż byli. Nieróżnili się od nich mieszkańcy Szląska ani Chrobatowie, ale tego imienia dopóty nie przybierali, dopóki nieweszli w jeden państwa	62 Mieczysław I.	panował był Chrobacią; aż po jego zgonie 999. Holesław wielki krół Potski w krole- stwo ją Polskie spoił.	albowiem oprocz Mazowsza i Kujaw, pr zowsza z ziemiami Dobrzyńską i Michalo- żuiej samo Mozowszs stanowiło drugą dz Lecz wówczas naród Prusaków z kry	rzydał Lęczyckie i Sieradzkie ziemie, które wraz z Kujawami i cząstką Ma- wską, składały jedną książąt Mazowieckich to jest Kujawskich dzielnicę; a pó- tielnicę czyli księstwo Mazowieckie, które dłużej od korony oddzielone było. yjowek swojich to jest Sambii, wypadał na Mazowsze i niesłychanie go na- luyu. Uciśnione Mazowsze widziało się być uszczuplonem, bo strony półno-		jednal tę piękną krainę	dla Polski.	945 Swiatosław 978 Oleg 980 Jaropełk 97	epanovać ochwołod	tara a la tala tampundajvo cheja	biskupem Albert de Bunboff i zafundo- al wal zakon <i>kuwalerow mieczowych. Zr</i> a- w zu podlegali oni arcybiskupom Rigi.			
	go związek.	992 Bulesłąw Wie	lki, zwyczajnie Chrobrym zwany.	ciskai, na jego ziemiach szukai posau i	cne jego zajęli i posiedli Sudawi albo Prusacy pod imieniem Warnów, Galindek, Pomezanów. Krwawe Mazurów z Prusa- kami utarczki, które dostarczały rozlicznych kronikom Pru- skim podaniem przechowanych gminnych powieće kolego.		963	•••••••••••••••••••••••••••••••••••••••	980 Włodzimir wielki 98	8 Izaslaw	Wtychże czasach upadala spraw	Władzy arcybiskupići wyzwolili, ale na- wet, rozciagając nad Liwonami, Lo- twa, Kuronami panowanie, dla nrcybi- skupów grożnemi i niebezpiecznemi	GNIEZNIENSCY.	BISKUPI KRAKOWSCY.	U W A G A. Glównym zamiarem téj ta- blicy jest naoczne wyrażenie
1000	O SZLĄSKU PRZED ODŁĄCZENIEM SIĘ JEGO OD POLSKI.				koniec gdy sprowadzeni Niemcy Krzyżacy 1227, i ziemią Chel- mińską od księcia Mazowieckiego obdarzeni, Pruskie kraje, a z niemi i dawne północne Mazowszanów ziemie zdobywac po- ezęli. Rzucili się nawet Krzyżney na Kujawy i to zdobyć	rą osobnym książętom Bogusławowi i Kazimierzowi po- wierzył. Ci 1180 od cosarza ujemieckiego za książąt Rze- szy niemieckiej uznani dwom panom podlegali. A gdy rozciągali panowanie swoje nad Lutikami za Odra aż			1015 Swiatopelk 1018 Jaroslaw wielki O LITWIE.	l Braczesław	Europy tych wies do poslugi wezwa Koorad i bogatém uposażeniem i ob szernym ziemi Chelmińskiej padaniem opatrzył, aby Prusaków zwojowali. Z	wie mieczowi swe załory rozwijali, Duńczycy opanowali Estonia i pobliż- m sze wyspy. Kiedy już miejscowe bałwochwal-	1000 Radzyn Gaudenty 1006 Hippolyt	1000 Рорра	współczesności książąt na da- anych ziemiach Polskich,panu- jących: potomków Piasta, Ruri- ka, Gedymina i innych. Ponie-
iny cla	W stronie górnéj rzeki Odry rozliczne siedziały Iudy. Luzicy czyli Luzacy, Diedesi, Boberanie, Słązanie, Opalini, i inni. Wdzierali się do tej kra- y Morawcy, potém Czesi i Polanie czyli Polacy. Już Mieczysław część znaczna posiadał, kiedy Bolesław II. Czeski 992. większą resztę z miastem Wro- twiem opanował. Bolesław wielki król Polski wydarł to Czechom, nawet same Czechy w swoje państwo wiączyć zamysłał. Od tego czasu obszerne zie- e po obustronach Odry rozciągłe poczęły, składać jedną prowincią, która się ściśle w braterstwie i jedności z Polską trzymała, a za Władysława Her- tua jedno wielkorządstwo składała. Kiedy Władysław Herman dzielił państwo swoje między synów, dostała się Bolesławowi krzywoustemu. Odtąd cata	1026 Mieczysław l		1035 Masław 1041	Z Kujawskich książąt, podrobnieni książęta postępując na monarchią i trou królewski, sprawili że ziemic dzielnicę Kujaw- ską składające, wcześniej do korony wróciły daleko niświaż keie	do Rugii, poczęli więcéj daleko Kiemcom być przychyl- ni, aż na ostatek zupelnie od Polski odpadli. Wresz- cie Pomeranii Kaszubskiéj czyli Gdańskiej, tenże Kazi-			Litwa długo w sąsiedz- twie Zmudzi ukryta, na- brała sprzężystości w tedy, gdy pognębieni Prusacy i	1 Wrzeslaw	pomocą Polską powiodło się Niemcon że w krótce prawie calkiem Pruskie ziemie opanowali. Tylko utrzymać je było im długi czas trudno. Swiętopell	oręż kawalerów mieczowych z chrze- ścianami, Duńczykami, Pskowianami, Poloczanami z Rusią i bałwechwaleza k Litwą, zakupili oni od Waldemara 13 festonia i przeto przepalili w 12 i stro-	1027 Bosuta	1023 Сетро	waż w takiém poboczném ich następstwa wyrażeniu, wiele bardzo próżnego miejsca w wie- kach XIV. XV. XVI. XVII i XVIII. pozostaje: a zatym za-
ta mi dzi dzi	prowincia od Szłążanów, Szłąskiem nazywać się poczęła. Bolesław krzywonsty wydzielając dla synów księstwa, zachował ją z inacmi obszernema zte- ani przy koronic, i zapewnił z innemi ziemiami i prowinciami oajstarszemu synowi Władysławowi. Po wypędzeniu Władysława z kraju, Bolesław kę- ierzawy synom jego wydzielił posiadłości na Szłąsku i w Luzacii, i to stało się zadatkiem do odpadnienia téj obszernéj prowincii. Trzej książeta od iedziczenia korony Polskiej oddaleni nie zaniedbali żadnej pory do uzupelnienia posiadłości swojich, a ich stryjowie, Bolesław kędzierzawy i Kazimirz prawiedliwy, odstępowali im zamki i powiaty które uzupelniały ich ksiestwa. Podzielili się Szłąskiem tak iż górny dostał się Mieczysławowi, dolny	1040 Kazimirz I.	restaurator		stwo Mazowieckie bo dopiero za Zygmunta I. 1526. Księstwo Mazowieckie w swoim pośrednim między Litwą i Polskim narodem położeniu, jak nieraz stawało się drogą na- paściom Litwy, na Polskę latwość otwierającą; tak z drugićj	mirz sprawiedliwy ustanowił wielkorządcę czyli namie- stnika. W powszechnym Lechii rozerwaniu, namiestnik taki osobnym się książęciem uczynił 1220. Tymsposobem cała Pomerania od Wisły do Rugii na dwa albo trzy	WLUDZINIKZ	PRZEMYSL 1055 Rościsław 1065 Wolodar	K I J O W Lotysze u niéj schronienia szukati; kiedy wspólne tych narodów balwochwalstwo u-	SMOLENSK 1054 Winczesław 1057 Igor	ter moened and of many	W przód nim kawalerów mieczo- wych zachwiał się zakon krzyżacki. W.M. krzyżaków Albert 1513 wziąwszy okup czyli opłatę wyzwolił mistrza ka-	1038 Stefan		pełnione zostało współczesnemi stopnia senatorskiego urzędni- kami, którzy przed iunymi w dziejach często są wspominani,
- Ko	nradowi, a średni z miastem Wrocławiem Bolesławowi wysokiemu. Gdy Konrad umarł bezpotomny. Bolosław wysoki sąsiedni sobie udział jego Szłąska łnego z Luzacią zagarnął i posiadł, tak iż do niego Mieczysław trafić nie mógł. Od tych dwoch książąt Bolesława i Mieczysława rozrodzili się ksią- ta, dolnego i górnego Szłąska i różne osobne tworzyli księstwa jakto tu zaraz widać.		1050 Boleslaw II. ú	nialy czyli szczodry 1080 Władysław Herman	strony stawało się pośreduiczącem do zbliżenia i zjednania obu narodów Litewskiego z Polskim. Wiązało się przymierzami i pokrewieństwem z Litwą a niemogło się wyrzec wspólnego z Po- lakami rodu i politycznego węzła. W Mazowszu więcej niż w któ- rejkolwiek prowincii Polskiej utrzymała się ludu swoboda, mniej	księstwa podzieloną zo ^s tąła.	slawicz	1005 Wolodar	ków w obronie wolności 107	9 Mscislaw 9 Mscislaw 9 Swiatopelk 1 Jaropelk 1 Boris Wsze- sławicz	niemiceki przelamał te truduości i zu	berg. Ale niebawem sobie samym zo- stawieni K. M. zagrożeni byli wzra- stającą potegą Moskwy. Szukali ob- cej pomocy w Polszcze, Danii, Szwe-	1059 Piotr		jako to: marszałków wielkich, kanclerzów, podkanclerzów, podskarbich i hetmanów tak wielkich jako i polnych. Przy
1100	Magnus wielkorządca czyli namiestnik (1097 Bolesław krzywousty)		1102 Bolesiaw krzywousty	1097 Zbigniew	było możnych panów, a tłum drobnéj szlachty przy swéj ziemi i przywilejach utrzymał się. Ta szlachta Mazowiecka rozbiegala się po Polazcze po Litwie i Rusi i napethiata narodem Polskim ziemie rzeczypospolitéj. Kiedy po pozadáj wyje i Polskim ziemie rzeczypospolitéj.		II00 Jarosław II.	HALICZ	stojących. Dopiero familia Lutuwera poczęla tworzyć państwo Litewskie które u- organizował Gedymin. Od-	1095 Izasi. Włodzim 1095 Dawid 1196 Swistoslaw	działanie kawalerów mieczowych z In- flant dopomagalu. Z czasem gdy się balwochwalstwo pochrzciło, zakon tra cił swa mpc i środki działania, i od	Moskwe Wyzywali. Ostateczne 1565 e mistrza Gottarda Kettlera z Polską u- klady, sekularyzujące zakon K. M. od- dawały wręce Polskie Inflanty i two-	1092 Marcin	1079 Lambert	takiem wypisaniu tych dostoj- ników, a na innéj tablicy wy- pisaniu marszałków sejmowych zdawało się być przyzwoitą i
E	Piotr z Danii wielkorządca czyli namiestnik				z Polska jeszcze się zjawiały zajścia u miejsce wspólnych obu narodów obrad, jeszcze Mazowsze stało się do jedności pośre- dniczącem. Elekcie królów, miejsce wspólnego sejmowania nac- statek i stolica królestwa, obrały awe siędlisko w Mazowska		1119 Roman 1119 Audrzej	1124 Rości- 1126 Włodzi	tąd są wielcy książęta Li- tewscy i Ruscy całem pań- stwemi książętami jako Su- 1125 Mscisław wielki wereny władnący. Znudź 113	Izasi. Mscisi	Prusy byly 1525 sekularyzowane i księstwo Pruskie czyli Królewieckie zamienione. Odziedziczył to ksiestwo	k księstwo Kurlandii i Semigalii; ale v Szwedzi osadzili Estonia i Dania jesz- cze czas jakis wdawała się do spraw Inflantskich aż naoststek prawa jej do	1118 Jakób z Znina	1101 Czesław (administrator) 1103 Baldwin 1108 Maurus 1118 Radost Gaudenty	potrzebną nawet rzeczą dolą- czyć szereg Arcybiskupów gnie znienskich, którzy nietylko na- czelnikami kościola polskiego,
X X	POLSKA CZYLI LECHIA MIĘDZY S Z L Ą S R	1	SANDOMIRZ 1148 Henrik SANDOMIRZ 1148 Henrik 1148 Holestaw IV.	MAZOWSZE	w mieście jego Warszawie. Tymsposobem Polska z nad Warty przeniosła się niejako nad Wialę. Mazowsze stało się sercem rzeczypospolitéj, a usposobienie i charakter téj prowincii wpływal nieodzownie nader mocno na losy całej Polski, co rozważać jest historyków obowiązkiem.	POMORZE	1134 Izaslaw II. 1142 Swiatoslaw 1146 Włodzim. Andrzej 1149 Swiatopelk	mirz Wolo- darowicz	1135 Jaropelk II. 1139 Winczesł 1139 Wszewł II narodem Litewskim przy- 1146 Igor II. 1137 Jaropelk II. 1147 Jaropelk II. 1147 Jaropelk II.	2 Swiatopelk 2 Wasil 3 Izasi. Hlebow. 4 Rochwolod 2 Wszesław 1146 Roscislaw II	nił się, i w królestwo 1700 zamienił.	- Inflanty staly sie przedmiotom calowie	1141 Piotr II.	1142 Robert 1144 Matcusz herbu Cholewa	primasami byli, ale nadto in- terrejami i zawsze pierwszą po królu w narodzie osobą. Zde- walo się także stosowną być dolączenie książat Siewierskich
7 I E	S R E D N I 1161 Bolesław wysoki 1164 Konrad Laskonogi 1179	(Otto)	1261 Kazimirz sprą- wiedliwy 1173 Mieczysław III 1177-	1173 Leszek	the state of the s	GDANSKIE 1177 Sambor 1179 Boguslaw i Kazimirz	1154 Włodz. Mscislaw 1156 Jarosław III. 1156 Mscislaw 1156 Włodz, Jaroslaw	1159 · · · · · Włodzimi- rzowicz 1180 Mscisł, Jarosławicz	1157 Izasiaw Dawidowicz porządzenia do niej się nie 1161 Rościsław Mścisławicz rozciągały. 1168 Micisław Izasławicz 1171 Hleb Jurewicz 1172 Jarosław Izasławicz 1172 Jarosław Izasławicz 116	3 Roscislaw 1 Wolodar 1 Wszesł. Waś. 3 Wolodar 1 Braczesław 1 171 Jaropolk 1175 Roscislaw II	ro 1701.		1152 Janik 1167 Bogumil	1166 Gedko Gryff	i Warmińskich którzy w swoich księstwach panującemi hyli: to jest, biskupów Krakowskich i Warmińskich, tymburdziéj że
1200	1201 Henrik brodaty	1202 Wiadysławo	1190 Mieczysław III. 1194 Leszek biały	1185		Mestwi n 1188 Boguslaw II.	1182 Roman 1189 Wszewolod 1189 Roman 1198 Mscisław II.	Włodzimirz Jarośławicz Andrzej kr. Wegiers.	1176 Roman Rościsławicz 1177 Swiatosł. Wszewłodowicz	Mscislawicz 1175 Jaropelk 1180 Dawid 11. Braczesław asilkowicz		KAWALEROWIE MIECZOWI.	1182 Piotr III. 1184 Zdzisław		Warmińscy biskupi byli preze- sami stanów prowincii Pruskiéj.
1	1211 Kazimirz 1236 Mieczysław II.	wie, łaskonogi i pławcz 1231	1201 Mieczystaw II 1202 Wiadysław Ie laskonogi 1205	-	K U J A W Y.	1207 Duńczycy opanowali część Pamorza 1218 Swiętupelk	1206 Swiatosław 1207 Alexander 1213 Daniel	1205 Daniel — 1206 Wło- dzimirz i Roman Igorewicz 1209 Andrzej — 1210 Wło dzimirz Igorewicz — 1212 Daniel — Mscisław wierny	1224 Wlodzimirz Raritowicz	Horis Boris 1214 Włodzimirz III Wiaczesław 1218 Wszewłod	KRZYŻACY	1205 Winno Rohrbach	1199 Henrik Kietlicz	1207 Wincenty syn Kadlubka 1218 Iwo Odroważ	
IIX X	1238 Hearik pius, pobožny LIGNICA WROCŁAW GLOGOW 1241 Bolesław 1241 Henrik III 1241 Konrad 1) sy 1246 Władysław	Przemy- Bolesłav sław pobożu 1257 Prze-	y y	1247 Ziemowit 1247 K CZERSK PŁOCK SIER	ADZ BRZESC ŁECZYCA DOBRZIN INOWROCZAW	1220 ogłosił się 1222 Barmin j		1213 Władysław Koloman. 1215 Mścisław Mścisławicz 12 8 Danieł 1228 Michał Wszewłodo- wirz — 1239 Daniel	1236 Izaslaw Macislawicz 1239 Michał Wszewłodow 1239 Roscielaw Macislawicz	bez kniaś. 1218 Włodzimirz III 1224 Mscistaw III 1231 Wszewołod	11STRZOWIE PROWINCIONALNI. 1233 Herman Balk 1233 Poppo Osterna	do 1234 1234 Zjednoczenie się z Krzyżakumi 1239 Herman Balk 1245 Henrik Heimburg	1230 Fulko	1229 Wislaw z Kościelca	WARNINSCY.
E	1266Henrik IV probus	myslaw pngrobek	. 1279 Leszek czarny	1262 Konrad II. 1262 Bole- slaw II. 228	ezzek 1268 Włady- zrny alaw łokie- tek 1268 Kazi- mirz 1268 Ziemo- wit 1268 Ziemomyał	Wraci- slaw		1266 Swarno 1266 Lew I.	1263 Strojnat 1264 Wojnietko	Wszewolod 1217 Hleb	1247 Henrik Wida 1255 Gerhard Hirzberg 1257 Hartman Grumbach 1260 Henrik Helmerich	1247 Ditrich z Gröningi 1250 Andrz. hr. Staurland 1255 Eberhard Sejne 1258 Hauno Sangerhausen 1261 Burhard Hornhusen	1258 Janusz	1266 Paweł z Przemankowa	t261 Henrik
A	SWIDNICA 1258 Bolko 1278 Henrik V otyty 1290 •••••• 128 Boleslaw 128 Racimirz 128 Przemysław		1289 Henrik probus	1294 1289	GNIEWKOW 1297 Leszek i J 1287 Kazi-	WOLGAST SZCZECIN 1278 Bogusław IV. 1278 Otto			1207 zamięszanie	Doumand 1277 Michał 1279 Teodor	1263 Ludwik Baldersheim 1271 Teodorik Gattersleben 1277 Kourad Thierberg 1279 Kourad Feuchtvangen 1230 Mangold Sternburg	1264 Jerzy Eichstädt 1267 Werner Breithausen. 1269 Otto Lutterburg. 1269 Konrad Wandern. 1272 Otto Rodensheim. 1274 Andrzej Westfalen. 1275 Walter Nordeck. 1278 Ernst Rosburg. 1279 Konrad Feucht-	1279 Włostiborz 1282 Henrik kś. bremeński		x
1300	BICA 1296 Bolesław 1296Henrik VI 1298 Henrik VII. Bolko 11. 1301 Bernard Wierny OLESNICA 1309 Konrad I. 1306 Kazimirz III 1306 Jan 1309 Lesze			1313 Trojden 1 1313 Wańko	1307 Włady-	Objal tę kra- inęPrzemysław; utrzymać jej Ło 1309 Warcisław IV.	1289 Macialaw Dani- lowicz	1301 Lew II. i Andrzej	1300 Wasil 1291 Witenes 1299	1295 Alexander	1252 Konrad Thierberg mlodszy 1257 Mencko Querevord 1300 Ludwik de Schipp.	wangen, 1281 Wilhelm Schurberg, 1287 Koar, hr. Herzogenstein, 1289 Otto Ho- genbach, 1294 Henrik Dumpeshagen, 1296 Bruno, 1298 Gotfrid Roga,		1293 Prokop Rusin 1295 Jan Muskata	1300 Eberhard
IV.	1326 Bolko II 1335 Częsi 1334 Henrik IX.	1333 Kazimirz wi	elki	i Ziemowit	1335 · · · · · ·	kietek nieumial. Poszarpali ją i	Zdnbył Gedymin, w czę-	1324 Jerzy	Fiedor 1315 Gedymin Wo. Baz	n 1313 Dimitr	1302 Helwik Goldbach 1303 Konrad Sacens 1309 Henrik Plotzke WIELCY MISTRZOWIE 1309 Sigfrid Feuchtwangen	1307 Konrad Jokke		1320 Nanker 1326 Jan Grot	1326 Jordan
X 1341 7	Mikolaj maly 1353 Wachw 1353 Ludwik 1353 L			1341 Kazimirz 1354 Ziemowit starszy	1353 Wla- dysl. birly 1364	kniążęta Pomor- scy. 1345 Bar- mia III	skich ksząt posiadane z Haliczem przyszedł do Polski.	1336 Boleslaw 1340 Palskie	1340 Jawanta 1342 Olgerd	1330 Jan 1359 Swintoslaw	1311 Karol Beffart 1320 Fridrik Wildenburg 1325 Werner d'Urseln 1330 Luder ksiaże brunswicki	1327 EberLard Manubeim			328 Henrik II. Wagenax 1334 Herman Libenstein
1369 B	Rolko III 1368 Karól IV Luxemburski odziedziczył i 1364 Rupert 1369 bracia Henrikowie X. XI. XII. 1368 Władysław 1368 Władysław 1368 Władysław	1370 Ludwik ande	gawenski	PŁOCK WARSZAWA		slaw VI. 1368 Swa-	(Wolosza) 1330 Bazarad	o wołoszy	1377 Jagelio	1339 Swistosian	1335 Dittrich hrabia Oldenburg 1341 Rudolf König 1345 Heorik Dusner 1351 Winrich Kniprode	1341 Burhard Drejlowe 1347 Goswin Erika 1360 Arnold Fittinghoff	1341 Jarosław Skotnicki	1317 Piotr Falkowski: 1318 Bodzanta z Jankowa 1366 Florian Mokrski	1350 Jan z Misnii 1353 Jan 11. Streiffrok
=	Swidnica zo- stała do koro- ny Czeskićj przyłączona 1390 1397 Henrik XIII.	1392 bezkrólewie. 1386 Władysław .	1384 Jadwiga Jagello	1351 Ziemowit 1381 Jan Jan 5 Mikol Rafal	Schoff 1378 daj z Brzezicz 1389 H Tarnowski 1391 Zaklika z Międzygorza 1389 Zaklika z Międzygorza 1389 Klemens z Muskorzowa Hincza :	1393 War- cist. VI. VIII + 1392	1359 Piotr I. Alexander J. 1371 Lacko 1352 Piotr II. 1393 Roman	I MULTANACH Wołoski naród w XIV.	1387 Skirgello 1392 Witout lub Witold	1387 Jerzy	1382 Kourad Zolner	1363 Wilhelm hr. Frejmershejn 1374 Lobens Hülsen		1380 Zawisza z Kurozwęk 1382 Jan Radlicki	1372 Henrik III. Sorbolm
1410 5	Jan 1400 Ludwik 41 1403 braces Kon-radowie 111. 1401 Bolko IV 1410 Bolesław 1401 Kazimirz 1401 V. V.				niew z Brzezia Wojciech Jastrzębiec Mikolaj Trąba (403 Pietr Dunin + 1415	min VI. + 1459 1405 War- 1401 Bogu- cisl IX slaw IX	1396 Właduś n 1405 Roman 1407 Alexander II.	aju i nsiadal na ziemiach colo Prutu i Moldawy, należących do Fsięstwa	A ALITONE IND ANSTORE	1396 Witowt 1356 Roman 1400 Jerzy	1390 Konrad Wallenrod 1393 Konrad Jungingen 1407 Ulrik Jungingen	1394 Waldemar Brüggen 1404 Konrad Fittinghoff	1359 Jan Krepidlo kś. opelski. 1394 Dobrogost Nawodworski 1402 Mikolaj Kerowski	1392 Piotr Wisz	1401 Henrik IV. Heilsberg de
1429 (Uzesi 1436 Ludwik III Wilhelm 1436 Ludwik III 1437 Bolko V 1437 Bolko V 1438 Wacław 2 A T O R Przemysła	1414 bezkrólewie		siaw 1428 Boic- alaw		Czsruki 29 Lubienla 36 Brzezia 1340	1432 Elinsz I. 1433 Stefan III.	Halickiego, gdzie obierał obie wojewodę uznające- o zwierzchnictwo ksią- at Halickich. KiedyKa-	1430 Swidrigajto	·	1410 Henrik Plauen 1413 Michal Küchmeister 1422 Pawet Poltzer	1414 Teodorik Turke 1418 Sigfrid hr. Schapenheim 1428 Zische Ruttemberg	1411 Mikolaj II. Traba 1416 PRIMASOWIE. 1422 Wojc. Jastrzębiec	1412 Wojciech Jastrzębiec 1422 Zbigniew Oleśnicki	Vouelsang 1415 Jan III, Abezier 1424 Franciszek Kuchschmatz
1454 ([2]	Txesi 1153 Friderik radowie VI, VII Jan 1467 Henrik XV 1471 Konrad VIII	1417 Kazimirz Js	g-епо астук	1455 Ziemowit i Włady- sław Jan 2	+ 1458 Jan Gruszczyński Jan Lutko z Brzezia Jakob z L Z Rytwian	18 cogows 1459 ekuciu do 1467 rouslawia 1469 li457 Erik 1459 Bogusl.	Alexander III. 1450 Begdan 1450 Pietr IV. 1451 Alexander III.	imirz wielki księstwo Ha- ickie na rzecz korony Polskiej zajął, i woloscy w Moldawij wojewodowie	1440 Kazimirz Jagiellończyk 20stał krolem Polskim 1417		1441 Konrad Erlichshausen 1449 Ludwik Erlichshausen	1437 Franc Kersdorf 1439 Henrik Buskenode 1442 Heidenreich Finke 1451 Jan Meugeden	1436 Wincenty II. Doliwa 1448 Władysław Oporowski 1453 Jan V. z Sprowy		1457 Encas Sylvius
M I	1476			1495	Jan z Koniecpola Stanisl. zKurozw., do 1451 Andr. Opporowa, do 1451 Grzegorz Deitarus Piotr z Ki	inaki 1378 I 1470 Damalam V	1458 Berendy 1460 Stefan IV.	owinni byli króla Pol kiego za zwierzehnika u- nać.			1467 Henrik Renss 1467 Henrik hrabia Riterburg 1477 Marcin Truchses 1489 Jan Tiefen	1475 Jan Fersen 1477 Bernhard Borch	1464 Jan VI Gruszczyński 1473 Jakób III. Sieninski 1480 Zbigniew Oleśnicki	1460 Jakób Sieniński 1462 Jau Gruszczyńsk. 1464 Jan Lutekus 1471 Jan Rzeszowski	1471 Mikolaj a Tungen
	O SZLĄSKU VYGASNIENIU KSIĄ-		1591 Alexander 1506 Zygmunt J.	stary 150.3 Jan i Piotr	+ 1493 Krzeslaw z Kurozwek Wacław Przerębski Jakúb z Sz + 1505 Hyszkows. + 1507 Mac. Drzewicki do 1510 Mac. Drzewicki do 1513 Krysztof Szydłowiecki Krysztof Szydłowiecki Krysztof Szydłowiecki Krysztof Szydłowiecki Krysztof Szydłowiecki Mac. Drzewicki do 1518	1510	1304 Bogdan jednooki 1517 Stefan V.	Jakoż poczęli hold od- awać. Obowiązywali się łoldawscy wojewodowie achować wierność, nieza-	Został królem Polskim 1501. Odtąd tytuł i władza Wielkiego królu zostawała. Ostateczna unia Litwy z Polską nastalu r. 15 MARSZAŁKOWIE KANCLERZE PODKANCI	69.	1498 Fridrik książe Saski	1486 Jan Freitag 1495 Walter Plettenberg	1493 Fridrik Jagiellończyk 1503 Andrz, Boryzszewski	1488 Fridrik Jagielloúczyk 1503 Jan Konarski	1489 f.ukasz Weiselroth
Poni przyla	ZĄT PIASTOW. ieważ książęta Szląscy ieważ książęta S	ki Jerzy Radz	POLNI. Biaty Kiszka + 1508 ziwiłk	1526	+ 1529 Kmita Jan Chojaski + 1537 Jan Chojaski + 1537 Jan Chojaski + 1537	1520 Jerzy 1523 Rar-	1546 Eliasz II. 1551 Ste- be	iów, uwiadamiać o nie-	WIELCY LITEWSCY LITEWSCY Mikoł. Radziwilł + 1506 Mikołaj Radziwilł		1511 Albert margrabia brandeburgski KSIESTWO PRUSKIE. 1525 Albert		1510 Jan VII. Łąski 1531 Maciej Drzewiecki 1535 Andrzej II Krzycki	1523 Piotr Tomickł 1535 Jan Lutalski	1512 Fabien Luziański 1523 Maurycy Ferber
weielo z Cecc nowan i zosta	ne byly do Czech i wraz chami przeszły pod pa- ie donu Austriackiego, awaly w jego posiadlości Total Fridr. III 1547 Jerzy II HETMANOWIE KORONNI WIELCY. Mikol. Kamieniecki + 1545 Mikolai Sieniawski	Jan Radziv Piotr Stani Grzegorz C	do 1533 will do 1541 slaw Kiszka + 1544 Zhodkiewicz do 1562	Jan M	+ 1551 Tomasz Sobocki + 1547 Mikolaj Grabia + 1548 Jan Ocieski do 1550 Jardai	1519 lakliczyna i do 1563	klid. 1563 Tomža. 1563 tr Alexander V — Bogdan. 1572 Iwonia. 1574 Jan. 1574 Petrylo, 1578 Pod- kowa. 1578 Jankula.	wemi i osobiście ruszać,	Wojciech Gasztold Jan Chlebowicz			1536 Herman Brugenej 1549 Jan Recke 1551 Henrik Gallen 1557 Henrik Fürstenberg	1537 Jan VIII. Latalski 1540 Piotr IV. Gamrat 1545 Mikolaj III. Dzieržgowski	1537 Jan Chojeński 1538 Piotr Gamrat 1545 Samnel Maciejowski 1550 Andrzej Zebrzydowski	1537 Jan IV. Dantiszek 1548 Tiedemann Gissa 1550 Stanislaw Hosiusz
Pruski tensiar na dwe	Mikolaj Firlej + 1526 Jan Tarnowski + 1561 Jerzy Jazłowiecki Mikolaj Sieniawski + 1569 Mikolaj Sieniawski + 1569 Mikolaj Mielecki do 1569 Mikolaj Sieniawski do 1569 Mikolaj Sieniawski 1579 Adam Wa- cław 1589	Krysztof R	+ 1571 ladziwilt 1572 bezkrólewie.	1574 Henrik Walezy 1575 Stefan Batory	Firlej 1 + 1564 2ej Opaliński 2ej Opaliński 1593 8 Przyjems. 1595 Jan Zamojski Jan Ocieski 4 1563 Walenty Dębiński do 1576 Piotr Wolski do 1576 Jan Zamojski do 1576 Jan Zamojski do 1585 Jan Borakowski do 1585 Jan Firléj	hek + 1569 eński do 1675 160ws - + 1590 Fridrik	1595 Stefan VIII. 1595 Zygmunt Batory 1595 Jeremiasz Mohila 1599 Michał Woloski	niestrem niestawiac zam- ów, niepobierać cel, ani sadzać jażów; rocznie	Jan Chodkiewicz Jan Chodkiewicz + 1579 Mikołaj Radziwił + 1567 Mikołaj Radziwiłł do 1579 do 1579	wicz Jan Mike, Naruszewicz + 1573	1567 Albert II.	1559 Gottard Kettler KURLANDIA KSIESTWO. 1582 Gottard Kettler	1559 Jan IX. Przerębski 1562 Jakob IV. Uchański	1560 Filip Padniewski 1572 Franciszek Krasiński 1577 Piotr Myszkowski	1579 Marcin Kromer
1600 margra zwolez skiego	skia brandehurski z przy bia Ludwika króla Cze- i Węgierskiego kupil sięstwo Jägerndorf. Syn dolf stian Stanisław Zolkiewski Stanisław Koniecpolski I607 FriderikWil- sięstwo Jägerndorf. Syn dolf stian Stanisław Zolkiewski Stanisław Koniecpolski I617 FriderikWil- Jan Zamojski Stanisław Zolkiewski Stanisław Koniecpolski Jan Karol Chodkiewicz	Jan Karol	do 1598 Chodkiewicz 1586 Zygmunt III do 1503 adziwiłł	Waza Proko Mikol	Woj. Baranows, do 1590 LZebrydows.dol601 Jan Ternowski do 1598	(592 Filip Julius	lớ vy lai	ndsylać królowi 400 wo- w na kuchnią, 200 fur yziny, 400 sztuk szkar- tu, 100 koni, i inne	Mikolaj Krysztof Radziwill do 1586 Woje. Radziwill do 1595 Stani. Radziwill do 1595 Andrzej Zawisza Eustnchy Wolowicz + 1584 Krysz, Radziwilldo1588 Lew Sapieha Gabriel Wojna	Jan Chlehowicz do 1583 Teodor Skumin Tysz-		1587 Fridrik	1581 Stanisław Karnkowski	1591 Jerzy Radziwiłł 1600 Bernard Maciejowski	1589 Andrzej Batory 1598 Piotr Tylicki
go Joac lektoro który	erzy Friderik odstąpił chimowi Friderikowi K-pwi brandeburskiemu, go addał synowi Jano-			Mikol	Hac. Pstrokońskido 1609 Wawsze. Gębicki do 1613 Felix Kryski do 1617 Stan. Zolkowski + 1620 Andrzei Limski do 1820 Fel. Kryski do 1613. Hen.	Maws. + 1610 pazyc.do 1616 milowicz 1618	1610 Michał Mohiła 1611 Stefan Tomża 1611 Konstanty Mohiła 1612 Michał Tomża	odarunki; a kiedy można inni byli osobiście dla Idunia holdu przybywać. /dzierali się do Multan	+ 1603 Krysztof Mikolaj Doro- hostajski Piotr Wiesiolowski Hier. Wolowicz		1618 Jan Zygmunt		1603 Jan X. Tarnowski 1606 Bernard Macicjowski 1608 Wojc. III. Baranowski 1615 Wawrzenjec Gebicki	1608 Piotr Tylicki	1603 Simon Rudnicki
1623 by cesarz skontis	yl z imperium wywołany, księstwo Jägerndorf księstwo Jägerndorf książętom satoin na wszystkie 1663 [2 braćmi] (2 braćmi) + 1646 Mikolaj Potocki Mikolaj Potocki Mikolaj Potocki Mikolaj Potocki Marcin Kaliaows. +1652 Stanisław Potocki+1654 Stanisław Potocki+1654	Janusz Kis: Janusz Rad	do 1640 ziwiłł do 1654	V. Lukus	Jakób Zadzik do 1635 Tom. Zamojski + 1638 Piotr Gebicki do 1642 Jerzy Ossoliński 1 1652 Jerzy Ossoliński 1 1650 Jerzy Ossoliński 1 1650 Jerzy Ossoliński 1 1650	1637	1616 Kacper Gratziani 1620	cgrzy potym Turcy, olosi bywali na fakcie zerwani; stawali się nic- ernemi. Różne stronni-	Jan Stanislaw Sapicha + 1635 Krysztof Wiesiolowski + 1638 Stefan Pac + 1640	Mikolaj Tryzna 1639 Pawel Wolowicz	1619 Fridrich Wilhelm	1639 Wilhelm 1640 Jakob	1624 Heurik III. Firlej 1626 Jan XI. Wężyk 1638 Jan XII. Lipski 1641 Maciej II. Lubieński	1616 Marcin Szyszkowski 1630 Andrzej Lipski 1631 Jan Albert Waza 1634 Jakób Zadzik	1623 Jan Albert Waza 1631 Mikolaj II. Szyszkowski
brandel protest elektor	burgskie niezważając acie, Friderik Wilhelm Christian + 1667 Jan Sobieski do 1665 Siefan Czarnecki + 1665 Jan Sobieski do 1667 Michał Pac	Michal Pac Windyslaw Michal Rad	+ 1662 do 1667 Wolawicz + 1669 ziwill + 1650	iowiecki aki	Stefan Korycińs. + 1655 Inc. do 1638. Jerzy Oaso- do 1665 Mik. Prazmaws. do 1666 Jan Lenzczyński do 1677 Stefan Wydza do 1674 Stefan Wydza do 1674 Stefan Wydza do 1678 Jan Lenzczyński do 1671 Stefan Wydza do 1678 Jan Lenzczyński do 1651. Hiero, Ra-	Kraninski	1674 Patriczejko 1683 Dukaj	wa popierala, rzeczpos- lita Polska; albo zoa- enici panowie Polscy u-	Krysztof Zawisza Krysztof Pac Lew Kazimirz S + 1659 Lew Kazimirz S + 1669 Alexander Naru	Bzewicz Wince. Gąsiews. +1662	1657 unolniony od holdu	2	1652 Andrzej III. Leszczyński 1658 Wacław Leszczyński 1666 Mikołoj IV. Prażmowski 1673 Kaz. Flor. kś. Czartoryski 1674 Andrzej IV. Obszowski	1612 Piotr Gębicki 1657 Andrzej Trzebicki	1643 Jan VI. Karol Konopacki 1643 Waciaw Leszczynski 1659 Jan VII. Stefan Wydżga
darfu, Schwie rik 11. 2. Fi	t zato otrzymał cyrkul bus. Ale król Fride- odrzucił te układy. riderik książe Brzegu, Ligniey i Wolawy zawarł 1537 timem II Elektorem brandeburgskim umowę, zapewnia-	Kazim. Sapi Jan Ogiński Bogusław S	eha do 1652	Stanis	Jan Dillers Marcin Zan 1505. Ant. Tree bic, do 1658. Bogus Lesz, do 1660. Jan Leszczy, do do 1666. Ant. Olszow, do 1677 Sta. Wydz, do 1677 Jan Marck Matc	Ostatni książe Pomorski Boguslaw XIV. umarl wciągu trzydziesto letnić wojny. Byly wielakrotne między ksią- żyńs. do 1692 żętami Pomorskiemi a margrabiami Bran	huzen 1695 Koustanty Kanta- huzen 1693 Mikolaj Mauro- kordato	ojewodami Polsce wier- mi. Już od Zygmunta I Itanowie tureccy poczęli	Stanislaw Radziwilt + 1690 Jan Karol Dulski+ 1695 Marcin Oginski + 1690 Dominik Radziwilt Karol Radziwili	Iziwill Hiero. Kryszpio do 1676 Benedy ki Sapieha	1688 Fridrik 1700 KROLES TWO.	.1682 Fridrik Kazimirz	1677 Jan XIII [.] Stefan Wydzga 1686 Stefan Wierzbowaki 1656 Michal Radziejowski	1679 Jan Malachowski	1680 Michal Radziejowski 1687 Jan VIII. Zbąski 1696 Andr, Chryzost, Zaluski
jącą sp byt um 1329, t lonemi.	padek księstw swoich na dom brandchurgski, do czego ocowany on, i przedkowie jego przywilejami w latach 505, 1511, 1522, t524, 1529 od królów Czeskich udzie- Ferdinand I, cesarz 1546 skassował te przywileje Ferdinand I, cesarz 1546 skassował te przywileje Ferdinand I, cesarz 1546 skassował te przywileje	Grzegorz Op	do 1708	Lizef 1	wietop. do 1678. Jan Mala. Hieronim L. do 1680. Jan Gnin + 1685. Michal Radziejowski — Lubomirs + 1703 Andrz. Zaluski 1771 Jerzy Donhoff do 1888. do	jąco dziedziczenie caléj Pomeranii gdy- by dom panujący wygasl, przez dom bran- deburski. Od r. 1528 naznak prawa odzie-	i u 1710 Demetr. Kanta-	twierdzanie wejewodów lokój w Buszy Zołkiew-	Alexauder Sapicha + 1699 do 1999 do 1703 Karol Radziwiłł Sianisław Szczi Marcian Wołowicz + 1711 + 1740	ika + 1702		1698 Fridrik Wilhelm	1706 Stąnisław II. Szembek	1700 Wojciech Dönhoff 1702 Kazimirz Lubiński	
Korz (a o sp. siala, z	sy: ale Friderik II. powolywał się na dawne pakta. ystając tedy z przykrego Marii Teressy położenia, gdy adek wielu koron po ojcu swojm dopominać się mu- zajechal nietylko Jägerndorf, Brzeg, Lignicę i Wulawe **Parat do 1736** Stanislaw Chomętowski + 1728** **Lignice i Wulawe** **Parat do 1736** **Parat do 1736*	Michael Radz	1733 Stanislaw Les 1733 August III.	zczyński	Mniszek Jan Szembek do 1711 Jan Przebe	stwem wstępujących na tron książąt, o- becni zawaze brandeburscy poslowie do- tykali się chorągwi, i elektorowie tytul książat Pomorskich przybierali. Ale po	pol zda cią	kojem Chocimskim 1621 al to zupelnie na Tur- . Tak stopniami Mol-	Józef Mniszech do 1713 Alexander Sapieha + 1734 Michal Wiszniowiecki Kazira, Czartory do 1724 Fridrik Michal ryski	Mirhat Kazim. Kociell 1722 Stanisław Poniatowski 1731	1713 Fridrik Wilhelm 1740 Fridrik II. wielki	1711 Ferdinand 1737 Ernst Jan Biron	1723 Teodor Potocki	1720 Felician Konstanty Sza- niawski 1732 Jan Alexander Lipski	1711 Tendor Potocki 1723 Krysztof Szembek 1740 Adam Grabowski
swaję i ny w B przy Ar	wyjednał pokój we Wrocławin 1742 wraz zatwierdzo- crlinie, ktorym prócz cząstki górnego Szląska który mstrii pozostał, wreszcie Prusom odstąpiony. Pono- 1744 wojos nowem pokojem w Drognie 1745, nabytok	Alexander S	lo 1762 apicha 1764 Stanislaw Ang	ust Poniatowski	Michal Wodziekl Jan Czapsk Michal Wodziekl Maciej Grab Karol Siedl	ski nie do całćj trafit Pomeranii. Przy poski 1744 pokoju Westfalskim 1648 r. przeważni podówczas na polu wojennem Szwedzi		kie panowanie.	Pawel Sanguszko + 1750 Ignacy Ogiński Fridrik Michał Czarto- ryski do 1752 onent 1764 Antoni Przezdzi + 1772	Søllohub 1746 Jerzy Flemming 1764 Michal Brzostowski	The William	1741 Ludwik ká. lüneburg bez księcius 1758 Karol Saski 1763 Ernst Jan Biron	1711 Krysztof Szembek 1748 Adam Komorowski 1759 Władysław Łubieński	1746 Andr. Stanis, Zaluski 1758 Kajetan Ignacy Soltyk	
zapewni hertsbur ezyla.	iała. Trzecia 1756 siedm lat trwająca pokojem Hu- rgskim 1763. ostatecznie Szląsk Prusom zabespie- do 1794 do 1794 do 1794 Szymon Kossakowski 1794	Jázef Sosnov Ludwik Tysz	ski 1780 zkiewicz i91 vacat 1793	Michal	Andrzej Zamojski 1767 And Młodziejows+1780 Jan Borch + 1780 Onnfr. Ol. Morch do 1780 Onnfr. Okecki do 1780 Adam Ponii	tę zachodnią elektorowi oddali; i w dal ski szych czasach Szwedzi zawsze znaczną 190 część Pomeranii z wyspą Rugią posia-			Józef Sanguszko + 1784 Józef Gurowski + 1790 Ignacy Potocki 1793 do 1793 do 1793	+ 1787 Stanisl. Poniatows, 1790	1796 Fridrik Wilhelm II.	1770 Pintr	1768 Gubriel Podoski 1776 Antoni Ostrowski 1774 Michal Jerzy Poniatowski + 1794	1799 Felix Paweł Turski	1766 Ignacy Krasicki
w Dr.	CKARNI A. GALEZOWSKIEGO I KOMP.	4			do 1793 Jacek Malachowski do 1790 Jacek Malachowski do 1793 Maciej Garnysz + 1790 Roch Kosso Macyński do 1794 Anto. Sułkowski 1794 vacat 1794 do 1	794			Ignacy Potocki 1193 Joach Chreptowicz 1794 Joach Chreptowicz 1794 Kazimirz Plater		1797 Fridrik Wilhelm III.	1795Rossya zajęla	7	Sklast	lat, Karol Szymon Dayczer.

NAS NAS

SADY I SADOWNICTWO.

Przed wicki, kiedy jedno tylko prawo krajowe było w Polszczo, królo- ciw starostom i dzierżawcom, i różne z dóbr królewskich czyli narodowych

POLITYCZNY PODZIAŁ DUCHOWIENSTWO. NA WOJEWODZTWA, ZIEMIE I POWIATY W. województwo, P. powiat, G. gród, S. sejmiki. WIELKOPOLSKA. 1 W. Poznańskie P. Poznań G. * P. Kościan G. * P. Walecz G. P. Kaliskie P. Kalisz G P. Gniezno G. P. Naklo G. P. Keyn G. * P. Kcyn G. Dwa te województwa, poznańskie i kaliskie, miewaja sejmiki wspólnie w Srodzie Do generatu wielkopolskie go należy grodów siedm (gwiazdkami oznaczonych). Roku 1768 od województwa kaliskiego na osobne wojeodztwo Gnieznieńskie, oddzielone zostały trzy p viaty Gniezno, Nakio i Kcyn. k. W. Sieradzkie P. Sieradź G. P. Piotrków G. P. Szadek 1. P. Wieluń G. . . . } Z. Wieluńska P. Ostrzeszów G. 5. W. Łęczyckie P. Łęczyca G. 6. W. Brzeskie ku- P. Brześć G. jawskie P. Kowale G. Oba te województwa Brzeskie i Inowrocławskie miewaja sa miki wspólnie w Radziejowie. P. Dobrzyń. P. Rypin. Z. Dobrzyńska Ta ziemia sejmikuje w Lipnie, ma swój gród w Bobroy. W. Plockie . . P. Plock G. P. Bielsk P. Raciaż S. Z. Zawskrzyń 10. W. Mazowie- P. Czersk G ckie. Z. Czerska S. . Warszawski G. 1 P. Blonie Z. Warszaw-P. Tarczyn ... ska S. . Wasosz Z. Wiska S. P. Radzilów . . . Z. Wyszogród G.S P. Zakroczym G. Z. Zakroc P. Serock · · · · Z. Zakroc P. Nowemiasto · · Zakroc ska S. P. Ciechanow G. . Z. Ciechanow-Chelmińskie W. Chelmińskie. Inflanckie W. Inflanckie. P Lomza G. 1 P. Kolno · · · · · · P. Zambrów · · · · Smoleńskie Z. Łomżyńska S II, Arcybiskup-Przemyskie o-jmuje: ZZ.Lwo-ka, ŻydaczewPrzemyskie ...ZZ. Przemyska, Sanocką. Chelmskie ...Z. Chelmską i część większą województwa Belzkiego. . Ostroleka . . . stwo Lwowskie . Rožan G. . . . Z. Rožańska S. ka i cza-) KijowskieOd rzeki Siucz do Dniepru. Z. Liwska G. S. odola. III. Biskupstwo Warmińskie, zależało prosto od Rzymu, obej W tym województwie Mazowieckim, każda ziemia sejmikuje u siebie, a wspólnie miewaja generała w Warszawie. Do starosty Wiskiego należy gród Wasoski; do Łomżyńskiego, gródy, Kolno, Zambrów, Ostrolęka; do Rozańskiego, gród Maków; do Nurskiego, gród Rawska P. Rawa G. S. Z. Rawska P. Rawa G. S. Z. Rawska P. Risklej P. Rawa G. S. Rawska P. Rawa G. Rawa Rawa P. Rawa G. Rawa Rawa P. Rawa G. Rawa Rawa P. Rawa G. R grody Kamieńczyk i Ostrów. 11. W. Rawskie P. Rawa G. S. · · · } Z. Rawska Biskupów i Opatów i innych pralatów stanowi król. Wszakże go. P. Bielsk Z. Rawska P. SochaczewG.S. Z. Sochaczews. P. Mszczonów Z. Gostyńska P. Gabin S. Z. Gostyńska Biskupów i Opatow i innych pralatow stanowi krot. Wszakze kapituly różnie zachowały formę dawnych elekcij. Niektórzy biskupi niejako po dwie katedry mieli. Biskup Łucki, był razem Brzeskim; biskup Kijowski, Czerniechowskim; Poznański, Warszawskim. Mieli swoje katedry pospolicie w głównych tegoż nazwiska miastach w Gnieżnie, we Lwowie, w Krakowie, w Wilnie, w Poznaniu, w Piocku, w Łucku, w Kamieńcu, w Przemysłu; ale biskupi: Warmiński miał katedrę we Fraunburgu; Kujawski we Wrocławku; Godonieki, w Chednieki, w Chednieki w C General tego wojewodztwa w Bolimowie. PRUSY KROLEWSKIE. Chelmiński w Chelmży; Chelmski w Krasnymstawie; Kijowski w Żytorzu; Zmudzki w Miednikach czyli Worniach; Inflancki w Dünebur-12. W. Chelmiń P. Toruń P. Toruń P. Toruń P. Toruń P. Toruń P. Toruń P. Grudziądz P. Grudziądz P. Grudziądz P. Grudziądz P. Grudziądz P. Radzyń S. P. Broduica P. Broduica P. Szturn G. Szturn G. S. Z. Malchałowska P. Nowemiasto P. Nowemiasto P. Nowemiasto P. Szturn G. S. Sturn G. S. W. Malborskie Kiszbork G. Szturn G. S. Sturn G. S. 12. W. Chelmiá- P. Toruá Sztum G. S. Ale gród sztumski zależy od starosty Kiszborku. R. 1764 województwo to było podzielone na cztery powiaty: Sztumski, Kiszporski, Elbląski i Malborski. Księstwo Warmińskie jest pod absolutnym swego bi Księstwo Warmińskie jest pod absolutnym swego bi-Księstwo Warmińskie jest pod absolutnym swego biv łuckiej i tak dalej. 14. W. Pomorskie P. Tczew S. LICZONO KOŚCIOŁOW PARAFIALNYCH: OKOŁO 4570. P. Tuchol S W DIECEZIACH. Gnieznieńskiej 878 Przemyskiej 158 Lwowskiej 103 Zmudzkiej 56 Krakowskiej 1054 Chełmińskiej 160 P. Puck S. Powiaty Gdański, Nowski i Starogrodzki liczą się do Tczewskiego. Powiaty Lemburski i Bytowski od r. 1657 w ręku króla Pruskiego. Scjmiki przedsejmowe każdy | 1054 | 1616 | powiat u siebie odprawia, po których zieżdzają się razem do Starogrodu, z kad poslów na general wysyłaj. Sejmik deputacki także w Starogrodzie. Starostwo gr dowe w Skarszewie. R. 1764 województwo na dziesię powiatów podzielone było: Tczewski, Nowski, Gdań ki, Swiecki, Tucholski, Czluchowski, Mirachowski ZAKONY. Pucki, Kościerzyński, Skarszewski. Sejmikowało czterech miejscach, w Pucku, w Tucholi, w Czluchov Dawnych zakonów klasztory i opactwa, były daleko liczniejsze Polszcze niż w Litwie; innych zakonów klasztory, dość równo rozi w Swieciu, dopiéro na generalik zgromadza sie do Stażone były i na różne prowincie się dzielity. rogrodu, i ztad na general i na sejm poslów wysyla. Trzy Pruskie województwa po odprawionych u siebie sejmikach i generalika pomorskim, jadą na general Pruski, raz do Grudziądza, drugi raz do Malborga, a OPACTWA. Benedyktyńskie od r. 1000 już powstawaly, byly te: S Krzyż czyli Łysagóra. Troki Sieciechów Horodyszcze późniejszém postanowieniem, poraz trzeci do Gniewia. Jeżeli który sejmik niestanie, generala nie bywa; a je-śli się general zerwie, postowie na sejm nie jadą. Mogilna zewszystkim Klasztorów Benedyktynek 2 Cystersi w prowadzeni 1140, ich opactwa: MALOPOLSKA. Peplin Bledziejów Lenda czyli Ląd 1. W. Krakowskie P. Kraków G. Mogila Pokrzywnica czyli Koprzywnica P. Proszowice S. P. Książ ze wszystkim · · · · · · · · · · · · · 16 Cystersek klasztorów 2 Kanonicy regularni S. Norberta czyli premonstratensi, mie-P. Lelów P. Szczyrzyce 2. Ksiestwa·····Z. Oświecimska G Z. Zatorska S. actwa: Trzemeszna i Czerwińsk. Spiskie starostwo Księstwo Siewierskie, zostaje pod władzą biskupa Kanonicy S. Augustyna, stróże grobu bożego w Miechowie, iechowici krakowskiego. Starosta Krakowski jest generalem ma KLASZTORY. lopolskim. 3. W. Sandomir- P. Sandomirz G. Kanonicy regularni S. Augustyna Penitenci weszli do Pol-P. Radom G. P. Chęciny G. P. Opoczno G. P. Korczyn G. P. Steżyca G. P. Wislica Augustynianie Eremici od roku 1352...... 19 Augustynianki 1 Dominikanie, zakon kaznodzie ski w prowadzony 1222 156 4. W. Kijowskie P. Kijów P. Kijów P. Zytomirz G. S. P. Owrucz G. S. kijowskie sej o Sandomirskie sejmikuje w Opatow Franciszkanie od roku 1187 6 To województwo kijowskie sejmikuje na przemie w Zytomirzu i w Owruczu. 5. Ruskie P. Z. Zydaczew G. Z. Lwowska G. Bernardynki 22 uchodzi do 0-Franciszkanie ściśléjszéj obserwancii Reformatami zwani, od roku 1600 67 Franciszkanie Kapucyni od 1694 15 kiego Notec p. . Karmelici trzewiczkowi od 1186 6 To województwo miéwa sejmik generalny w Wis na który i posłowie Haliccy przybywają. R. 1764 ot tego uwolnieni Haliccy, a dla innych ziem otworzył się sejmiki we Lwowie, w Żydaczewie, w Przemyślu, w Trynitarze wykupywania niewolników od roku 1685 1 Kartuzi Kameduli od 1000 Paulini wprowadzeni 1380 2 Bonifratrzy zakon S. Jana bożego od 1609 Sakramentki P. Wlodzimir GS. P. Krzemieniec.GS ZGROMADZENIA. Jezuici od 1565 do 1772106 W wołyńskim województwie sejmik deputacki w ka: Ojcowie Oratorii S. Filippa Neri dym powiecie osobno, ale sejmik przedsejmowy, tylko w Łucku. 9. W. Podolskie - P. Kamieniec.G.S. narze od 1651 2 Teatyni do roku 1775 P. Latyczew G. P. Czerwonygród Starosta Kamieniecki zwany generałem ziem podol-skich, miał oraz pod swem sądownictwem gród Laty-Maryanie Kanoniczki od 1744 Wizvtki od 1667 10. W. Lubelskie P. Lublin G. S. OBRZADEK GRECKI UNIACKI. P. Urzedów 11. W Belzkie - P. Belz G. S. P. Lubaczew P. Grahowiec G. P. Horodlo G. BISKUPSTW 9. Arcybiskup metropolita Kijowski, Arcybiskup Połocki. Arcybiskup Smoleński. 12. W. Podlaskie · · · · · · Z Drohicka G, S. Z. Mielnicka G, S. Biskup Chelmski Piński Lwowski P. Branski G. S. Z. Bielska OPACTW 16. P. Suraz P Tykocin Dermań Dubno Leszczyn 13.W.Braclawskie P. Braclaw P. Winnica G. S. P. Zwinogród Suprasi Żydyczyn O Grodno Mielc K Klasztorów Bazyliańskich liczono 110, 14. W. Czernie- P. Czerniechów

RZEKI. BALTYCKIEGO Uswiata Drissa Ewest czyli Labba z lewej. Gobza czy Kasola Sereja p. Uszacz Berezyna Kotra Mereczanka Wilia Lososna z prawej. Skawinka · Poprad Wisloka Colbuszowka . Wisloka 1 Muchawiec Lsna p. Nurzec p. Liwiec I. Suprasi p. Biebrza p. Pisza p. Narew . . . Szczkwan Wisla Wkra .. orza Baltye- Drweca kiego. Ossa Nogat ramie prawe Wistu. Srzeniawa Nidzica Nida Schodnia Camienna Cadomka Czarna p. Wolborka l. ilica Drzewica p Fers Rodau Motlawa ramie lews Wisty Glda ezvli Drawa czyl

Nieśwież

Wystrycz

Parafii obrządku uniackiego przeszło 9000

Arcybiskupstwo Ormiańskie jest we Lwowie, ziednoczone roki

ORMIANSKI OBRZADEK.

To wojewodztwo Czerniechowskie sejmikuje we Wło

dzimirzu na Wolyniu, a starostów grodowych liczy Czerniechowskiego i Nowogrodzkiego. Ale ziemie tego wojowództwa zupelnie odpadły jeszcze 1867.

* FIRRBY HERBY MALO-POLSKIE POZNANSKI KALISKI SIERADZKI WIELUNSKI LECZYCKI ROKU BRZESKI KUJ INOWROCŁAWSKI BANDERY. MAZOWIECKI RAWSKI CHELMSKI WOLYNSKI CZESKI CHELMINSKI MALBORSKI PODOLSKI LUBELSKI PODLASHI BREZKI TROCKI ZMUDZKI SMOLENSKI NOWOGRODZKI POLOCKI WITEBSKI. BRZESKI LIT MSCISŁAWSKI MINSKI INPLANCED BRACLAWSKI CZERNIECHO DAWNY LITEW SZEĄSKI GŁOGOWSKI LICNICHI-BRZEG SWIDNICKI RACIBORSKI CIESZYNSKI POMORSKI KASZUBSKI KRZYŻACKI MOŁDAWSKI SZWEDZKI MOSKIEWSKI HERBY STRACONYCH KRAJOW, LUB KROTKO POLACZONYCH. ORDYNACIE czyli majoraty, różni panowie w Polszcze w XVI wie- ORDERY. - Władysław Łokiet, miał w 1325 ustanowie order Orta białe

| Part | RZEKI. DO MORZA / z prawej TCHODZĄCE Lomnica
Bystrzyca
z lewej.
Suchodotka Zlota Lipa hod:i do mo-Uszyca Ladowa Kamienna Jahorlik Work. Zhar, Zharczyk RUSKI ŻYDACZEWSKI Bah chodzi do mo- / Kodyma rz a Czarnego z prawéj Wop

ZAMOZNOSC I PRODUKTA KRAJU.

Muraszka czyli Murawka siolda I Horyn p ... Slucz Dniepr. lbort p. tyez l. . . Oreza p rza Czarnego Irpien . . . Unawa I. Stuchna l Olszanka p. Tasmin Rosawa I. z lewéj. Wechra 1 Ostr 1. Turya 1. RZEKI SPŁAWNE SĄ: Dzwina, Windawa, Nie-nen, Wilia, Swięta Szoja, Wista, Bug, Narew, Wieprz, Wistoka, San, Dunajec, Nida, Pilica, Brda, by być równie spławnych gdyby z nich usunąć z dy. Dniestr w wielu miejscach dla skal trudne ma eprawy. Na Dnieprze poroby przerywaią żegługo ocz Wisły i kilku rzekdo niej wpadających, ora estru, które biora początek z gór karpackich zystkie inne z wyższych tylko mieysc wytrzyskują a po plaszczyznach, czesto bardzo slahego u iak jest bieg Prypeci. Bo kraj calej Polski stawy 1717 wynosilo: est prawie bez gór. Prócz pogranicznych Karpatów W koronie. wie jakie wzgórza i małe tu i owdzie ukazują się y. Jednak są rzeki wcaże bystro plynące KANALY Kanał Ogińskiego łączy z północy nadudnie Szczarę z Jasiotdą, i Muchawiecki z zacho-na wschód łączy Muchawiec z Piną. JEZIORA. Po różnych stronach Polski sa nie maij wielkości. Gopło w Kujawach; Switeż na Polisiu lisko Bugu; na Podlasiu połnocném, i wojew. Tro-kim blisko granie Pruskich znaczne i liczne jeziora; cześci Litwy, w Bracławskim, Dziśneń-

MUNDURY OBYWATELSKIE.

MUNDURY WOJSKÓWE.

Mundury obywatelskie, województw, ziem i powistów zaprowadzon z zako przykładem cutozienskim tworzyć winimane kwojich przebistał przykłada p

w nrzeskokuj, i inowr, kontusz granat, wylogi i żupan karmaz, ; w krakow, kontusz granat, hez wylog, żelonierzem i lapkami amarantow, a guzikami zlotemi; w kijowskim, kontusz turkusowy wylogi czarne; w bracław. Zamieniono kontusz na granat. W Litwie liczniej aze zastyl zmiany: o rezadski i wolkowy; kontusz prosazniski i wolkowy; kontusz prosazniski i wolkowy; kontusz na granat. W Litwie liczniej aze zastyl zmiany: o rezadski i wolkowy; kontusz na granat. W Litwie liczniej kontusz prosaznie kontusz na granat. W Litwie liczniej kontusz prosaznie kontusz na granat. W Litwie liczniej kontusz prosaznie kontusz na granat. W Litwie liczniej kontusz na granat. W Litwie liczniej kontusz na granat wylogi karmazynowe, z wylo, i żupa safirowemi; miński kontusz amarana karmaz na granat wylogi zapane bialy; trocki; grodz. kowień. (ktory w przód żadnego niemiał) upitkie w litwie utrzymywali że posiadają kś. Słuckie: ale ich tytuł książęcy, kontusz posowy, z wylo, i żupa safirowemi; miński kontusz amarana karmaz na granat wylogi, żelen z zokiemi, żelen z żotemi, żelen z żotemi i jelen z żotemi jelen z z czar-rezadowemi jelen z z czar-rezadowemi jelen z z czar-zelenemi. Zedowemi jelen z z czar-zelenemi. Zed

SKARB.

Kraina Polska liczyła się do krajów z przyrodzenia zamożnych. Jeśli ich przedawała, że w czasach dla jej handlu najmniej sprzyjających, billar

Królowi ... 2,666,666 - 20, 1,333,333 - 10
Rada nieustająca i nadzwyczajne wydatki 595,000 — 151,241 - 20
Wojsko ... 6,290,000 — 2,300,000 — 100,0 Rožne wydatki 906,333-10 650.666-20 6. W. Polockie ... nie ma powiatów

Rok 1791 dopełniając wielkich przedsięwzięć, a do większych się S. W. Brzeskie li- P. Brzeski G. S. otując, widząc potrzebę pomnożenia wojska jeśli nie do 100,000, to przynajmniej do 65,000, znalazi się znowu w trudném polożeniu. Sejm, schwalii podatek 10go grosza na dobra szlacheckie, podjął tych dobra poliżal wystacje poliżal w poli

DOCHODY RZECZYPOSPOLITEJ 1791.

PODATKI. WKORON, W.X.LIT. RAZEM.

WYDATEK.

Lista cywilna..... 6.263.246 2.887.914 9.151.160 Przenosi tedy wydatek nad dochód 4,995 592. To deficyt pokryt zostanie uchwalonym na jeden raz kominowym, składkami dobrowol nemi, oraz zasiągnieniem 10,000,000 długu na koronę a 3,000,000 na

DOCHODY KROLEWSKIE. Za czasów Jagiellońskich, oddzielił się dochód królewski o lochodu rzeczypospolitéj, a za Zygmunta Iligo ściśléj go opisanc Roku 1589 na stół królewski były przeznaczone, w Litwie ekonomic Grodzieńska, Szawelska, Brzeska, Kobryńska, Olitska i Mohilewska prodzenska, szawelska, Brzeska, Kobrynska, Olitska i Mohilewska, oraz dawne ceł dochody. W koronie zas roku 1590 wyznaczono dla króla wielkorządy krakowskie, zupy solne w krakowskiem Wielickie Bochskie oraz na Rusi wywarzana, miny Olkuskie; ekonomie: Sandomirka, Samborska, Malborska, Regozińska, i Czczewska; cla koronne i cuskie, tudzież zmiast Gdańska, Elbląga i Rygi, zostawując przytém w całości dawniejsze intraty z mennie i z oplat za podwody, których Władysiaw IV. utworzył poczty.

Dochody to jedne się nodoność mysty, inc. podwodyk z Jejoli zktorych Władysław IV. utworzył poczty.

Dochody te jedne się podnosić mogły, inne podupadały. Jeżel
lepsze zagospodarowania ekonomij dochody podnieść mogły, dochody
z dóbr wielkocządów krakowskich zmalały. Miny Olkuskie zalane
mennica zamknigta, niedole kraju i wcie i wszystkich dochodach o zasu do czasu uszczerbek sprawialy. Z odpadzieniem krajów, stra czasu do czasu uszczerek sprawiały. Z odpadajeniem krajów, stra-cone były dochody z Rygi, a w roku 1772 wiele ekonomij i zupy sol-ne. Rzeczpospolita wynagradzając ten uszczerbek uczyniła 1775 ofia-rę, przeznaczając z dochodów swojich 4,000,000 złotych dodatku. Miał tedy król. 1. pozostate w koronie i w Litvie ekonomie; od rzeczypospolitej rocznie 4,000,000, pocztę, mennicę, trzeci grosz z cel od wszelkich towarów kupieckich w koronie i w Litwie; przyłączono nadto do ekonomij grodzieńskiej i brzeskiej znaczne dobra pojezu-ickie fondaczu edukacijnego, z których krol do kasey edukacijeki. ickie funduszu edukacijnego, z których krol do kassy edukaci 13,150 zlotych rocznie wypiacał i pozwolono za półtora miliona dób do ekonomij litewskich dokupić. – Z tych rozmaitych źrzódeł tyl-miewał król dochodu, że ten wynosił blisko połowe tego co miała sa ma rzeczpospolita. Zawiadywaniem skarbu i dobr królewskich tru dnili się podskarbiowie nadworni. Od roku 1781 ustanowiona był kommissia ekonomiczna, zawiadywać mająca wszystkiemi dochodami rydatkami i interessami prawnemi, tak stolu królewskiego, jal i dobr dziedzicznych królewskich tyczącemi się.

SIŁA ZBROJNA I WOJSKO.

Sila zbrojn**a z** dawna zależała na rycerstwie obowiązaném służb ojenną na koń, *w pospolitém ruszeniu*. Dla utrzymania gotowośc boju odbywały się okazki czyli rewie, które odprawiać obowiąz kiem było wojewodów. Prócz téj siły narodowej było wojsko stal Wojsko składalo się z krajowego i cudzoziemskiego. Podług u

kompanii lekkich Uianów 100 kompanie Wegierskie 36 kompania Janczarów..... 100 W Litwie

 6 kompanii Ussarów
 40°

 6 kompanii Pancernych czyli Petyhorców
 200

 0 kompanii lekkich
 70

Do tego liczyć należy. Z Ordynacii Ostrogskiéj jazdy 300 j

Milicia wojewodztw Kijowskiego i Bracławskiego. Książe Kurlandii jazdy········· 200 \ piechoty ······ 300 } Roku 1790, chciała mieć Rzeczpospolita wojska stotysięcy, lecz na predce tych sił wystawić nie zdolała. Tymczasem 1791 wystawiie

Jazda
8 brygad kawalerii narodowéj, každa z 12 chorągwi
szwadronowych od 150 koni, mająca głów ze
sztabem swojim 1819 zamyka

14552
Regiment gwardii konnéj
465
5 pulków przedniéj straży, każdy z 8 chorągwi od 135 koni, majacy głów ze sztabem 1099 5495 Piechota.

vnierowie 96 2 bataliony dzielący się, ze sztabem 1440 głów ma

r. 1666 pozostala przy Turkach.

Bessarabii częśc zagarnoli Turcy 1881.

Moldawia zewszystkiem 1012, 1621 stracusa, trakta
tami Buczackimi Choclastera, Turkow zopelnie odsta Vojsko wielkiego ksiestwa Litewskiego w jeździe i piechocie Aby dopelnilo liczbe 65000

P. Kowno G. S. P. Upita G. rództwo sejmikuje w Trokach, powiat Upit-wieżu, inne powiaty u siebie. kie P. Eiragola

POLITYCZNY PODZIAŁ

NA WOJEWODZTWA, ZIEMIE I POWIATY.

W. X. LITEWSKIE.

. Oszmiana G. S. P. Lida G. S.
P. Wilkomirz G. S.
P. Braslaw G. S.

Powiaty tego województwa wileńskiego nejmikują

P. Kroże
P. Tendziagola
P. Jaswony
P. Szawle
P. Wielkie Dyrwiany P. Male Dyrwiany P. Beržany P. Uzwenta P. Telsze

nieliczono tylko jeden, a w XVI wieku Zmudz dzielil-

spolita potrzebowała. Wszakże jeżeli przed piętnastu laty dokazala tego, że dochody swoje do 17,500,000 i do 18 milionów podniosła wtym 1791 roku, dochód swój, więcej niż podwoila, a tow sposób następujący.

P. Mozyr G. S.
P. Rzeczyca G. S.
II. W. Inflanckie P. Dyneburgski G. S.
To województwo Inflanckie jest Litwie i koronie

KURLANDIA. 1. Księstwo Kur- — Goldynga ...) landii — Tukum ...) 2. Księstwo Semi — Mitawa ... | Oherhaupt mannschaft | 3. ... P. Piltyński

ROKU 1793 UCHWALONY BYE PODZIAŁ TAK.

INTRATA Z ROŽNYCH DOCHODOW.

Cło szlacheckie, kupieckie, od soli, skladne winne, czopowe zagraniczne, pobory z korony, spławne i lądowe litewskie.

Stepel, papiéru, kart, kalendarzy, żydowskich ksiąg i sygilaty przywilejów.

Tabaczny prowent.

Loteria.

Jagob, 779

Loteria.

Jodo, 700

Most warszawski.

Z biskupstwa krakowskiego

Z biskupstwa krakowskiego

Z biskupstwa krakowskiego

Z dóbr Ostrogskich

Prowizia od summ pogalicijskich

Jodo, 800

Subsidium charitativum.

Półprocentu z dóbr pojezujckich w Litwie.

W Koronie. Wóżewództwa podzielone na powiaty. I. Krakowskie: p. krak. proszowski; ili. Sandom: p. sańd. radomski, checiński; III. Sandom: p. sańd. radom: p. s

LICZBA SENATOROW, STAROSTOW, POSLOW, 1 DEPUTOWANYCH PRZED 1764.

ıa	WIELKOPOLSKA.	krze	mnié	Star	Star bez 1	Por	De tryl	Komi
,	W. Poznańskie W. Kaliskie	3 4	6	3 2	6 11	}12	4	2
o.	W. Sieradzkie · · · · Z. Wieluńska · · ·	2	3	2 2	2	4 2	2	1
e:	W. Łęczyckie · · · ·	2	3	ī	1	4	2	î
a, la	W. Brzeskie kujaw	3	3	5		14	2	2
e	W. Inowroclawskie Z. Dobrzyńska · · ·	2	3	2	2 2	1 2	1	1
1-	W. Plockie	3	2	i	i	4	2	i
)-	W. Mazowieckie	2	6	10	9	20	9	2
ic	W. Rawskie	2	12	3	1	6	2	2
,	W. Chelmińskie W Malborskie	3	:	1	6 2	licz	2 2	1
li	W. Pomorskie	2		i	17	by	2	1
y					0 d	wojs	ka	. 3
e,	Razem	31	34	35	00	58	24	18
t-	MALOPOLSKA.							
1-	W. Krakowskie	4	2	3	19	6	2	1
1-	X. Oświecimskie		î	1	1	2	i	1
be	W. Sandomirskie .	2	7	6	11	7	2	1
el	W. Lubelskie	2		2	4	3	2	1
10	W. Podlaskie · · · · · W. Ruskie · · · · ·	2 4	2	3 4	6	6	3	2 3
1-	Z. Halicka		i	2	5	6	1	1
or or	Z. Chelminska	1	1	2	3	2	1	1
le	W. Belzkie	2	1	4	6	4	2	1
a-	W. Podolskie W. Kijowskie	3		2 2	10	6	2 2	1
la-	W. Wolyńskie	3		3	i	6	3	1
ii,	W. Braclawskie	2		2		6	2	1
ko	W. Czerniechowsk.	2				6	2	1
	Kazem · · ·	30	15	06	84	72	27	11
	W. X. LITEWSKIE.							
_	W. Wileńskie	3			5	2	2	
	P. Oszmiański			1	12	2	2	
	P. Lidzki P. Wilkomirski	1		1	8	2 2	2 2	
	P. Braslawski	1:		li	1	2	2	
	W. Trockie	2	0.0		111	2	2	
	P. Grodzieński		-	1	4	2	2	0.y.
hę	P. Kowienski P. Upitski		h	1	8	2	2	N.
ci	X. Zmudzkie	3	2	1	17	2 2	3	glówny
7	W. Smoleńskie	3	0			2	2	
e.	P. Starodubowski.			1		2	2	trybunal
11-	W. Polockie	2	п		1	2	2	316
	W. Nowogrodzkie · P. Slonimski · · · ·	2	4	1:	1	2	2	1=
	P. Wolkowyski	1	0	1	3	2 2	2 2	na
	W Witchelia	0		1	0	0	2	0

miejszych 49, razem wszystkich 136 — Poslów 184 nie-cząc w to Pruskich, którzy nie mając liczby oznaczo-ej, z trzech województw czasem po 70 się zbiérali. — Ja e od r. 1764 odmiany w senacie i izbie poselskići KRAJE ODPADŁE

OD RZECZYPO SPOLITEJ.

Bylo tedy z trzech prowincij. - Senatorów wieks:

W. Mińskie. . . P. Mozyrski . .

PRZED 1764. ************* Szlusk oderwal się za Lokietka, traktatami odstapioy za Kazimirza Wielkiego. Luzucia i Nowa Marchia, zastawami i grabieżą sąednią odpadły w polowie XIII. wieku.
Morawy, stracone po zgonie Mieczysława II.
Chrobacia zakarpacka stracona po ustępie Bolesłą-a Smialego. Pomerania oderwała się od Polski wXIII wieku. Inflanty stracone przez zabór Szwedów w latach 1617 1625, odstąpione traktatem Oliwskim 1660. Nowogrod wielki straciła Litwa 1479. Pskow postradala Litwa 1460.

Tsaou postrania Litwa 1400. Część wschodnią Rusi biatėj, z Wiazma, Drohobu-m, straciła Litwa 1514. Smolensk, stracony ostatecznie 1654. Starodub, Czerniechow, Siewierszczyzna, Fijor adnieprska Ukrajna stracone 1667 za Jana Kazimi Ukrajiny część poniżej Krylowa do Oczakowa od

OKOP ELEKCIJNY.

Wal j Row.

krzesia senackie SZOPA

krzesta senackio

i

Marszalek

seimow v

K 0 L 0

plac rycerski.

dla

Senatoriw

Stanowisko Malopolskićj prowincii

Od poludnia.

Dingosé szopy lakci 70 szerokość 25; - długość kola lakci 140 szerokość przeszio 50;

Wal

Brama Wielkopolska,

dla poslów i = arbitróv

Relmu,

rów.

Litewska Brama.

Murszalka

Prymass

interreis

SEJMY 1 ZNAMIENITSZE KONFEDERACIE Z WYMIENIEMIEM CZYNNOSCI I MARSZAŁKOW

WLADYSLAW I. LOKIETEK.

1331 Checiny Prawodawczy.

KAZIMIRZ WIELKI. 1339 Kraków · · · · · O następstwo. 1343 Inowrocław . . . Zatwierdzenie traktatu kaliskiego 1347 Wislieu Prawodawstwo. 1355 Krakow Następstwo i przywileje. 1353 Krakow Sądy miejskie urządzone.

1369 Krakow - - - - -LUDWIK.

WEADYSEAW II, JAGIELLO. 1404 Korezin Podatek, sejmiki przed sejmem. 1413 Horodto ---- Związek z Litwą, jej przywitej. 1420 Warta ----- Prawodawstwo. 1422 Czerwińsk --- Prawodawstwo, przywilej.

1426 Brzesć kujaws. . O nastepstwo Leczyca 0 następstwo. 1430 Jedina Następstwo, przywileje zapewnione. 1432 Sieradž O następstwo. 1433 Krakow Następstwo i przywileje zatwierdzone.

WLADYSLAW III, WARNENSKI

1434 Kraków - . . . O koronacią spor. 1436 Brzesc kujawa - Traktaty 1438 Korczyn -

Itas Pintrkiw 1135 Korczyn · · · · · Konfederacia. KAZIMIRZ JAGIELLONCZYK.

1146 Sieradž Elekcia Kazimirza. 1116 Piotrkow Elekcia Bolesiawa. 1116 Parczów Roszedł się bo król nie przybył. 1447 Pintrkow Prawodawczy. 1448 Lubliu W spolny koronny i litewski o unii. 1451 Parrzow Koronny i litewski o nnii. 1452 Pintrhów · · · · · O zaprzysiężenie królewskie.

1454 Nieszawa · · · · · Prawodawczy. 1454 Opoczna · · · · · · Prawodawczy. 1456 Nowykorczyn · · Prawodawczy. 1458 Piotrków Skargi na Litwę, na króla.

1453 Parczow · · · · · · · · · D zaprzysiężenie. 1453 Piotrków · · · · · Dziewięciodniowy: król przysiągł.

1465 Nowy-korczyn. O sądownictwie.
1465 Nowy-korczyn. Podatek: na poprzednich sejmikach postowie na sejm wybiérani. JAN ALBERT

1493 Piotrków Ustawy czasowe na lat trzy.

1496 Piotrków · · · · · Prawodawczy.

1499 Krakou · · · · · Przymierze z Tatarami, sprawy Moldaw ALEXANDER.

1501 Piotrków · · · · · Elekcia.

ZYGMUNT I.

1506 Piotrków · · · · · Elekcia. 1507 Kraków · · · · · · Koronacia, prawodawstwo 510 Piotrkow Prawodawczy. 1511 Piotrków Prawodawczy . 1515 Kraków Podróż króla do Wiednia uchwalona .

1516 Mielnik O bespieczenstwie granic. 1518 Krakow Podatek. 1519 Piotrków Prawodawczy. 1520 Bydgoszcz · · · Prawodawczy. 1520 Torni Prawodawczy. 1523 Piotrków Prawodawczy 1525 Piotrków Prawodawczy 1529 Kraków Prawodawczy

529 Pietrków Elekcia Zygmunta Augusta. 1530 Krakow · · · · · · Koronacia Zygmanta Augusta. 1532 Kraków ----- Prawodawczy. 1533 Piotrków ----- Burżliwy, bez wielkopolskich postów uchwalit podatek.

1534 Piotrków · · · · Wnieobecności królewskiej, podatek. 1536 Krakow Prawodawczy, Zygmunt August pez siagt, w nieladzie się rozbiegt.
1537 I.nów • • • • • • • Rokosz. 1537 Lwów • · · · · · · Rokosz.
1538 Piotzków · · · · Prawodawczy, podatki.
1539 Krakow · · · · · Prawodawczy, podatki.
1540 Krakow · · · · · Prawodawczy.
1542 Piotzków · · · · · W nieobecności króla, podatk'.

1543 Kraków····· Prawoda wstwo, podatek. 1544 Piotrków···· Wojenne nrządzenia. 1545 Krakow···· Prawodawczy, fakciami maguatów sku-1547 Piotrków Ska

ZYGMUNT AUGUST.

Zpowodu malżeństwa królewskiego ska-20ny.
1550 Piotrków....Rozszedł się.
1552 Piotrków.....Sądownictwo biskupów, podatki.
1553 Kraków.....Koronacia Katarzyny królowéj. 1554 Lublin.....Roszedł się. 1554 Lublin......Roszedł się. 1566 Warszawa....Skażony, Marszalek Mikolaj Sienicki 1557 Warszawa . . . Prawodawczy. 1559 Krusnystaw . . . Dla niezwyklości miejsca rozszedł się. 1553 Krasnystaw - Dia mezwykości miejaca 70 1562 Piotrków - - - Naprawa rzeczypospolitej. 1562 Lomża - - - Przenosi się do Warszawy,

NICKI podkom. Cheimski.

1565 Piotrków · · · · Prawodawcz.

1566 Lublin · · · · · Dla opóznienia się Litwy, rozszedł się. KOWSKI, referend, koronny. 1570 Warszawa . . . Naprawa, Marszalek Jerzy Ho.

tura Potworowski sędzia ziemski kaliski. 1572 Kraków----Zawiązanie kaptura po zgonie kró-1573 Warszawa Konwokacia, poslowie per turnum co raciu dissidentow. 1573 pod Kamieniem Prawodawczy, elekcijny, podatki, Mar-

szalek Sędziwoj CZARNKOWSKI re-ferendarz koronny. HENRYK WALEZY.

1574 Kraków · · · · · · Kornnacia. 1575 Warszawa · · · · *Nie zupelny*, naznacza elekcią. 1575 Stezyen Elekcijny rozchwiat się. 1575 Warszawa ... Konwokacia. 1575 pod Wolą ... Elekcia, Marszalek Mikoluj Sienicki podkomorzy chemski. 1576 Jędrzejów - Poparcie elekcii.

STEFAN BATORY. 1576 Kraków Koronacia, prawodawczy, Marszalek

Andrzes Firles starosta sandomirsk 1581 Warszawa · · · · Prawodawczy, podatek, Marszalek Stunisław Przysemski starosta konińsk 1582 Warszawa · · · Skażony i ro-chwiany, Marszalek Swig tostaw ORZELSKI staros, radziejowsl 1585 Warszawa Zerwany, Marszaick Zhig niew Ossot.1: SKI starosta dobircki.

1587 Warszawa · · · · Konwokacia, Marszaick Stanislaw U

CHAŃSKI. 1587 pod Wolą·····Elekcia, seissia, Marszalek *Pawel* ORZE-CHOWSKI CZEŚNIK chelmski. ZYGMUNT III. WAZA.

1588 Kraków · · · · · · Koronacia, prawodawstwo, Marszalek Pawel URZECHOWSKI cześnik chetmski 1589 Warszawa . . . Prawodawczy. 1590 Warszawa Ruzchwiał się . Marszalek Hieronus 1500 Warszawa Roschwint sig. 1591 Warszawa . . . Prawodawcz)

1592 Warszawa · · · · · Rozchwint się. 1592 Warszawa · · · · Prawodawczy, beśpieczeństwo, i podróż krolewska, Marszalek Mikolaj Da NILOWICZ.
1595 Kraków · · · · · Podatek, Marszałek Stanisław Sasir KARSNICKI sedzia siéradzki 1546 Warszang . . . Prawodawczy, podatek, Marszalek Piot.

Myszkowski. 1597 Warszawa · · · · Zerwany.
1595 Warszawa · · · · Prawodawczy, podatki, podróż królewska, Marszalek Florian Gomotinski

podkomorzy sieradzki. 1600 Warszawa...Zerwany, Marszatek Swinski podko morzy brzeski lit. 1601 Warszawa Prawodawczy, podatki, Marszalek Zbigniew Ossolinski starosta drohirki. 1603 Kraków - Skażony, podatki, Marszatek Fetic KRYSKI referendarz koronny

1605 Warszawa · · · · Zerwany, Marszalek Jan Stanislan BiaŁozor poakomorzy upitski. 1606 Warszawa · · · · Zermany, podatek. 1606 Steżyca · · · · · · Rokosz, skargi spisane, dowodzi Miko-Ini ZEBRZYDOWSKI wojewoda kra kowski i Jan RADZIWILL. 1606 Lublin Rokoszanie.

1006 Wislica......Kokosz podpisany. 1006 Wislica......Konfederacia na strong króla, Marsza-łek Hieronym Steniawski cześnik 1607 Warszawa . . . Prawodawczy, podatki, Marszaiek Mi

kolaj Mielżyński kasztelau koningki 1607 Jędzejów · · · · Rokosz odnowiony, pod Czerskiem, pod Jezierna. 1609 Warszawa . . . Prawodawczy, amnestia, podatek, Mar nik wilenski 1611 Warszawa · · · · Prowoduwczy, podatek, hold, Marsza-łek Jan Swoszowski pisarz ziemsk

W DRUKARNI A GALEZOWSKIEGO I KOMP

OBRADY NARODOWE.

SEIM ZWYCEAINY weding prawa co dwa late przypada. Kiedy do nie-SEJM ZWYCZAJNY WEGING Prawa co uwa iatz przypada. Kiedy do me-go przychodzi, król zwoluje sc*juniki* dla obrania posiów. Poslowie ci ze swoich ziem, województw i prowinciów otrzymują instrukcie. Na dzień uni-wersalem obwieszczony, zjęchawszy się w miejsce scjmowania senat i poslo-wie, idą da kościola, z kąd po mszy i po kazania odprowaczają króla do iz-be zonaczelia. W posiola w kazania odprowaczają króla do izwie, idą do kościota, z kad po mszy i po kazaniu osprowaczą s posa wo by senatorskiej, gdzie stanawszy, marszatek starcj łaski czyli przesztego sejmu, a w jego niebytności najpierwszy poset tej prowincii z ktorcj przesztego sejmu marszatek był, z kilku postani przystępuje do króla i o pozwolenie udania się do izby poselskiej uprasza. Postowie udają się do swej sejmu marszatek był, z kilku postani przystępuje do króla i o pozwolenie udania się do izby poselskiej uprasza. Postowie udają się do swej sejmu zwyklym się zaczyna porządkiem, nabożeństwem w kościole, z kąd Sejm zwyklym się zaczyna porządkiem, nabożeństwem w kościole, z kąd

sejam, a w jepo niebytnosci najpierwszy poset tėj prowincij z ktorej przeszlego sejam marzatek byl, z kilku poslami przystypug do krola i o pozwolego sejam marzatek byl, z kilku poslami przystypug do krola i o pozwolej izby. Senat wita krola i wiadomosci zizby poselskiej uprasza. Postowie udają się do swej izby. Senat wita krola i wiadomosci zizby poselskiej uczekuje.

Nizbie poselskiej marzatek starej laski, zagaja obrady, zaleceniem obrania nowego marszatka. Obranem w tymże dniu jak wypada z kofeji trzech prwincij, oddaję laske. Nowy marzatek wysja deputacią z donej seiniom krolowi i senatowi o swoim obiorze, oraz zzapytaniem: kiedyby do ręki krolewskiej przypuszczeni być mogli. Tymczasem marszatek obdywa rogi tych poslow, ktorzy są nieprawnie obrani albo pod kondemnatą costąją. Natypuje pobezzenie izb. Iyba poselska przenosi się do senatu. Marzatek sejmowy zemowiado mu kanelezzi do reki krolewskiej poslow wiedzie. Obu izbom powiado mu kanelezzi do reki krolewskiej poslow wiedzie. Obu izbom powiado mu kanelezzi do reki krolewskiej poslow wiedzie. Obu izbom powiado mu kanelezzi do reki krolewskiej poslow wiedzie. Obu izbom powiado mu kanelezzi do reki krolewskiej poslow wiedzie. Obu izbom powiado mu kanelezzi ido reki krolewskiej poslow wiedzie. Obu izbom powiado mu kanelezzi ido reki krolewskiej poslow wiedzie. Obu izbom powiado mu kanelezzi ido reki krolewskiej poslow wiedzie. Obu izbom powiado mu kanelezzi ido reki krolewskiej poslow wiedzie. Obu izbom powiado mu kanelezzi ido reki krolewskiej poslow wiedzie. Obu izbom powiado mu kanelezzi ido reki krolewskiej poslow wiedzie. Obu izbom powiado mu kanelezzi ido reki krolewskiej poslowe na po

Urzednicy wielcy i nadworni

koronni. (*)

I. A. P. Gnieznicásk

4. B. Kujawski

S. B. Warmiński

0. B. Przemyski.

I. B. Zmudzki.

3. B. Chelmski.

4 B. Kijowski.

6. B. Inflancki.

5. W. Trocki.

7. K. Trocki.

9. S. Zmudzki

s. W. Polocki.

W Smoleński.

W. Nowogrodzki

6 W. Brzeski Litews

z. W. Witenski.

5. W. Rauski.

49. W. Malhorski

2. W. Miński

3. W. Inflancki

52. K. Zmudzki.

8. K. Smoleńsk

73. K. Nawagradzki.

K. Witenski

19. K. Brzeski Lit

80. K. Chelmiński.

M. K. Mscisiawski

82. K. Elblagski.

st K. Gdański

55. K. Miński.

. K. Polocki

0. W. Braclauski.

2. B Chelmiński.

7. B. Plocki.

. B. Lucki.

90. K. Wislicki

92. K. Rogoznieński

94. K. Zawichostsk

96. K. Szremski.

98. K. Malogoski.

100. K. Przemyski.

104. K Dobrzyński.

106. K. Przemencki

108. K. Czechowski.

110. K. Rozprski.

112. K. Bydgoski.

111 K. Krnświcki.

116 K. Kamiński.

US. K. Jaowłodzki

122. K. Warszawski

120. K. Santocki

124. K. Wizki.

126. K. Sierpski.

128. K. Rypiński

132. K. Słoński.

130 K. Ciechanowsl

134 K. Konar Sieradz

35. K. Konar Kujaw

(*) Wielcy i nadwor

ni vrzednicy koron-

cretary duchowny, re

ferendarz duchowny,

ki, hetman polny, pod

nadworny, chorąży miecznik, koniuszy kuchmistrz, stolnik

podezaszy, krajezy

wczy, pisarze wielc

w Litwie trzech wi

ckich), pisarz polny strażnik, obożny, ge

rócz tych urzedni

ków byli: choraży na

lworny, podkaniusz

owezy nadworny, it

tygator czyli prok

egenci, kustosz, stra

žnik polny, obožu

polny, sedzia wojsko-

wy, pisarz wojskowy,

i tak dalej.

nerał artyflerii. –

chowny i świecki

podstoli, eze

komorzy, podskai

iecki, hetman wie

102 K Sanocki.

Anjaroczystsze obrady narodowe są sojny; żeby nię zebrać mogły, wprzid oblywają nię prowincionalne, wojewodzke i powiatowe zjazdy, acjanikami lub generalami zwane.

SEMBLY różnie po ziemiach, powiatach i wojewodztwach się odprawia ją, jak to wyliczane w politycznym podziałe na tablicy progradicznej widzie można. Trudnia się w politycznym podziałe na tablicy progradicznej widzie można. Trudnia się w politycznym podziałe na tablicy progradicznej widzie można. Trudnia się w politycznym podziałe na tablicy progradicznej widzie można. Trudnia się w politycznym podziałe na tablicy progradicznej widzie w podziałe na tablicy progradicznej w podziałe na tablicy prograducznej podziałe na tablicy prograducznej w podziałe na tablicy prograducznej podziałe na tablicy p

Sejmy extraordynarijne, nadzwyczajae, odbywają tym zupełnie porzą Sejia Konwokacijny odbywa się wczasie nastania bezkrólewia. Po zgo-się królewskim, krolewską niejako władzę obejmoje Primas, z tąd zowie się nterrez, interrej. Wraz owiadamia ziemie, wojewodztwa i szdy o smiecz za owiesznia, a m

Urzędnicy wielcy i nadworni

2. A. Lwouski.

3. H Krakowski.

5. B. Wileński.

6. B. Poznański.

18. K. Krakowski.

19. W. Krakowski.

20. W. Poznański

21. W. Wilenski.

23. K. Wileński

26. W. Sieradzki.

28. W. Łeczyi ki.

30. W. Brzenki Kuje

32. W. Inowroclaws

34. W. Wolyński

5. W. Podolski

41. W. Placki.

44. W. Podlaski.

55. K. Poznański.

57. K. Kaliski.

58. K. Wojnicki.

81. K. Leczycki.

63. K. Brzeski Aujay

65 K. Inowrocławsk

68. K. Kamieniecki.

70. K. Luhelski.

6. K. Czerski.

83. K. Braclawski.

87. K. Czerniechowak

6. K. Inflancki.

66. K. Lwowski.

54. W. Czerojechowsk

22 W. Sandomirski.

litewacy (")

89. K. Miedzyrzeck

91. K. Biecki.

93. K. Radomski.

97. K. Zarnowski.

99. K. Wieluński.

01. K. Halicki.

03. K. Chelmski.

5. K. Polaniecki

07. K. Krzywiński.

109. K. Nakielski.

1. K. Biechowski.

3. K. Brzeziński

5. K. Oświecimski

7. K. Spicimirski

9. K. Kowalski.

21. K. Sochaczewski

3, K. Gostyński.

5. K. Raciażski.

121. K. Wyszagrodzki

29. K. Zakroczy aski

33. K. Lubaczewski

31. K. Liwaki.

95. K. Lendaki.

K R Ó L.

Juk Królestwo Polskie zamieniało się w rzeczpospolitę, i w rzeczypospolitéj król na jéj czele pozostal, opowiedziane było na tablicach, na których

Roku 1775 królewska władza niezmiernie ścieśaioną została. Odjęto mu rozdawnictwo starostw i królewszczyzu co się stało sejmów attrybucią. Odjęto mu rozdawnictwo dostojeństw, tak że tylko z kandydatów przez radę nieustającą podanych, mógł osoby do nich przeznaczać: zostało tylko w królewskim szafunku podskarbiostwo nadworne, prelatury, niektóre urzędy ziemskie, służba wojska i ordery. Wreszcie król stał się tylko prezydującym w tej radzie nieustającej, w której sluchał większości głosów i rówsość głosów rozwiązywał. Mennica i bicie pieniędzy oddano królowi.
Roku 1791 przywrócono i pomnożono władzę królewską. Król dziedziczny, miał władzę wykonawczą bez mocy prawodawczej, sądowniczej, tłomaczenia praw, nakładania podatków lub optat, zaciągania długów, wypowiadania wojny lub zawierania pokoju. Mianowanie senatorow, ministrow, dowództwo wojska przy królu. Dodawa mu rada Strażą prawo nazwana, w której decyzna królewska przeważać powinna. Rezolucia z tej straży miała moc, gdy była podpisana, przez ministra, a jesliby przeciw prawu była, minister odpowiadu. Zosiada w tej radzie jako obecny marszałek sejmowy, zmacą zwolania sejmu w przypadkach trudnych. Do porządnego władzy wykonawczej dopelnienia były kommissie: 1, edukacii, 2, policii, 3, wojska, 4, skarbu. udzoziemców przypuszczać.

Roku 1775 królewska władza niezmiernie ścieśajoną zostala. Odjęto mu rozdawnictwo starostw i królewszczyzu co nie stało sejmów attrybucią. Od Roku 1775 królewska władza niezmiernie ścieśajoną zostala. Odjęto mu rozdawnictwo starostw i królewszczyzu co nie stało sejmów attrybucią. Od

Jak Królestwo Polskie zamieniało się w rzeczpospolitę, i w rzeczypospolitej krol na jej czere pozostat, opowedziałe syn az ktorkeż jest obraz dziejów Polskich.

W rzeczypospolitej król był uważany za pierwszego między wszystkimi, za głowę rzeczypospolitej, za stan między trzema rzeczpospolite składającemi, (to jest: król, senat i rycerstwo), za Monarchę w zupelnej majestatu powadze przy królewskim znaczeniu, i krolewskim dworze. Mogł król wszystko debre czynić a nic zlego. Wszystkia czynności rzeczypospolitej w jego się odbywały imieniu dopelnienie ustaw, wyroki sądów, ogłaskanie praw, traktowanie z obcemi mocarstwami, codzoziemcom może tytuły brabiów, margrabiow i baronów rozdawać. Król przyjmuje posiów mocarstw obcych, naznacza wanie z obcemi mocarstwami, codzoci stanowic nosysta do nich poselstwa, w przypadku wojny, gdy chee, może wojsku przywadzic. Król sam zwoluje sejmy, ktore tylko w jego obecności stanowic nosysyła do nich poselstwa, w przypadku wojny, gdy chee, może wojsku przywadzic. Król sam zwoluje sejmy, ktore tylko w jego obecności stanowic nosysyła do nich poselstwa, w przypadku wojny, gdy chee, może wojsku przywadzic. Król sam w sądach sejmowych i zadwornych relacijnych przywadzic. Król sam zwoluje sejmy, ktore tylko w jego obecności stanowic nosysyła do nich poselstwa, w przypadku wojny, gdy chee, może wojsku przywadziczne nich przywadzie nich może saminien obecności stanowic, nich może nich wojskowej.

starostwi królewszczyn, dostojeństw senackich, ministerialnych, prajackich, nrzedów wielkich i w znacznej części ziemskich, oraz służy wojskowej, starostwi królewszczyn, dostojeństw senackich, ministerialnych, prajackich, nrzedów wielkich i w znacznej części ziemskich, nrze służy wojskowej, starostwi królewszczyn, dostojeństw senackich, ministerialnych, prajackich, nrzedów wielkich i w znacznej części ziemskich, nrze służy w jektowej. Pokrole przedewszystkim należy zachowanie praw i paktów. Powinien być katol k. Hez zozwolenia stanów, nie może, nie procedowanie praw i paktów. Powinien być katol k

4

SENAT

CZYLI

IZBA

SENATORSKA

PRZED R. 1761.

Od mezatku králowie Polscy dobierali sobie do

boku rade, pospolicie z dwonastu złożoną. Wo-

jewoda (Palatia) był w królestwie jeden, ka-

ztelanów wielu. Za synów i wnuków Krzywo

ustego, mnożyło się wojewodów. Za Kazimi-

rza sprawiedliwego, utworzył się w rozerwa-

néi na kaiestwa Lechii , Senat , kolo roku 1177.

Naprzod w nim zasiedli biskupi, a za nimi wo-

ewodowie i urzędnicy. Senat ten coraz rzs

dziej w zupełności się zbieral, ponjeważ Le-

chia byla na liczne i njepodlegle ksiestwa ro-

zerwana. Liczba i kolej senatorow zmieniała

się. Kolo roku 1250 kasztelan krakowski, wziął

Kiedy Łokietek spajal krolestwo z polączonych

księstw, senat się pelniejszym stawał. Po-

muażał sie: 1340 przylaczeniem Rusi; 1351,

1466 przylączeniem Prus. Roku 1506 po za-

sztych sporach o koléj i miejsce, porządek

zasiadaniu był wprowadzony. Przybyli Ma-

zowieccy 1526; wkrótce Litewscy, ktorych ko-

léi i miejsce 1569 przy unii oznaczone zostalo.

Między 1582 a 1660 zasiedli biskupi, wojewo-

dowie i kanztelanowie Inflantscy; 1635, 1641,

Czerniechowscy i Smoleńscy. Za Władysta-

wa IV. senat był najpełniejszy. - Od tego cza-

su liczba Inflantskich zmniejszona była. Roku

1764 przydano do mniejszych kasztelana Bu-

skiego. Roku 1768 przydani wojewoda Gnie-

źnieński i kasztelan Mazowiecki. Roku 1275

jeszcze trzech kasztelanów mniejszych weszto,

to jest: Lukowski, Zytomirski i Owracki; nad-

to do orzędu senatorskiego rzedu, przypuszcze-

ni 1768 Hetmani wielcy, zasiedli między mar-

szalkiem i kanclerzem, a polni za marszalka-

mi nadwornemi; a 1775 Podskarbiowie nadwor

ni zasiedli za betmanami polnemi. Ale od 1775

ubyło 4 biskupów przez odpadnienie wielu kra-

jów od rzeczypospolitéj. Tymsposobem pod

koniec panowania Stanislawa Augusta, senat

Kiedy 1775 arcybiskup Iwowski, biskupi war-

miński, przemyski i chelmiński ustapili z se-

natu: wtedy wojewoda gnieżnichski miał po

czerniechowskim ostatnie wojewody miejsce po

lewéj stronie; kasztelan mazowiecki, zajął po

inflanckim ostatnie kasztelana wickszego miej

sce, także po lewei stronie. Z tej zas lewei stro-

ny przesiedli się na strone prawą w kolej swoję

kasztelanowie: kijowski, czerski, podlaski i

R. 1793 pozostało kilku hiskupow, a z nowych

dziesięciu województw koronnych a nýmin li-

tewskich, miało senat składać po jednym woje

OBJASNIENIE.

MINISTROWIE.

W. Wojewoda.

Koronni.

wodzie i pojednym kasztelanie z każdego.

skladał się ze 154 osób.

zerniechowski,

P. Primas.

Arcybiskup.

przed wojewoda krakowskim pierwszeństwo. -

dingose okopu przeszło 230 lokei, szerokość 115. RZECZPOSPOLITA I JEJ KONSTYTUCIA. Skład rzeczypospolitéj i jéj konstytucia stopnimai się rozwijaly od czasów Lokietka. Władza prawodawe w sejmach. Scienicnie władzy krolewskiej, a wzrost zalackekiej następowały stopniami jak to w obrażie dziejow polskich widzie można. Roku 1496 (1454) i 150) zawarowano, że krol nie czynie nie może bez sejmików i sejpolskich widzie można. Roku 1496 (1434) i 1505 zawarowano, ze krol nie czynie nie moze bez sejmików i sejmu. W tychże czasach nieszlacheckie stany od znaczenia politycznego usuwane były. W sejmach zaś cala moc przenosiła się do samej izby poselskiej. Roku 1573 na nejmie elekcijnym, uchwalomo artykuły zastrzegające elekcią i władze sejmową, z warunkiem że narod znajdzie się wolnym od posluszeństwa i przysiegi jesli król prawo przestąpi. Te artykuły przy każdych paktach kouwentach zaprzysięgane, stały się główną w rzeczypopolitej konstytucii posadą. Roku 1518. 1524 przez ustanowienie trybunalów, król sądownictwo prawie się wyrzekł, a sądownictwo stało się niepodlegie. Od roku 1522 jednomysława w przwodawstwie konieczną się stała. Dyszydenci od poslug publicznych usuwani byli, a roku 1733 ustawą znaczenie polityczne stracili. Roku 1764 veto i władze ministerialne okreslone. Roku 1715 dyszydentów w znaczenie politycznem obwarca na kaladze wydawstwie konieczną lagowanie kaladze ministerialne okreslone. Roku 1715 dyszydentów w znaczenie politycznem obwarca na kaladze wydawstwie konieczna na kaladze na 1756 w przestowanie kaladze na 1765 w przestowanie kaladze na 1775 w przestowanie kaladze na 1765 w przestowanie kaladze na 1775 w przestowanie kaladze na 176 krolowi rozdawnictwo starostw i dostojeństw odjęte; jego władza radą nieustająca skrepowana; 1765 prawa kar dynalac i materie status oznaczone. Roku 1791 są dniu 3 maja ogłoszona i przyjęta ustawa rządowa, podzielił roującą religią katolicką, i króla katolika, calość przywilejów i praw szlobeckich, zbliżenie do stanu szla nującą religią katolicką, i króla katolika, calość przywilejów i praw szlacheckich, zbliżenie do stanu szla checkiego mieszczan, oraz w reprezentacii mieszczan znaczenie polityczne, a klasaę włościańską pod opiekę pra-wa wziętą mies chciała. W roku 1793 ustawa ta uchyloua została. Dokładniejsze składu i koustytucii rzeczyospolitej spisanie znajduje się pod tytułami: krol, szlachta, obrady narodowe.

SEJMY I ZNAMIENITSZE KONFEDERACIE, Z WYMIENIENIEM CZYNNOŚCI I MARSZAŁKOW.

1613 Warszawa · · · Prawodawczy, podatek, Marszalek Mu- | 1615 Warszawa · · · · Bezczynnie – się rozchwiał, Marszalek ximilian PRZERI, BSKI starosta piotr 1613 Wassawa... Sudzwyczajny, rzeczy skarbowe, Ma watch Mexander Korwin GASLEWEE referendarz litewski.
1615 Warszawa . . . Zerwany, Marszalek Jun Swiętoska AKI referendarz koronny. 1616 Watszawa - . - Podatki, pospolite ruszenie, Marszalek Jakob Szczawiński. 1618 Warszawa · · · Prawodowczy, podatki, pokój z Moskw Marszalek Chrisztofor Wiesiokow ski stolnik litowski, pierwszy uchwa ly sejmowe podpisal.

1619 Warszawa • • • Podatek, Marszalek Jan Swigtoslav Ski referendarz koronny 1620 Warszawa - - · Prawodawczy, podatck, pospolite rusz nie Marszalek Jakób Szczawniski. 1621 Warszawa . . . Sprawa wojenna, skarbowa, podat Marszalek Jan Sokolikski pisa polny litewski. 1623 Warszawa - Prawodawczy, rzecz skorbowa, Mars lek Jakob Sonieski wajewoda lube 1624 Warszawa···Prawodawczy, podatek, Marszalek Ju Euwicki starosta brzeski kujawski 1625 Warszawa • • Obrona obmysłona bez podatka, Ma lek Jan Sokolinski, pisarz polny l 1626 Warszawa • • • Podatki, Marszulck *Jukób* Sorieski w jewoda lubelski. 1626 Toruń ••••• Audzwyczajny, podatki, pospolite ru-szenie, Marszalek Marcin Zewocki nedzia ziemski wschowski. ngozia ziemski wschowski.

1627 Warszawa • • Podatki, pospolite roszenie, Marszalel

Alexander Chalkeki marszalek po
wiatu lidzkiego.

1628 Warszawa • • • Nadtingezijny, podatki, Marszalek Jakob Sobieski wojewodzie lubelski
starosta Izmanoslawski. podkomorzy poznański. 1639 Warszawa···Umowy ze Szwedami, podotki, pospolite ruszcoic, Marszalck Stefan Pac referendarz liteuski. or Oskolinski podstoli koronny. · Nauzwyczajny , podatki , Marszalek Marcin Zegocki acdzia ziemski wachowaki. . Konwokacia, Marazalek Chrisztof R. krajezy koronny, starosta krasnost WEADYSLAW IV. szatek Mikolaj Ostnonog podsteli

z Bnina OPALINSKI starosta pow

· Rozehwial sig. Marszalek Władysław

Kirrder pisarz grodzieński.

Kirrder pisarz grodzieński.

1640 Warszawa. Obrona krajo, Marszalek Jan Stanisław
Jan Lonowski miecznik koronay.

1641 Warszawa. Prawodawczy, urządzenia, Marszalek
Bogusław Leszczyński wojewodzie
belzki.

belzki.

1643 Warszawa • • • Nudzwyczajny, rzeczy skarbowe, Mar-szalek Christofor na Buksztach Za-wisza pisarz litewski starosta etičski wisza pisarz litewski starosta etičski Rzeczy skarbowe, Marszalek Jerzy Lu-

135. K. Konar Leczy Porzadek wickich ntaronta kranostawski.
1629 Warszawa . . . Podatki, Marszalek Mateusz Manieci dwoinychurzędni kine zdavna byl nie ateczny i odmienia c. Roku 1765 Hetaraprzeniesli się wrz: row. a pisare 1631 Warszawa - - Zatwierdzenie przywilejów, podatki, u rządzenia, Marszatek Jerzy z Tęczy ielcy (w koronie rzbie z litewskien ownani) pomiesz eni zostali międz m. Roku 1775 Pod arbinadworny prze cell w rząd mini nziwitt hetman polny litewski. 1632 pod Wola...Elekcia, Marszatek Jakob Son row, Marszairk rad at miejsce; pod ž po skassi 1633 Kraków · · · · · Kuronacia, podatki, urządzenia, Mar instygatorow | wich Instygator zed chorażemi na sornemi. Roku 177 1631 Warszawa · · · Nadznyczajny, podatki, pospolite r TRIZNA stolaik litewski. rzech Generalów i 1633 Warszawa · · · Prawodawczy, podatki, o pokój ze Szw pektorów kawalerii iechoty w koronie, cia. Marszalek Jerzy Ossolinski pod-skurbi nadworny koronny. unjak liteuskich ul. 1635 Warszawa • • Nadzwyczujny, pokoj ze Szwecią, skar-bowość, Marszalek Mikolaj Lopacki wie do urzedniká zeni, między in podkomorzy zakraczymski.
1637 Warszawa...Rozwiązany, Marszalck Lew Sapie atorami i generaami artyllerii pamie pisarz wielki litewski. 1637 Warszawa • • • Pospolite ruszenie, pomnożenie wojska, Marszałek Jan Stanisław Jantosowaki miecznik koronny. 1638 Warszawa...Podatki, prządzenia, Marszałek Fukasz

Hieronym Radziejowski starosta lomżyński. 46 Warszawa . . . Podatki, Marszalck Jan Mikolaj Stan KIEWICZ pisarz ziemski żmudzki starosta grahowiecki. 1648 Warszawa - - Konwokacia, podatki, pospolite ruszenie general wielkopolski.
648 pod Wola....Elekcia, Marszałek Filip Kuzimirs O BI CHOWICZ wojski mozyrski.

JAN KAZIMIRZ.

1649 Krakáw · · · · · Koronacia, podatek, pospolite ruszenie, Marszatek Franciszek Dubbawski podkomorzy przemyski. 649 Warszawa . . . Podatki, urządzenia, Marszalek Boguslaw LESZCZYński general wielkopol 59 Warszawa ... Nadzwyczajny, podatki, skarbowość Wincenty Korwin GA RIEWSKI stolnik litewski 52 Warszawa • • • Zerwany przez veto pojedyńczego posla Sicińskiego, Marszatek Andrzej Maaymitian Fakono stolnik lwovski. 1652 Warszawni - Krol chorował w Ujazdowie, podatki Sielski starosta stężycki. 653 Brześć lit ... Prawodawczy, Marszalek Christof PA choraży litewski. 654 Warszawa · · · Zerwany przez Bonkowskiego i pruskich poslow, Marszalek Franciszek Du BRAWSKI podkomorzy przemyski. 654 Warszawa ... Podatki, skarbowsk, pospolite rusze-nie, Marszałek Krisztof Grzymuz-Towski podkomorzy kaliski. Podatki, skarbowość, wojenne urządze-nia, pospolite ruszenie, Marszalck Jan Kazimież UMIASTOWSKI sędzia brzeski litewski. 856 Tyszowco . . . Konfederacia, bez marszalków pod kierunkiem hetmanow POTOCKIEGO LANCKORONSKIEGO. 658 Warszawa ... Podatki, orządzenia, traktaty, M rs. a-iek *il ladysław* L. Bowiecki sędzia ziemski krakowski. ·Skarbowosć, traktaty, Marszalek Jan GNINSKI podkomorry pomorski 1660 Warnzawa . . . Bez krola zwolany, zatwierdza truktat oliwski, marszulek tenże. 661 Warszawa - Podatki, skarbowość, propozycia elekcii Marszalek Michal Ausimirz RADZIwit. ezesnik liteuski. Nadzoyczujny, podatki, skarhowość, Marszalek Jun Wiktopolski starosta biecki. 1661 Warszawa . . . Zerwany przez protestacie Zahokrzyc kiego i innych poslów, Marszalck Jan GNINSKI podkomorzy pomorski. 1665 Warszawa . . . Zerwał Władysław Los stotnik płocki, Marszalek Antoni Chrapowicki pod komorzy smoleński. 1666 Warszawa . . . Zerwat Teodor Lukomski. Marszaiel

Marcin Oborski starosta livski. 1666 Warszawa · · · Zerwad Kacper Miaskowski, Marszalek Jan Odrowak PIENIAZEK starosta oświecimski. 1667 Warszawa . . . Podatki, skarkowość, urządzenia, traktat amnestia, Marazalek Andrzej Kor-WICZ pisarz litewski. 1668 Warszawa . . . Rozszedt sig, Marszalek Karol CZAR TORYSKI podkomorzy krakowski.
1668 Warszawa · · · Abdykacia, Marszalek Stefan Sarnow-8K1 podkomorzy lęczycki. · Konwokacia, Marszalek Jan Antoni

1669 pnd Wola ... Elekcin, Marszalek Felician Potocki podutoli koronny. MICHAE WISZNIOWIECKI.

39 Kraków Koronacijny, zerwał Adam Olizar ponel wolyński, Marszalek Andrzej KRZYcki podkomorzy kaliski. 1670 Warszawa . . . Zerwał Benedykt Zabiocki, Marszalek Jan Kazimirz Kiendel marazatek

CHRAPOWICKI podkomorzy smoleńsk

OBRADY NARODOWE.

je wezwanie ducha świetego, poczem dawszy błogodawichstwo, scnatorów i postow ziemskich z deputowanemi miast do ich województw odponszeza, sam z marszakiem sejmowym w kole pozostaje. Województwa na okół w pewnej gwiami swymi występnją oddzielnie województwa na okół w pewnej gwiami swymi występnją oddzielnie województwami. Małopoloka od połodnia okopu, Wielkopolska od zachodu, Litwa od wschodu. Senatorowie, poslowie i deputowani polączyway się ze szlachtą województwa swego, jeden zsenatorów w każdym województwe, województwa kopona do kola. Po zebraniu głosów, interrej siada na konia i objeżdza województwa, każde po trzykoc pytając: czy zgoda na obranego króla? Gdy się nikt nie sprzeciwia obwieszcza króla, a marzackiek wielki koronny, w kolo placu elekcijnego u wszystkie (rzech bram trzem prowinciom ogłasza. Wezwan noro obrany król, albo jego umorowani, zaprzysięgają prawa i pakta konwenta. Zaraz czas koronacii oznacza się i wszysey spieszą do kościola Sgo Jana do odspiewania piesni: Ciebie Panie. Putem wszystko się rozjeżda i rozchodzy.

Sejm Koronacijny i wjego ciągu uroczystość koronacii dopiśro kończą bezkrólewie. Król nowo obrany wjeżdża uroczyście do Krakowa, (dopiźro Staniałwa August w Warszawie koronacią odbyt,) następuje pogrzeb zaskego króla, a w kilka dni koronacia, Zaczym król zaczyna być królem Dwakrotne te bez skutka poruszenia, gdy naród swój wigor tracii wię-

sejm noromacijny i wjego ciągu uroczystore koronacii dopiero kończą bezkrólewie. Król nowo obrany wjeżdża uroczyście do Krakowa, (dopiero Stanisław August w Warszawie koronacią odbył,) następuje pogrzeb zaszłego króla, a w kilka dni koronacia. Zaczym król zaczyna być królem i lata panowania liczyć zaczyna, poczyna władać, przez co i kapturowi konica mulciowa.

rzebne urządzenia i ustawy napisane. Jeszcze i na tym sejmie moga się znajdować deputowani miast i przy-stępnją do ucalowania ręki królewskićj. Ta na sejmach konwokacijnym, elekcijnym i koronacijnym, miast reprezentacia, ograniczała się do miast: Krakowa, Warszawy, Wilaa, Poznania i do miast Pruskich, Gdańska, To-

Sejm Konfederacki miéwal zwykły sejmowemu porządek, tylko naby-Sejm Konfederacki mièwal zwykły sejmowemu porządek, tylko nabywal własności konfederacii. Zdarzało się to wtedy, kiedy w czasie trwa jącej konfederacii stany pod hastem tej konfederacii zwołane zostają; alby trudnym rzeczypospolitej okolicznościom zaradzie. Byty to senatus konfederacii stany pod hastem tej konfederacii zwołane zostają; alby trudnym rzeczypospolitej okolicznościom zaradzie. Byty to senatus konfederacii stany pod hastem tej konfederacii zwołane zostają; alby trudnym rzeczypospolitej okolicznościom zaradzie. Byty to senatus konfederacii stany pod hastem tej konfederacii w niedostatku ciągle prawie niedochodzących sejmów stawaly potrzebiejsze a przeto coraz częstsze.

W trudnym rzeczypospolitej okolicznościom zaradzie. Byty to senatus konfederacii atwo. Alby to senatus konfederacii w niedostatku ciągle prawie niedochodzących sejmów stawaly potrzebiejsze a przeto coraz częstsze.

W trudnym rzeczypospolitej okolicznościom zaradzie. Byty to senatus konfederacii atwo. Alby to senatus konfederacii okajem tej konfederacii atwo. Alby w niedostatku ciągle prawie niedochodzących sejmów stawaly by trudnym rzeczypospolitej okolicznościom zaradzie. Byty to senatus konfederacii atwo. Alby w niedostatku ciągle prawie niedochodzących sejmów stalowalia, które się w niedostatku ciągle prawie niedochodzących sejmów stalowalia, które się w niedostatku ciągle prawie niedochodzących sejmów stalowalia, które się w niedostatku ciągle prawie niedochodzących sejmów sulta. W trudnym rzeczypospolitej okolicznościom zaradzie. Byty to senatus konfederacii sulta które się w niedostatku ciągle prawie niedochodzących sejmów stalowalia. W trudnym rzeczypospolitej w niedostatku ciągle prawie niedochodzących sejmów stalowalia, które się w niedostatku ciągle prawie niedochodzących sejmów stalowalia, które się w niedostatku ciągle prawie niedochodzących sejmów stalowalia, które się w niedostatku ciągle prawie niedochodzących sejmów stalowalia, które się w niedostatku ciągle prawie niedochodzących sejmów stalowalia, które się w niedost kie tedy sejmów w konfederacią zawiązanie, stawato się bazulcem przeciw zrywaniu sejmów, bo żadne veto zerwać go nie moglo.

Konfederacia. Bylo to wiązanie się pewnéj części narodu dla zabeśpie czenia praw, swobod i całości ojęczyny. Jeszcze roku 1552 w Wielkiejpolszcze zawiązana byla konfederacia a nieprzyjaciela domowego, roku 1352 zawiązana byly konfederacie kapterem zwane za córkani zmarłego króla Ludwika, oraz dla wzajennej pomocy przeciwo buryzycielom praw i spokojności. Roku 1397 podobnież obywatele Pomorcy, Pruscy pod krzyżackim panawaniem zawiązali konfederacia powszecy. Pruscy pod krzyżackim panawaniem zawiązali konfederacia powszecy. Pruscy pod krzyżackim panawaniem zawiązali konfederacia powszecy. Pruscy pod krzyżackim panawaniem zawiązali konfederacia powszec, byly na wpół jawne, w reszcie da tajemnych beroty podobniejsze. Były jednaka na pod jawne, w reszcie da tajemnych beroty podobniejsze. Były jednaka na pod jawne, w reszcie da tajemnych beroty podobniejsze. Były jednaka na pod jawne, w reszcie da tajemnych beroty podobniejsze. Były jednaka na pod jawne, w reszcie da tajemnych beroty podobniejsze. Były jednaka na pod jawne, w reszcie da tajemnych beroty podobniejsze. Były jednaka na pod jawne, w reszcie da tajemnych beroty podobniejsze. Były jednaka na pod jawne, w reszcie da tajemnych beroty podobniejsze. Były jednaka na pod jawne, w reszcie da tajemnych beroty podobniejsze. Były jednaka na pod jawne, w reszcie da tajemnych beroty podobniejsze. Były jednaka na pod jawne, w reszcie da tajemnych beroty podobniejsze. Były jednaka na pod jawne, w reszcie da tajemnych beroty podobniejsze. Były jednaka na pod jawne, w reszcie da tajemnych beroty podobniejsze. Były jednaka na pod jawne, w reszcie da tajemnych beroty podobniejsze. Były jednaka na pod jawne, w reszcie da tajemnych beroty podobniejsze. Były jednaka na pod jawne, w reszcie da tajemnych beroty podobniejsze. Były jednaka na pod jawne, w reszcie da tajemnych beroty podobniejsze. Były jednaka na pod jawne, w reszcie da tajemnych beroty podobniejsze. Były jednaka na pod jawne, w reszcie da tajemnych beroty podobniejsze. Były jednaka na pod jawne, w reszcie da tajem Konfederacia. Było to wiązanie się pewnéj części narodu illa zabeśpie-

szlacheckiej ustawa 1791 zrujnowanej

Dwakrotne te bez skutka poruszenia, gdy naród swój wigor tracił wię-Po koronacii zaczyna się i odprawia zwyczajnym sposobem sejm, stany przysięgę wiezości skłudają, król prawa, wolności i przywileja zatwierdza. Czyoności skłudają, król prawa, wolności i przywileja zatwierdza. Czyoności sejmów konwokacijnego i elekcijnego zostają potwierdzane, i potrzebne urządzenia i ustawy napisane.

RADY SENACKIEJ, zasięgali królowie i przy hoku swojém miewali tym-końcem senatorów. Roku 1573 obwarowano, że z kużdego sejmu po 16 sena-torów wysadzano do koléjnego siedzenia przy królu. Roku 1641, 28 na ten koniec naznaczać poczęto.
W różnych razach a nadewszystko po sejmach, zwołany był senat w caiej zupebności na naradę, aby obmyslić sposoby dopelnienia praw albo jak-by trudnymą rzeczypospolitej okolicznościom zaradzie. Były to senatus kon-sulta, które się w niedostatku ciągle prawie niedochodzących se,mów stawały

RADA NIEUSTAJACA trwala od r. 1775 do 1790. Skladala sie z trzech rzeczypospolitej stanow na podobieństwo sejmów. Z króla zawsze w niej prezydującego, z trzech biskupów, jedenastu senatorów świeckich, z czterech

SZLACIITA.

Szlachta czyli stan rycerski, stanowił rzeczpospolitę Polską. Szlachta wybiéra królów, ze szlachty królowie, senatorowie, pralaci, digoitarze, urzędnicy, sędziowie, posłowie. Przez sejmy, senat i urzędy wszystka władza przy nich. Semi tylko szlachta mogą posiadać ziemskie dobra, starostwa, dzierżawy i prelatury, (z małymi dla płebejów czyli stanu nieszlacheckiego wyjatkami). Nal swojimi poddanymi mają zwyczajem umocowaną jurisdikcią: jednak za zabójstwo poddanego, szlachcie prawem odpowiada. Niemoże być więziony, chyba prawem przekonany, albo na gorącym uczynku przytrzymany. Obowiązkiem stanu szlacheckiego jest przy swojich prawach obstawać, radzić nad losem ojczyzny i bronić jéj calości i niepodległości. Jest to stan rycerski zawsze gotowy do boju, siadać na koń i w pospolitém ruszeniu występować. Jeden nad drugiego niema się wynosić, bo aniędzy szlachta braterska jest równość.

Przed czasem wolno było nieszlachtę do swego kłejnotu, herbu i imienia przypuszczać i aszlachcać. Wzbroniły tego ustawy 1602, 1633 a pozyskanie szlachcztwa polskiego dla nieszlachty przez nobilitacie, a dla szlachty cudzoziemskiej przez indygenaty, tylko zgodą sejmową dozwoliły ustawv 1578 i następne Szczycac się wielorakiemi prerogatywami, szlachta, niema używać żadnych znamion, ani orderów, któreby różnicę czynily; niema używać innych

Szczycąc się wielorakiemi prerogatywami, szlachta, niema używać żadnych znamion, ani orderów, któreby różnicę czynily; niema używać innych tytulów jak szlachcica. Wszakże jeszcze 1638 i następnie 1641, 1675, 1699, przyzwoliły stany na niektóre tytuły kniuziów, książąt, a Tenczyńskim i Ossolińskim tytuły hrabstwa pozwoliły. Za Sasów ordery bez oporu rozdawane być poczęły. Roku 1764, 1775, stany same tytułu książęcego udzielać poczęły. Zawsze jednak cudzoziemskim księstwem lub brabstwem bez obrazy kłejnotu szlachcekiego szczycić się niegodzilo; a ustawa 1673 na tych, którzyby nazwisk cudzoziemskich, berbów i pieczęci, równość obywatelską przechodzących zażywać smieli, kara wiecznej niestawy przepisuje. Wszakże tak jest zaszczyt szlachcetwa wrodzony że trudno go stracić. Trąci go, podejmującyhandel albo szynk, łokciem lub garcem mierzący, ale to dopóty, dopóki tego przemyslu nie porzuci: wtedy wraca do swych prerogatyw. Traci go gdy ulegnie niestawie czyli lufamii, która jednak odjąć mu go nie może skoro się z niej uwolni. R. 1768 za zabójstwo równie na szlachte, prawo glowę za glowę przepisało. Roku 1791 stanowi miejskiemu do szlachectwa przystęp ułatwiono, stan szlachecki niektórych prerogatyw swojich na korzyść króla odstępował. Roku 1793 koafederacia. Targowicka stanęta w obronie złotej wolności

41 Czersk Pińsk Varszau a Plock Rawa Wilno Zator Oświe. Oszmiara K aków Sandomirz Poznań alternata mirz : 21 Kijow 6 IZBAPOSELSKA. PRZED R. 1764 **** 2 Wrsk 2 On czasu jak Łokietek do Checin 1331 wieca czyli sejm zwołał, zjazdy sejmowe poczynały być coraz częstsze i czynaiejsze. Wspólnie z senatem, zbiérali się różai urzędnicy i obywatele o sprawie publicznej radzić. Roku 1404 odprawily się sejmiki przed sejmem, i umocowani urzędnicy lub hywatele z sejmików na sejm jechali. Odtąd poprzedzały sejm sejmiki, a roku 1468 na nich poslów na sejm wybiérać poczęto. Od tego czasu poczęla się tworzyć Izba poselska, która między 1496 a 1506 zupelnie się od senatu oddzieliła i osobną utworzyła izbę. Izba poselska liczniejszą się stala przylączeniem Prus 1454 a 1466, i księstw Mazowieckich 1462 do 1526. Liczba po słów nie była oznaczona aż roku 1552. Od tego czasu same tylko Prussy nieograniczona liczbę zachowały. Roku 1560 Litwa otrzymała swoję izbę poselską, a przy unii 1569 izba poselska litewska z Polską się polączyla, w kolej i porządek uszykowala. Póżniej jeszcze przybyli do niej poslowie Inflantscy, Czerniechowscy i Smoleńscy. Od tego czasu nieprzestały zachodzić niejakie w liczbie postów odmiany. Roku 1654 Lubelskie uzyskało 3 postów. Roku 1736 weszło do izby 2 z księstw Zatorskiego i Oświecimskiego, a liczba Sandomirskich z 6 do 7 podniesiona. Roku 1764 licaba poslów dużo pomnożoną została, to jest: Krakowskich 8, Plockich 6, Zmudzkich 3, Lubelskich 6, Belzkich 5, Zydaczewski 1, zasiadł miedzy Lwowskim i Przemyskim. Za to oznaczeni byli Pruscy do liczby 38, tak, że z Chelmińskiego 14, z Malborskiego 8, z Pomorskiego 16. Roku 1768 przybyło 4 gaieznieńskich. Lecz roku 1775 wypróżniła się, izba razem z 60 posłów z ziem Pruskich, Ruskich i Litewskich od rzeczypospolitej odnadlych, to jest: Pruskich 38. Ruskich 13. Belzkich 5, Mscisławskich 2, i Witepskich 2. Rokn 1776 pomnożono liczbę Zmudzkich do 6, a roku 1787 Poznańskich do 8; Kaliskich do 8. Roku 1791. Deputowani miast zasiedli w izbie. Roku 1793 nowa i ostateczna nastąpiła zmiana, która do czynności nie weszla. Przez tę zmiane, z dziesięciu nowego podziału województw koronnych i z ośmiu litewskich, z których każde dzieliło się na trzy powiaty, miało być po sześciu posłow, tak iż 60, koronnych 48, litewskich, razem 108 izbe poselska skladać mialo. Kiedy r. 1768 liczba poslów Pruskich oznaczoną została, wtedy z każdego powiatu podwóch zasiadać mialo, tym sposobem. Z wejewództwa Chelmińskicko: Chelmińskich, Tornúskich, Grudzindzkich, Radzyńskich, Kowalewskich, Bradnickich, Nowomiejskich; z Malborgskiego: Sztumskich Kiszporgskich, Elblagskich, Malborgskich; z Pomorskiego: Tezewskich, Gdanskich, Nowskich, Swieckich, Tucholskich, Czluchowskich, Mirachowskich, Puckich. Dlugo reprezentacia narodu bez głosowania, powszechném przyzwoleniem lub wrzawą decydowata. Za Zygmunta Starego 1536 wrzawa większości zrywala obrady. Kiedy nawet wielka liczba poslów opór wzniecala, lub sejm opuszczała, i to ciągogło za sobą rozchwianie się sejmu, bo nie było powszechnego przyzwoleniu. Ale zczusem wymagana była jednomyślność. Ztego wynikio e pojedynczo poseł, nietylko rzecz wdiskussii, ale calkiem, sejmowe obrady przez swoje veto mógł zatamować i ważność jego uchwał mógł zniszczyć. Pierwszy tego przykład był za Jana Kazimirza 1652 i coraz to częściej się ponawial. Zważnych, lab płonych powodow, rozchwianych ub zerwanych i zniweczonych sejmów, było, za Zygmunta Starego 3; za Zygmunta Augusta 5; za Batorego 2; za Zygmunta III. 9; za Władysława IV. 3. Za Jana Kazimirza, z 19 sejmów, zepsutych było 7; z szesciu Michała 4; z dwónastu za Sobieskiego 6; z osmoastu za Augusta II, 11; z jedenastu za Angusta III. 10. 28 Wolyń PORZADEK TRZEDNIKOW ZIEMSKICH. W Koronie: podkomorzy, starosta sądowy czyli grodowy, chorąży, sędzia ziemski, stoluik, podczaszy, podsędek, podstoli, cześnik, łowczy, wojski ziemski większy, pisarz ziemski, miecznik, wajski gradzki mniejszy, skarbnik. W Litwie: ciwan, marszałek, podkomorzy, starosta grudzki, chorąży, sędzia ziemski, wojski, strożnik, stolnik, podstoli, horodniczy, skarbnik, łowczy, ntiecznik, koniuszy, obożny, krajczy, mostowniczy, budowniczy. W Prusiech: podkomorzy, choraży, sędzia, assessor, pisarz. Podole MARSZAŁEK Deputacia do ukladanio Deputacin do ukladania SEJMOW. konstytucij kanstylncij Inflant Sekretarz sejmony chow 4 22 Inowrodaw Brzesć Lujaw. Dobrzin

SEJMY 1 ZNAMIENITSZE KONFEDERACIE Z WYMIENIEM CZYNNOŚCI I MARSZALKOW

1670 Watszáwa • • • Pogodzenie, potwierdzenie praw, po-datki, Marszałek Stanislaw I-t Bo-Mirske podstoli koronny. 1672 Warszawa • • • Zerwał Kuzimirz Grodziński rawiania udający się za posta podolskiego. Mar-szałek Marcin Obonski starosta liws. «Natzwyczajny, zerwał Stanisław U-bysz choraży gosinski, Marszałek Gu-briel Sokoliński pisarz litewski. 1623 Golab Konfederatia w obronie krola, Marsan-lek Stefan Stanistau Czarntetki pisarz połny koronny, - Pogodzenie, podatki, skarbowość, obro-

na krain, Marszalek Stefan Stanislan

CZABNIECKI pisarz polny koronny Kunwokacia, urządzenia, Marszalek Franciszek Bielikski miecznik koronny. 1674 pod Wola....Elekcia, Marszalek Renedykt Sapiena

JAN III. SOBIESKI. 1676 Kraków · · · · · · Koronacia, podatki, urządzenia, Mar Szalek Mikolaj z Granowa Sieniaw ski chorąży koronny

• Podatki, urządzenia, Marszalek Włudysław Michael Skorzewski chorąży poznański. 1678 Grodno······Urządzenia, Marszalek *Franciszck* SA-

jemski wojewodzie chelmiński, Mar szalek Hieronym La Bomikski choražy koronny. 1683 Warszawa····Traktaty, urządzenia, Marszalck *Raful* Leszczyński chorąży koronny. 1685 Warszawa····Traktaty, urządzenia, Marszalek An-drzej Gleketlo pisacz litewski. 1688 Grodno·····Zerwał Dombrowski podczasy litewski

Piżna koniuszy litewski. 1681 Warszawa · · · · Trzymiesięczny, zerwał Andrzej Przy

i inni postowie, przed obraniem mar .. Zerwał Solkowski podstoli wilkomir ski, Marszalek Stanistaw Szczuka referendarz koronay. 1690 Warszawa • • • Podatki, skarbowość, obrona, urządzeaia, Marszalek Tomasz Dziakyńsk

poslów, Marszalek Michał Krizpiu de KIRSZENSZTKIN pisarz polny litewski • W nicobeeności králewskiéj, pod mar-nzatkiem starej leski, rozszadt stę za przywodem poslów litewskich. 1095 Warszawa....Za przywodem litewskich poslów ros chwiał się.

1690 Warszawa · · · · Konwokacijny, zerwał Horodyński poset czernicchowski, kunfederacia, Marszulek Stefan III MIECKI podstoli podolski. 1697 pod Wolą····-Elekcia, scissia. Marszałck *Kazimir*: BIELENSKI podkomorzy koronny. 1697 Warszawa····Poparcie, rokosz Marszalek Stefan Hi

MIECEI podstoli podolski. AUGUST II. 1697 Kraków · · · · · · Koronacia. Marszalek Krisztof Sturi

slaw na Buksztuch Zawisza staro sta miński. 1698 Warszawa · · · · Zerecuny, przed obraniem marszalka, przez postów witepskich. 1699 Warszawa... Pacifikacia, traktaty, urzadzenia, Marzatek Stanislaw Szu Zl. BA ref 1701 Warszawa.... Rozszedł się. 1701 Warszawa.... Zerwał Kazimirz Pac pisarz litewski,

Marszalek *Jan* Szembek referendarz koronny. 1703 Lublin------Pospolite ruszenie, Marszalek *Michal* Wisknowiecki hetman polny litewski 1701 Warszawa · · · · Kunfederacia, Marszalek Piotr Jakub BRONISZ starosta pyzdrski. 1704 Sandomirz Konfederacia , Marszulek Stanislav DOENHOFF lowery litewski

1704 pod Wola Elekcia, Marszalek BRONISZ. STANISLAW LESZCZYNSKI.

705 Warszawa - - - Koronacia, Marszalek BRONISZ 1707 Lublin - - - - - Bezkrólewie ogłoszone, Marszalek Doen 1709 Torná · · · · · · Powrót Augusta II. oznajmiony, Mar

AUGUST II POWRÓCIŁ.

1710 Warszawa · · · · Poparcie, traktaty, podatek, Marszalck Stanislaw Doenhoff hetman polny litewski. 1712 Warszawa · · · · · Nadzwyczajny, skarbowość, zalimito-wany. Marszalek Stanisław Doen Hoff. 1712 Warszawa . . . Zerwał Michał Puzyna starosta wizski, Marszaiek Stanisław Doenhoff. 1712 Tarnograd....Konfederacia, Marszaiek Stanisław LEDUCHOWSKI podkomorzy krzenien
1717 Warszawa · · · · Niemy, zgoda i układy, Marszałek Stanisław LEDUCHOWSKI podkomorzy
krzemieniecki.

1718 Grodno Potwierdzenie, grożby, limita, Marszalek Krisztof Zawisza starosta miń 1719 Warszawa . . . Zerwany przed obraniem marszalka. 1720 Warszawa Rozszedt się bez marszatka, LINSKI podskarbi nadworny koroany.

1724 Warszawa --- Sprawa Toruńska, limita, Marszale

Stefan Potocki referendarz koros 1726 Grodno ----- Urządzenia, Marszalek starćj laski 1728 Grodno ----- Zerwany bez marszalka. 1729 Groduo Zerwany bez marszatka. 17:10 Grodno Zerwany bez marszaika. 1732 Warszawa Razszedł się bez marszatka ski obożny korouny. 1733 pod Wolą · · · · · Elekcia króla Leszczyńskiego, Marsza

lek Franciszek RADZEWSKI podkun rzy pozaański – scissia 1733 pod Kamieniem. Elekcia Augusta II. Marszalek Anton AUGUST HL

17:4 Kraków · · · · · Koronacia, Marszałek Antoni Poninsk instygator koronny. 1735 Warszawa - - - Rozszedi się bez marszałka, 1736 Warszawa . . . Pacytikacia, Marszalek II aclaso Rzi RUDZINSKI starosta kruszwicki. 1740 Warsyana . . . Russeedl sie. Marsyatek Michael & ap

Skipisarz litenski. 1746 Warszawa . . . Rozszedł sie. Marszulek Autoni LUBO MIRSKI starosta kazimirski. 1748 Warszawa - - · · Rueszedt się, Marszatek II ojciech Ste Miński starosta dembowiecki. 1750 Warszawa - - - Zerwał Wydzga poset bielski, bez mar szalka 1752 Groduo•••••• Zerwal Morski posel sochaczewski Mar szalek Kazimira Massalski obożn

litewski. 1754 Warszawa · · · · Zerwał Strawiński posel starodubowsk bez marszatka. 1758 Warszawa · · · · Zerwał Podhorski posel wolyński Mar szalek Adam MALACHOWSKI krajcz koronny. 1760 Warszawa · · · · Zer*ipat* I.hžeński posel podolski bez mar

szałka. 1761 Warszawa · · · · · Nadzwyczajny, zerwany bez marszałka 1762 Warszawa · · · · · Zerwat Dylewski poset starodubowsk bez marszalka. 1764 Wilno • • • • • Konfederacia litewska, Marszalek Mi chal Brzostowski. 1764 Warszawa · · · · Konwokacia , konfederacia koronna prawa, urządzenia. Marszałck *Adan* Czartoryski general ziem podolski 1764 pod Wola . . . Elekcia. Marszalck Josef Sosnowski

pisarz wielki litewski STANISLAW AUGUST PONIATOWSKI. 1764 Warszana Koronacia, prawodawczy, prządzenia Marszalek Jacek MALACHOWSKI Sta

rosta plotrkowski. 1766 Warszawa · · · · Prawodawczy, Marszałek Celestyn Cz.a Stanistaw GOUTZ.
1767 Stuck Konfederacia dissidentska. Marszale Jun GRABOWSKI. 1767 Radom Konfederacia, Marszalkowie koronn Kurol Ranziwill, litewski Stun

1767 Warszawa · · · · Konfederacki, cik marszałkowie. 1768 Bar · · · · · · · · · Konfederacki, Marszałek koronny Mi chal KRASINSKI, litewski Pac star sta ziołowski. 1773 Warszaws • • • • Nadzwyczajny, konfederacki, delega cijny, limitowany. Marszalck koronny Adam Louzza Postáska posel liw-ski, litewski michal Ranziwith. 1775 Warszawa · · · · Ciag dalszy, pr.,wodawczy, traktaty, ciż

marszalkowie. 1776 Warszawa · · · · Prawodowczy, marszalkowie: koronny Andrzej Mokranowski generni ia spektor; litewski Andrzej Oginski miecznik litewski. 1778 Warszawa . . . Urzadzenia, Marszalek Ludwik Tysz

KIEWICZ pisarz wielki litewski. 1780 Worszawa - - - Urządzenia, Marszalek *Antoni* Maka CHOWSKI Bekretarz wielki korono 1782 Warszawa . . . Urzadzenia, Marszalek Kuzimirz KRS siński obożny wielki korony. 1781 Grodno · · · · · · · !!rządzenia, Marszalek *Franciszek Xa* wery Chomisski.
1786 Warszawa · · · · · Bezczynny, Marszalek Stanisław Ga

BOMSKI. 1788 Warszawa · · · · Czteroletni, podwójny, konfederacki prawodawczy, traktaty, limitowany Marszałkowie:koronny Stanisław Na ny; litewski Kazimirz Nestor Saple HA general artyllerii. Konfederacia, Marszalkowie: koroun

Szczesny Potocki general artyllerii litowski Alexander Saptena kanclera

Skladal, Karól Szymon Dayczes

RYS DZIEJOW OSWIATY I LITERATURY

PERIOD Iszy OD POŁOWY 10 WIKKU DO 1333.

Na obszernéj przestrzeni, gdzie z czasem roztoczyla się jedna poważn zeczpospolita Polska, w wieku jeszcze dziesiątym, bardzo różne obyczajec eniem istniały narody. Z wyjatkiem Litewskich ludów, wszec eden u nich sławiański język panował, nim wpływem miejscowych i sąsie-lnich stosunkow odmicniany, nowych nieutworzył w dialektach różnie. Są syrazne ślady, że przed zajasnieniem pochodni chrześciąństwa, kultura moalna Sławian na dosyć znakomitem była stanowisku. Zycie rolnicze, czyc ny i oblity handel, kagodne obyczaje, otwartość i gościnność, ustanow owarzyskie, zwyczaje i prawa pelne wielkich pomysłów, rozsadnych wenii wezlami do reszty społeczności Europejskiej przywiązałn. Wtenezas były dwa głowne obrządki kościół Chrzescianski dzielące, i w miarę tu ich wpływu pokolenia Sławiańskie ceche jedności pierwiastkowej tracąc, oso-bny przybierały charakter. Ztąd ludy okolice Dniepru i Wisły zamieszkuce mocno się odszczepiły od siebie, dopoki wypadki polityczne i przewago kszej oświaty znowa ich nie zbliżyły nawzajem. Ruś, grecki obrządek przyjęła , i u niej słowo Boże w Sławiańskim objn ane języku latwiej się upowszechniając, przyśpieszało utworzenie mie cowego djalektu, ktory przy wpływie bezpostednim Greków, od nich swo-e przybierat formy i na odpowiednich rozwijał się zasadach. Rusini maja tych czasów religijne historyczne i rymotwórcze swego języka pomniki ecz większa część Rusi, ówczesnie wysoka kulturę majaca, jest ciągle wnaj liższych z Polską stosunkach i kończy zapelnem się znią spojeniem, gdy iemniej pismiennictwo jéj podobnież coraz przemożniejszym Polski nace howane wpływem, Pruskie lub Litewskie rzeczy traktując, odpowiedni przy

Mniej szcześliwi od swoich nobratymców Polacy nie maja z tych czasi pisanych zabytków swej mowy, a pozostały hymu pobożny Bugarodzica, kto ry w swiątyniach Pana i na polach bitwy spiewano, język osobno rozwija cy sie obiawia. Laciński jezyk do krajn razem z obrzadkiem wchodz w świątyniach Boga, w przybytkach sprawiedliwości i na dworach xiąże panował, tak dalece, że pierwsze prawa, akta i przywileje w tym jezyk tylko były pisane. I być inaczéj niemogło, bo wtenczas kiedy w Europi zymskiego obrządku język łaciński dla nauk i religji był wspólnym, ne we i niczuane w Sławiańszczyznie wyobrażenie i porządki, przez cudzo-ziemców do tego upowszechniane, w miejscowym języku zlatwością od razu dnich i następ. 192001. Kunegundy, liber benefic Przyjmując chrześciańska wiare Polska, stawała się tém samem członkien

gólnej Kzeczypospolitej Europejskiej, której wyobrażenia i dażność odtąd szczepiać wsiebie musiała. Nauczyciele religji stali się razem nauczy-ielami nowej cywilizacji. Czecby, Wegry, i bliższa część Niemców prawie spółcześnie z Polska cywilizowały się, i zbawienuego na nią wpływo wywierać nienogły; dopiero duchowni i zakonnicy z Francji i z Włoch przy-bywający, obok ewangelji, inne starożytne rękopisma i społczesne zywoty i kroniki, równie jak wyobrażenia wieku z sobą przynosili: i kiedy miecz Bosławów, granice nowemu państwu zakreslał, a stan rycerski ciągle uzbr lesławów, granice nowemu państwu zakresłał, a stan rycerski ciągie uzbro-jony strzegł je i ubezpieczał, ci zakonnicy w klasztornej ciszy modłom i pubożnemu rozmyślaniu oddani, wchwiłach spoczynku wypadki cząsu spisy-wali, lub starannem kopiowaniem z sobą przyniesionych rękopismów ich ilość pomnażali. Do rady i rządzenia krajem użyci znakomitsi duchowni wiadomości w odległych nabyte krajach, do potrzeb wieku i swego powoła-nia zastosowywali. Ztąd wówczesnych urządzeniach i rozsypanych usta-wach, najpierwszy jest wpływ prawa kanonicznego, jako najpierwej przynie-zowace od duchownych. Duchowieckym przykladalo szkolki nawet w wzlaego od duchownych. Duchowieństwo pozakladało szkotki; nawet w szl chetnéj gorliwości wymagali Biskupi, żeby przy każdej paralii była szkolt Ale wtych szkolach były tylko początkowe dla ludu wiadomości, gdy tym zasem w Europie podnosily się nauki, glosnemi stawały się uniwersytet i chcący powziąć wyższe nauki Polacy udawali sie za granicę. Bononja dali narod Dla tego Polska liczyła biegłych teologów i prawników, i chly oila się, że zjęj lono, z miasta Krakowa. Witellio naukę optyki dźwignal, Europie z dzieł ważnych się dał poznac. Najglówniejszym przedmiotem pracy naukowej było pisanie kronik: jesli sini swoim Ruskim pisali jezykiem, biorac na to wzory zgreckich pisa zów; sami Polacy, lob do nich przybyli cudzoziemcy pisali po łacinie. Zra zu kronikarstwo francuskie stalo się dla nich wzorem, potém niemieckie, a zniem rozniecony duch pobożności, pobudzal do tworzenia legend, które sla-wiąc świątobliwość i surowe cnoty swiętych pańskich, stawały się dzielam chrześcian budować.

nającemi chrzescian budowac. Pod koniec tego perjodu nieszczęsliwe klęski i zepsute obyczaje w roz dzieloném państwie, przypadły w tych czasach, w których umyst narodowy postrzegł się i nad smutnem położeniem zastanowił. Usiłował narod otrzą

on 1333 no 1500.

Zywe rozwijanie się oświaty.

się z pod wpływu cudzoziemskiego, ktory go różnie gucbił, a szuka

jąc swej samodzielności, wydobywał z ruin swe starodawne ustanowienia, własny narodowy Polski język więcej niż kiedy do nauk używać pocza Jesli niemiał pisarzów, bo wojenne zdarzenia, które kraj trapily, niesprzy-jały muzom; przynajmniej miał Indzi uczonych. Przewodniczyli w kościele polskim światli pasterze Jan Grot, Jan z Kepy, Jaroslaw Bogorya, którzy Lokietka i Kazimierza W. panowanie swietniejszém nezynili. PERIOD IIgi

Wybrnietym z powodzi nieszczęść w początku 14go wieku Polakom, jaśniało nowej chwaly i pomysłuości słońce, ktore dobroczynnemi promieńm do początku 17go wieku ich ziemi przyswieca. Zrozsypanych zrazu księsty które wewnętrzny nielad i nieprzyjąciel wyniszczał, dzieluz prawica Ło ietka noteżne dźwignela państwo, ktore wczasach ogólnego nierządu, rezdwojenia sasiednich krain, stoje się dla nich zbawczem ogniwem. Bri taia Rus, wojenna Litwa i Prusy, dobrowolnie w kolci wyłaczny swój by dotychczasowy, wspolucmu istnicniu pod świctucm godiem Polski poświęcaj ony jednak tak rožne usposobieniem swoim, od razu doskonalej jednos utworzyć niemogły; lecz przy wzrastających ogólnych swobodach, części co-raz wyraźniej zbliżając się ku sobie, przeobrażają się nawzajem. Rozmaito usposobieniem ludy, obok siebie postawione, przez baczne rospatrywanie w sobie, nezuty żądze szlachetnego wspolzawodnictwa i w krótkim cza-

się olbrzymie uczyniły postępy.
Hardzo różne jest moralne i umysłowe stanowisko tych krajów. Ru
dawno oswojona z Polską, wśród przeciwności i ucisku, dlonią jej pobra
tymczą dzwignięta, znowu pod polskiemi porządkami zakwitla, a handel je wego państwa w zadziwiającej się pomyslnoś rowninąt. Północna zaś Rus, polityczną przewagą lub przemocą oręża od Litwy rokonana, w cywilizacyj jej przewodniczy, i kultura miejscowa zdobywców wyższej sąsiedniej ustąpie musiała: a gdy tym sposobem duch religijny balznego upada, jezyk L zedowym jezykiem. Tym sposobem w Litwie, drogie jeszcze z własnej prze-dości wspomnienja, dyalekt i obyczaj Ruski, i coraz silniejszy wpływ porządkow polskich, wyrażnie odosobniony i żywo zajmujący swoją rozmaito-scią tworzą charakter. Prusy lubo na Sławiańskiej posadzie, pod wpły-wem jednąk Niemieckim krzyżaków uksztalcone, łącząc się z Polską, cha-rakter niemiecki z sobą przynoszą, lecz wpływ opiekuńczych instytucji, i otwarte Polski postępowanie, duszą i cisłem do nowej ojczyzny je przy-wiczują; tak, że odtąd Prusacy, badź w moralnej kluturze, badź w umyslo wych pracach, czy to w Niemieckim, czy Polskim lub lacińskim sa języku, stale Polski objawinją charakter. Godna uwagi, że w latach zakwitłych liteotary polskiej, Prusacy mniej w niemieckim, jak w polskim pisali języku, ta po cztery kroć raz poraz drukowana; Kronika P

dy przeciwnie w czasach jej poniżenia, zarzuciwszy Polski, do niemieckie- ska obie wjęzyku Polskim i inne dziela. oprócz przyczyn ze szczególnego usposobienia części i ogólnego ducha jeden z prezesów soboru trydeńskiego, teolog. kajacych, Polska była jeszcze wiele winna popodowi swoiego łążąć, a ważne odkrycią i olbrzymie usiłowania z niemi podzielając, nieraz zczęśliwiej zuich korzystac mogła. Bibljoteki klasztorne i szkolne w liczbę zezestwiej zmeń korzystał mogia. Projectał klaszonie i szkonie w liczo iag podrastały, wiek lity bowiem był ożywiony nadzwyczniym zbierani iag zapalem. Rękopisma ciągle z zagranicy przynoszone i przepisywane ności zapuszczone, oderwać sie od niej niemogły. Najznakotist klassycy łacińscy poznawani i oceniani byli, krainę mysli raz otworzo-dy. Z Anakreonia i Horacego. Oryginalne jego poez dy. z Anakreonia i Horacego. Oryginalne jego poez znamienitsze są: Threny na śmierć córki. Franzki, pi di nauki, z nowego zajaśniały stanowiska. W tych badaniach szeroce roz-wydańod 1534 do 1639. Pieśni, Rotuły i wiele innyc winieta Filologia przewodniczyła. Tajnie mądrości i sztuka wymowy od duchownych przechodzą do swieckich, którzy pod zasłoną opiekuńczych praw i chwały narodowej mogli u siebie bespiecznie wszelkiego rodzaju poecać sie naukom. a do obcych uczeszczając krajów, ztamtąd nowe o wwięcac się nataom, a w wysta da kazasza za pod na wwiekt krycia, nowe pomysły przemisic i upowszechniac. Genjusz pamujących u-miejący dażenie i potrzeby swojego wieku oceniac, nieprzeszkadzał wzrosto-wi światla, powolywat światlych mężów do poslug publicznych, wynagradzał naukę, dźwigat liczniej trwate posady. Co kazimierz W. zaczął, to Jadwiga ż opiera: a wierny wykonawca woli małżonki swojej Władysław, założenie niwersytetu Krakowskiego 1400 r. dopelnił. Dwor Kazimierza Jagielon-zyka stawał się zbiegem uczonych; jego synowie w naukach ćwiczeni, okowali światło; Jan Olbracht na ulepszenie szkół zwracal awa piecze. Zotworzeniem głównego nankowego w Krakowie zakładu i ulepszeniem stanu zkół, światło i nauki stawały się coraz więcej powszechne i światowe. Wzięli ię wszelkiego stanu świeccy, drogą nauk przez własną gorliwość i pracę, to wisko w społeczności zdobywać, którego im okoliczności lub urodzenie karz Zygmunta Augusta historyk, tłomacz mawiało. Stońce to na horyzoncie ziemi sławiańskiej weszle, rzesistemi kiałła promieńmi napełniło, i z niedostępnych dotąd ustroni wyganiało cie-notę. Wielcy uczeni, gorliwi duchowni, doskonali prawnicy, prawi obyvatele w szkolach i uniwersytecie krajowym uksztalceni, po calym rozsy-oując się kraju wróżnych odnogach ku publicznemu przykładali się dobru m większa jest ciemnota, tem spreżystase i skuteczniejsze bywają ludzi orawdziwie światlych usilowania, bo ich wzniosły umysł rażony sprzecznoa prawdy i błędów, za religijuą i obywatelską powinność, za pierwsza erca swojego namiętnośc, tamtej tryunit a tych rosproszenie uważa.

Luciński język będąc w téj epoce spólnym tłumaczem uczonéj części improwizator w Wenecii 1534 improwizawał właciński uropy, wszystkim prawie umysłowym pracom Polsków przewodniczył. Przez na kwestie theologiczne, filozoficzne i matematyczne; u m pod piórem uczonych pisarzy z bazbarzyńskiej średnich wieków cześć Zamoiskiego drukowal tamże wierz swój wies arwy otrzasa się. Zjawia się tatwość pisania, i płynne w nim swych my-

nia dokładniejszego zdarzeń, i nauki inne mogły być łatwiej w dzielach nanane. Nie zadziwi to jeśli w owym wicku znaleźli się biegli i pracowici ter . Ale pamiętnem wdziejach chrześciaństwa zostało, jak świetnie na orach Konstancycńskim i Bazylejskim teologowie Polscy w sprawie ko-ła występowali. Niemniej pamiętnem w dziejach uniwersytetu krakowkiego zostanie jak obok starannie posuwanej i pracowicie traktowanej orzez wielu akademików Filozofii scholastycznej, znalazł się pomiedzy niei mlodociany wiekiem a dojrzały nanka i geniuszem Grzegorz z Sanoka, fory wady téj nanki wytykał, zdzierał maskę jej balamuctw i z gmatwa wieków średnich starożytności oczyszczał. Grzegorzowi z Sanoka przyna jego de senatore, tez chwala rozniecania gustu filologicznego, worvginale Arvstotelesa dla flozoffi, w oryginale Wirgiliusz, Liwiusz, Cicero dla filologii zaczeli być po-znawani. Zastanowienie się głębsze nad językiem łacińskim, pobudzało do wastanowienia się pilniejszego nad własnym Jakóba Parkosza i Stanisława ema Lictoria degrum. Zaborowskiego. Ich niepodlegla i poszukiwać umiejąca mysł budziła i oży wiała słabsze głowy do szczęsliwego i akutecznego własnego języka rozwa-

barwy orrząna się: Zgawia się takwies posadu, i pylinte w mierszowaniu harmonja stareżytnym właściwa. Kronikar-stwo w tedy od Długosza Jaoa poczęło znajdywać latwiejsze pióro do o-

ielnych lub prawnych tłomaczenia, ale te, żywy postęp i latwość użycia zyka okazały. Ruski język zdawna piśmienny, w Ruskiej drukarni Świę-pełka Fiol w Krakowie, ułatwione odbicie ważniejszych pism znajdował. ukowem życiem Krakowa zwabiane, lacińskie drukarnie go odwiedzaly, Uniwersytecka nauka prawa niemogła nazbyt świetnych wydawać owc , gdzie jedyny jej wykładu przedmiot prawo Rzymskie nie było potrzebno uli znawcy prawa uczonego, prawa Rzymskiego, stawali sie spólnie z na odem prowodawcami i wlasne narodowe prawo oceniali. Życie narodo Pol-kiego nadto było polityczne, żeby niemiało mieć w każdym czasie wytra-nych statystów, nad stanem i losem narodow i panstw zastanawiających Jan Ostrorog, śmiały i swobodny w pomyslach, w piśmie swojem o po

ryna była uniwersyteckim przedmiotem; dla tego téż w Polsce u nych i piszących medyków poczęło się mnożyć. Największą atoli sław wersytetowi jednała podówczas przy astrologji astronomja. Wziętość a ologji nadto była ugruntowana i nadto po świecie rozszerzona, żeby do ipne żarty Grzegorza z Sanoka mogły ją wywrocić. Kraków głosnym byl iegłości astrologów swoich i caléj okolicy Polsce, Wygrom, Austrji, Bu-ie i Wiedniowi swych przepowiedni i swoich kalendarzów udzielał. Wzięr ta zasądzałą się na powszechnej wówczas opinji o biegłości w astro niwersytetowi krakowskiemu. Marcinowic z Olkusza, Wojciech z Brudze a, Jan ze Stobnicy, i wielu innych razem innemi naukami sławnych. Na ka to byla opierana na obserwacyach i matematyce, a wkrótce odoosila

POCZET ZNAMIENITSZYCH PISARZOW.

Krysztof Warszewicki Reges, zancti, bellato- Janu Albertrandego. Warszaw. 1766 obejmu set scriptores Polon, Rome 1601, Posnan, 1029.

Jun Argentus + 1626 De rebus Societatis Jestoriarum provinciation provin Leopoliensis, Leopoli 1671.

val. 1. - IV. Dzielo heraldyczne hardzo li- bek. Varsavie (1818). De mouumentis his o vol. I. — IV. Dzielo heratdyczne narazo III. dek. v arawia (1918). De monanieto 2002 ne materialy do dziejów literatury nbejmuje.

Efraim Olof — 1735 Polnische Liedergechichte, nebst einigen Anmerkungen aus der Ohojności królów Polskich dla rzeczy lekarskiej chichte Danzig 1764.

eraburga, znajdują się w tamecznej biblio. cesa. aluski prawdziwie niezrównany unas bibliograf Jan Daniel Janocki + 1786 Dyrektor bibliote. Polistoire de la littérature Polonais w dziele Ja-Justich prawdziwie niezrownany unas obsingra. Abdouire de la littérature Polonais w dziele Ja-luskich. Kritische Briefe au vertraute Freun-ry de Mancy atlas histori, des littera. Paris 1529.

ores. Dantisci 1746. Literarum in Polonia instaura-pres. Dantisci 1744. Literarum in Polonia pro-lagatores. Dantisci 1746. Nachricht von deren in Pisma periodyczne, a mianowicie: pamiętniki res. Dantisci 1742. Literarum in rotonia pro-igatores. Dantisci 1746. Nachricht von deren in r Zaluskischen Biblio, sich belindenden raren warszawskie, dzienniki wileńskie. der Zaluskischen Biblio, sich beimdenden raren polai, Büchern, Dresden 1747. Polonia literata nostri temporis. Vratisla. 1750. Specimen cata-logi codicum manuscriptorum bibliothecæ Zalu-scianæ. Dresdæ 1752. Lexicon derer itzt leben-

JEZYK POLSKI PISMIENNY JAK SIĘ KSZTAŁCIŁ.

Cczony Dobrowski w swojim dziele: Institutiones lingua, dawniejszych pomników języka (J. S. Baudtkie wiadomość dawniejszych pomoże psatterzu Polskim, Krsków 1627). Ian najdawniejszym może psatterzu Polskim, Krsków 1627). Ian w XVstym wieku przepisywany. psatterz, znajduje się zdz omół Poryckiej hiblioteki w zbiorach Pulawskich (Rakowiec) nia l'indobonæ 1532 dzieli dialekty na dwa szczepy PRZYKLADY DO ROZROŻNIENIA PODAJE TE wnej Poryckiej hibboteki w zbiorach Polawskich (Rakowiec Ruska prawda T. H. p. 211–221. Bibliogr. knigg dwoje T. кимка P p. 153). Jesli się niemy lę tłómaczenia te tchną nieco dawnię szym sposobem, a przyssy mniej dialektową odmianą od nastę 70x - rozum nej bihii. Na rozkaz królowej Zoru, Andezej z Jaszowie przełożył m olski całą Biblią. Roku 1455 Piotr z Radoszyc w Nowym Kor postawlen postawon zadlo pravidlo

polski cata Houte, Australia (1994) polski cata Houte, and polski cata Houte, and polski cata (1994), Exemplarz ten znajduje się dotąd w Wegczech, w błotece kollegium reformowanych w Narospatak (Niemcowie Zbior panietu, hist. o dawnej Polskeze T. 11, p. 5, 11).
Statuta Wielkopolskie i Malopolskie w Wislicy zebrane, a Statuta W ieropouste i analopouste w Wigitey zebrade, a raz Wartemskie były tłomaczone w 1449 przez Swiętosława i W ocieszyna nietylka nieszy kowną ortografią pisane, ale dia-ektem niewygładzonym, noże Mazowieckim. Statuta Mazo-- - gwazda, kwat pepel, pezela jektem niewygorzez Macieja z Rożana na język Polski prze-wieck e w 1450 przez Macieja z Rożana na język Polski prze-łożone, jeszcze macniej udowodułają że to jest Mazowiecki nie-skształcony distękt. Nazywana go niegladkim i niewyrobio-Do pierwszych Ruskie i Serwskie okolice zalicza, dodrug

nane polskie wyrazy, które są zupełnie jednostujne i też same jakie dzis są w użyciu: naprzykład: ceber, kurczmu, kij; miecz, stroża, skarb, krol, kisiąk kośr, supan, wojewoda, wies, bór, gaj, łąka, turgowe, aupa, rataj, prawo, oprawca, sąd.

Wiek XVI. Bezwatpienia Polacy rozumieli się w potoczub gaj, łąka, turgowe, aupa, rataj, prawo, oprawca, sąd. gaj, łaka, turgowe, aupa, rataj, prawo, oprawa, sąd.
Piesa Boga rodzica pewnie żejest jeden z najdawniejszych polskiego pomników. Pieśń O świętym Krysztofic (Bibliogr kaisa dwoje T. I. p. 148) i wiele innych położnych pieśni (patrz Chłędowski w piśmie period. bibliot. Polska), różnie w dawnych z XV wieku rękopismach, wypiaywane ojczenasz, oprawa po polsku z Nardzo dawnych wieków, bo je natoże w boga, dziesięcioro przykazania, formuly, przysiąg, są bezwatpienia z bardzo dawnych wieków, bo je natoże w dowanych w krakowie 1522, przysiąg, są bezwatpienia z bardzo dawnych wieków, bo je natoże dowanych wiekowieku powtarzał i przepisywal., Są po polsku z XIV wieku wilkirzemiast. Można wtych wszystkich starodawnych zabytkach języka dostrzegać wlasciwy wiekowi przekład wysaców, (naprzykład: nast dla zamiast dla nas) partykuly i wyrazy potym zaniedbane i zarzucone, (naprzykład: lecz ujednatajnienie jego, w tak obszernéj jak była Poljeńke, tojest który,) albo i całkowie frazcay niezwykłe potem

tykuly i wyrazy potym zaniedbane i zarzucone, (naprzykład jenie, to jest który.) albo i catkowite frazesy niezwykłe potém które inne postronne dialekty a nadewszystko czeski i później zachował.

Gdy trzeba było wyrazy Polskie łacińskiemi wypisać literami, zachodziły nielatwe do przełamania trudności. Trudności Golebiowskiego (z rękopismu 1549 ogłoszoną przez Łukasza mi, zachodziły nielatwe do przełamania trudności. Trudności Golebiowskiego, w Warszawie 1529) który przemawia do nas te tym więcej dały się uczuć, gdy w XIV. wieku poczęto więżi piśmiennie jezyka Polskiego używać gdy poczęto tłómażyć posłamy i biblia. Z jawilysie tedy wielkie ortograficzne się uzerkonać że miedzy polskim jezykiem który do niśmienni. c psulmy i hiblią. Z jawilysię tedy wielkie ortograficzne się przekonac że między polskim językiem ktory do pismienu oznaitości które za różnice dialektowe alho odmieności od ctwa powszechniej użyty zostal, a między piśmiennym ruski ożniejszego języka poczytywać nie należy

PISYWANO TEDY. c - 4, 6 e - e2, ey ez - ch, cz, c i, j - y, gy Japwiga córka Ludwika królowa Polska, polubiła język Pol-

Jadwiga córka Ludwika królowa Polska, polubila jezyk Polski jéj staraniem 1390 wytłomaczony był cały stary i nowy teski jéj staraniem 1390 wytłomaczony był cały stary i nowy teski jéj staraniem 1390 wytłomaczony był cały stary i nowy teski jéj staraniem 1390 wytłomaczony i nowy teski jej staraniem 1390 wytłomaczony i nowy teski jej staraniem 1390 wytła był i Orzechowski, Górrzów przyjetą była.
Najlepai prozatorowie owego wielu byłi: Orzechowski, Górnicki, Skarga. Biblia miała licznych tłómaczów, w sporach
teologicznych religijnych i kosicielnych, w kaznodziejstwie,
prawodawstwie, w wymowie, w kronikarstwie, w zieluiżego, księgi obiawienia S Brigity i niektóre inne (Długosz T

l. lib. X. 1161 Mat. p. Miechov. p 275).
WIEK XV. Dość znaczną ilość rękopismów polskich dostarcza. Kupile modlitwy pańskiej i dekalogów, pieśni nabożnych dzieł obszerniejszych.
Na żądanie Stanisława Gaszkow (Gasztowt) wojewody Frackiego w 1128 w Krakowie przełożono z łacińskiego na polski jezyk zielnik, obejmujący historią naturalną i medycy-

BIBLIOTEKI.

odawnych pozostatych, dawniej tak świe

Wazakżer, 1703 benediktia Jerzy Jonstoa An

do Saxonus de Castro porzadny wygotował bi

blioteki lysogárskiej katalog, Koku 1735 cistersi w Wachocku niemniej po rzadny spisywali katalog.

PERIOD V. ożywienie rzeczy biblio-

TECZNEY OD 1750 DO 1795.

Júzef Jedrzej Zaluski stanowi epoke w bibli

rilijna i swoję uczysił 1746 publiczną i zamy-

Za jego przykladem światle zakony do pomno

Po skasuwaniu jezuitów i no zgonie Zaluskie

zadko zuniedbana, z pojeznickich pozostav

arska w Warszawie

Zaluskich narodowéj okolo.

Biblioteki nicobojetnym są dla nauki i świa- PERIOD IV. ZANIEDBANIE I PODUPADNIENI tla w narodzie zakładem kiedy mogą być uży teczne. W Polszcze umiano ich ważność cenić

Wojny domowe i najazdy obce, pokatne napa-PERIOD I. WZROST RIBLIOTEK REKOPIniszczyły je. Szwedzi wiele ksiag i cale bibl teki zabierali. Kiedy nastał wypoczynek to s

okazalo wielkie bibli trzebowało. Były to dzieln kościelne, liturgii, teologii, dziela obejmujące wszelkie wiadomości jako to Boeciusza; dziela prawne, i dziela kici bici w owym czasie wziętość mające, a nieco i starożytnych pisarzów. Z tego rodzaju dziel biblioteki niekiedy po 50 voluminow miewaty, co nieobojętną było natenczas liczbą. Zakonnicy i uczeni duchowni mogli z tych dziel korzystać.

Spisywania ktore w zanieunane momotoczone kryjówki nowe klęski roznostjy. Katalogi pisa-nobezwonane, nobezwonane, kryjówki nowe klęski roznostjy. Katalogi pisa-nobezwonane, kryjówki nowe klęski roznostjy. Katalogi pisa-nobezwonane, nobezwonane, kryjówki nowe klęski roznostjy. Katalogi pisa-nobezwonane, nobezwonane, kryjówki nowe klęski roznostjy. Katalogi pisa-nobezwonane, nobezwonane, nobezwonane

NYCH OD 1350 DO 1500. jący się papier szmaciany ulatwił zaopatry zepisywaczów po zakonneh i w duchowie wie która foliały przepisywala. Przytoczę ki

1404 do 1407 brat Waciaw Polak 1415 do 1449 Klemens ze Slupia. 1422 do 1456 Jan Kauty micchowita. 1427 do 1447 Piotr z Borzykolwy

1470 do 1493 Jędrzej ze Słupia.

1490 do 1500 Bartloraiej Soankowski.

Jeżdzili Polacy zagranicę a nadewszystko do Włoch i z tamtąd rękopisma przywozili, i tyle namieli starożytnych pisarzów cenić co Włosi. Jakób z Sienna przywiozł Płiaiusza. Jan Długosz Liwiusza. Uczeni i możni czynili ofiary.

Tomasz ze Strzępina umierając 1400 biskupem krakowskim wielkie ze swego zbioru bibliotekom offary noczynił i kilka biblioga be abel do Sienia obywatele możni ne mniej téż zamiłowali likila biblioga be abel do Sienia obywatele możni ne mniej téż zamiłowali likila biblioga be abel do Sienia sprowadzali obywatele możni nie mniej téż zamiłowali likila biblioga be abel do Sienia sprowadzani. poczynił kilka bibliotek zalożył. Wy-nniwersytetu, klasztory, seminaria, kapi-wali bibliotek zworzenie, klomomirski, Chrepto-wicz, Cząrtoryski, Sapieba, Mniszech, Czacki tuły i różne prywatne osoby pielegnowsty swe biblioteki. Pisarze starożytni byli największym w tych zbierach skarbem. Uczesi teologowie, biblioteki. Pisarze starożytni byli największym w tych zbiorach skarbem. Uczesi teologowie, medycy, filozofowie, historycy, prawnicy, filozofowie, historycy, prawnicy, filozofowie, astrologowie z tych zbiorów kurzystali, the skich historycznych i belles lettres; nadto dzież kich historycznych i belles lettres; nadto dzież koztownych przepychu i dawnych narodowych polskich które umieli cenie Chreptowicz, Cza-

Skoro druk odkryty zostal, biblioteki, z rekokowane: theologiczne, liturgii, prawa kościelu go, prawa rzymskiego, ojców kościola, kaz aranwakich, Szafranców, Zamojskich, zakonne ademickie i wszelkie inne nabywające zn

opiamów liczyła, pierwszego wieko druków kil tysięcy i nowazych druków kilka tysięcy: tak ż Po kilka tysircy ksiąg drukowanych i po kil Uniwersytetów Zamejskiego i Wileńskiego bilioteki doganiały téj liczby. Przy rożnych szkolach były zakładane biblisteki, i zdaje się że były do publicznego t otek publicznych od prywatnych: dla uczonych atoli składy te naukowe gościane i przystępue

PISARZOW.

1620 Jakób Janideowski prawnik dochowny. 1620? Felix i Jan Herbi rrowie Dobromilscy. 1620? Kasper Miaskowski poeta. 1621 ! Jan Achacy KNITA poeta. 1623 Fitipp KLU WERIUS geograf budnik, jego gru

nkiwania w geografii starożytnej wielkiej by 1625 Hieronym Moskorzewski polemik socia 1026 Szymon Birkowski filozof, medyk. 1626 Sebastian Petricy, thomacz Aristote 1021 Abraam Browski historia kościelna. 1627 Adam BURSILSZ biegry loik, prawnik iceronis 1604. Speculum Suxonum 1602. z najlepszych poetów. *Sielanki i nagrobki* 0. 1681 i wielka liczba poezii łacińskiej uwieńc: poety. 1630 ! Jan Kirsztrin czyli Cerazin prawnik.

1631 Jędrzej Lipski kancierz, histor. Zygmunta III 1632 Jędrzej Radomina missionarz orientalista. 1653? Wojciech DęBołecki historyk. 1636: Fabian Birkowski par. 1506 kaznodzieja. 1636: Jakób ZaBrowski poeta tłómacz Owidjusza. 1638: Gizegorz Knapski Knapius tilolog lexikograf 1635 7 H aler, OTWINDWSKI meta Homacz Omi 1640 Stanislaw Li Bienski biskup plocki, histor 16.0 Maciej Kazimirz Sarbiewski nar. 1593 poeta

iński uwieńczony od papieża Urbana VIII. Lech Lyrika 1625 sa illa wybornej laciny w Anglii i w Wezerh elementarne. 1611 Jakob Najnanowicz nar. 1783 filolog, po wiel e rektor uniwersytetu krakowskiego, bronil go żenia bibliotek swojich gorliwie się braty. W Sieciechowie 1757 w Miechowie 1762 porządne ulożone katalogi. Na Lysą górę i do Siecie hobetoy ch napasci 1641 Daniel z Chmielnika KLEMENTINUS histor, ko

1611? Adam Žydowski prawnik. 1641! Ewerhard Wassenberg historyk. 1645! Henryk Curkethwyski poeta sielski. 1646 Michal Shoziwoj alchimik. 1647 Jakob Sobieski historyk. hronica gestorum in Luiopa

1650 ? Jan Libicki poeta. Heraciusza tlómacz 1650? Kazimirz Stentonowicz taktyk. 1651 Samuel Nakielski swego zakonu histo

1651 ! Auron Alexander OLIZAROWIUSZ z Insur 1652 Jan Broscits matematyk. 1654 Szymon Okolski heraldyk. 1655 Argusztof OPALIASKI wojewoda poznański.

o 1774 kommissia edukacijna miała wiele do zypienia około bibliotek: 1. utrzymanie narodowéj zaluskich biblioteki; 2. rozporządzenie po ezuickiemi; 3. potworzenie biblioteczek szkol Krakowskiego uniwertytetu biblioteka poje nickiemi miała podrosnąc, ale porządkowasie ielkie jej szkody zadawało. Wileńskiego naiwersytetu, byłn nieco w po-

jeznickiemi księgami i różnemi zakup LICZBA KSIAG W BIBLIOTEKACH. eswiezka Radziwillowska - - - - - - - 20 1662 Lukusz OPALINSKI marszal, koron, poets 1668 ? Stanisław Szczywił Lski swego zakonu histo k. Finecia. Aquila benedictina i inne dziela. 1669 Eliasz Downanowicz polityk.

1670 ? Jan GAWINSKI poeta, Siclanki i nagrobki 16 rzanki 1664. Fortuna 1690 i inne 1674 Kazimierz W ijuk Kojakowicz historyk. 1675 Jan Jonston ur. 1603 naturalista i historyk, rum universale historiæ naturalis 1650, 1657, 17 Nieswiezka w 1772, a Zaluskich w 1795 zosta Dendrographias 1662. 1765 i wiele inných. Historia u niversalis 1633. Poligmathiæ philologiæ 1666. Medy czne rozmaite. Wszystkie wielkie i mate w Europie p wielekroć przedrukowywane. 1675 Albert Bobowski , Alibej, lingwistwa, orient lista, w niewoli tureckićj, 70 znal jezyków. Tłómacz turecki biblia, pisal kilka dzieł w tureckim język nstwa Tureckiego od niego wiadomości za 1675 Stanisław Lubieniecki nar. 1623 so

> wska po lacinie. 1675 Jedrzej W10ZOWATY arianin teolog 16501 Franciszek MENINSKI z Lotaringii, lingwist Thesaurus linguarum orientalium z grammatyka turc a 1650. 1780. Pisal grammatyki polską, włoską, franc

ijac sie po świecie, pisał bardzo wiele. Hist. refor

nis Poloniae 1685, Theatrum cometicum 1668

praw. 657 Christofor Hartknoch historyk, badaez. 1690? Stanisław Solski dziela jego Geometra 16

1695 Albert Tylkowski fizyk. 1695? Jan Schultz badacz, historyk 1698 Wespasian Kechowski historyk poeta limaktery. Liryki i epigrammata i wiele innych 1699 Andrzej Maximilian Fredro historyk, poli ktyk; jego: Gesta populi Poloni sub Hemico. Mon 16909 Rartlamies Kazimira MALICKI lingwista 699 ! Andrzej Morsztyn tłómacz Kornel

1700 ! Mikolai CHWALKOWSKI polityk. 1710 Jan Alan BARDZINSKI tlómacz Farsalii Lu II Andrzei Chruzostom Zaluski biskup wari 1717 ? Stanisław Morsztyn tłómacz Rasina 1720 ! Augustyn Koll Dzki prawnik: Promptua

emak Fencionn. elemak Kenetonn. 1732 ? Stanislaw Kożuchowski prawnik. Zbłor p 1731 Gabryel RZACZYNSKI naturalista. 1741 Ernest Jablonowski teolog dyssydent. 1743 Kasper Niksiecki genealogista. 1743 ? Jerzy Fiotr Schultz history k badacz. 1743 Antonian Nishierazycowa poetka. 1750 Urszuln z B isniow. Radziwiełowa dramos 755 ? Władysław Lubienski wydal geografia. 57 Benedykt Woronowski lexycograf. 60 Elzbieta z Kowalskich Drezbacka poetka.

klad wierszem biblii.

ine 1767 - Listy przyjacielskie 1733. Elegie.

irmates. 1778 Szymon Czechowicz malarz.

780 Abraham TROTZ lexycogtaf.

183 Intoni Portawski mornlista.

1783 Andrzej USTRZYCKI matematyk. 1786 Jan Daniel JANOCKI bibliograf. 1786 Piotr SWIKKOWSKI budowniczy.

788 Xina Samut SZKOW a tloma: Houbin F

1791 Narburt Japhowski historia angielska

1794 *Jakób Ja*stnski poeta. 1796 *Krysztof* Kluk naturalista, dzieła ws

ciszek MAKULSKI i wielu innych przez r

a H ilhelm KALINSKI kazuodzicja.

sal linne dziela wydawat.

793 Karo/ WiRwicz geograf.

gedic, z dziejów ojczystych, tłomaczył psulmy. 1780? Ignacy Wł.odek estetyk.

1760 Maciej Dogiet zbieracz: codex 1762? Stunisław Jozef Di Nezewski heraldyk, pi ik, wydawca kalendarzów. 1763 ? Jan Bielski wydał widok królestwa Polskiego. 766 Stanisław KLECZEWSKI poznaje jezyk polski. 66 Stanislaw LESZCZYNSKI król nar. 1677. ocuv

Ruskie drukarnie WKijowie - w Wilnie - w Poczajowie, - w Now rodz, Siewie. w 1678 - w Czernicho. - w Suprast. od 1713.

Klasztorne drukarnie tricale. W Brunsbergu jezuicka w 1559, 1700. — w Częstocho-wie paulinów w 1693. — w Kaliszu jezuickie nd 1650. — w Kijowie pieczarska. — w Krakowie jezuicka. — w Lu-blinie jezuicka. — w Lwowie jezuicka już w 1646. — w Nieświeżu jezuicka od 1750. — w Oliwie cystersów w 1670 w 1713. — w Pińsku jezuicka od 1729. — w Poczajowie ba-wie. — w Pułtusku od 1720. — w Poczajowie ba-

ska w 1649. - w Kuścianie w 1648. - w Kiejdanach w 1650. Było tedy miejsc 58 w których się drukarnie albo uka-

Drukaratwo ważnym jest w świecie naukowym przemy- Wtych wszystkich miejscach drukarń osobnych pokaza świa- do 1650 poltorasta rożnie trwalych, oglądal w Polszcze Był to ze wszech względów świetny dla drukarstwa pol-PERIOD I. WEROSTU OD 1462 DO 1530.

Drukarze i ich officyny.

Brukarze i ich officyny.

W Krahowie Ginter Zagner 1465. — Swiętopeł Fiol skich drukarie, niemogły tym wdziękom celnych krakowskich drukarie wyrównac, jakożkolwiek początek swój z

Glansky Kenrad Bas W Krakowie Jun Haller + 1525 od 1500 do 1526. sper Hochfeder od 1503 do 1505. — Wolfgang Lers od lacinsko polskim niezrównały. 1512 do 1537. — Florian Ungler + 1537 od 1511 do 1552. Hieronim Wictor + 1546 od 1518 do 1550. -Szarffenberg czyli Ustrogórski + 1545 od 1543 do 15. Maciej Szarffenberg od 1521 do 1547.

PERIOD II ROZEWITSIENIA OD 1550 DO 1650.

skiego dzielami krajowemi i dla ulatwienia poreligijne większą stały się do tego pobudką. Biskupi wszelkiemi sposobami zapobiegali szerzeniu się herezii-a różnowiercy po różnych miejscach od wpływu biskupie-go uchylonych, swe zaklady tworzyli. Powstawnio tedy cnylonych, swe zakłady tworzyli. Powstawnło tedy jało po Litwie i Polszcze drukarni nakładem przemy-ch drukarzy lub możnych Danów i samych biskunów. łnych drukarzy lub możnych panów i samych biskupów undowanych. W takich przedsięwzięciach niektórzy *dru* karze przenosili się z miejsca na miejsce, z tych zna

nisi hyls. Daniel z Łęczycy od 1559 do 1600 przez lat 41. — Ale-cy Rodecki od 1570 do 1638 przez lat 60. — Jan Kartzan Wieliczki od 1574 do 1620 przez lat 46. — Walenty Łapneki w 1579, 1580 obozowy drukarz, - Pic mita od 1591 do 1639 przez lat 48. - Melchior Nering Mirra od 1591 przez lat 17. — Jan Roscowski od 1620 do 632 przez lat 15. — Jan Szeliga od 1605 do 1632 p. l. 27. Radziwillowie, Chodkiewiczowie, Ostrogski, Gorka,

rukarnie vo różnych miejscach Polski i Litwy ukazi się tym porządkiem. Naprzód przedrokiem 1550. W Królewcu od 1524 trupale. - w Wilnieruska od 152 trivate. — w Gdańsku od 1528 trivate. — w 1533 do 1540, — w Poznaniu od 1539 trivate.

kiego period. Szczególniej w Krakowie gdzie Wictor szarffenbergowie starsi utorowali drogę do pięknego i u skie W ictor zaczął od r. 1522. Od tego czasu Wictor, Un-wadzili, wszelako bardzo piękna Wirzbięty drukarnia ra gler, i Szurffenhergowie wiele dziel polskich oglaszali, Były piękoc Hallera droki, ale wszystkie prawie gockie, kowczyków, naostatek Cezarych, czystemu stojacemu pi Były piękoc Hallera druki, ale wszystkie prawie gockie. kowczyków, naostatek Cezarych, czystemu stojącemu p Wietorai Szarffeubergów piękniejsze i prostszym łaciá- smu łaciáskiemu albokursywie dając przewagę, w czystr ści druku, w dobroci papieru, w pogodućm i przyjen

Domowe przesładowania, cieżkie kleski które kraj przy cianely powywracały liczne naukowe żakłady i odejmow ły środki do ich podźwignienia lub godnego utrzymani Równie Polskie jak i Ruskiedrukarnie nikły. Jednatyll

Wtym wieku najświetniej stało drokarstwo. Rozwinęło okolica Pruska świetność drukarstwa Polskiego utrzymy tię po całym kraju, zawsze jednak Kraków był głównym siedliskiem i wzorem piękności druku oraz i poprawności. skiemi zakładami w Belgium i miejscowemi pracami nau kowemi. Dlatego Gdańskie druki w niezembelgickim nie tenowały, równie się sztychami os blasze napelniały i Lanks Prosticz od 1550 do 1610 i daléj trwająca dru-arnia hebrajsku. — Stanisław Szarffenberg od 1549 do stwa ustąpil: ale zrównał się ze wszystkiemi innymi świe-53 143 8. — Diebeneicher od 1541 do 1621 lat 80. — Ma-ci W irzbięłu od 1536 do 1596 lat 40. — Łazarzowski od 50 do 1650 lat 100. — Pintrkowczyków od 1570 do 1673 powagę: po innych ustapity pierwszeństwa jezuickim i in-- Szedelów od 1620 do 1707 lat 87. — Cezarów od nym zakonnym drukarniom, które w swojim przedmioc

> od 1600 do 1610 — — 4 sztycharze Polscy wynosili się za granicę i tam zdolnos od 1611 do 1621 — — 9 swojch doświadczali. Miejsca wktórych drukarnie się zdawna utrzymywal

Gdańsk. - Elblag. - Toruń. - Kraków. - Warsz ws. — Wilno. — Zamość. — Poznań, — Lwów, — Lublii Leszno, — Kijów, — Poczajów

Oprócz tych świeckie drukarnie ukazują się: W Bialyniczach od 1652. - we Wschowie w 1660 w 171

W Lublinie, - w Wilnie, - w Zolkwi w 1694, 1753.

w 1713. — w Pinsko jeznicka od 1723. — w Poczajowie ia zylianska — w Poznaniu jeznicka od 1651. — w Sandomi rzu jeznicka od 1716. — Supraslu bazylianska od 1713. – w Warszawie pijarska kolo 1694, jeznicka kolo 1700. — w Wilnie jeznicka od 1576, franciszkańska od 1670, pijar

inne zakwitały. Po skassowaniu jezuitów 1773 ich drukarnie różnego lo an doznaly, niektóre przemienily panów, inne pozostaly drukarniani rzeczypospolitéj.

drukarniani rzeczypospolitéj.

Recczypospolitej w 1772 ubyło ziem, a zntym i drukarni
w Lowiczu 1760 a w Kaliszu w 1782 primasowskie powstały drukarnie. 1796, 1796 z upadkiem rzeczypospolitéj wiele drukarni

POCZET ZNAMIENITSZYCH RYS DZIEJOW OSWIATY I LITERATURY

PERIOD HIS OD 1500 DO 1650, WHER ZYGHINIOW. Oswinta rozkwitla.

Jesteśmy w latach o których bez czci i uwielbienia uspomnieć się nie

odzi, w latach najwyższych swobod, zakwitlej pomysłności, i szeroko upo-szechnionej oświaty w Polsce, jestesmy w wieku Zygmuntów Wowczas o, mysł z całą godnością niepodleglego lotu w krainę szczytnych wyobrażeń

micsionn, i w usterkach nawet swoich ula szlachetuosci pobudek szanowana, hwalebnym i gorliwym nsilnosciom w glusie pospolitego muiemania, w po-dasku wolnych spółobywateli, nicskalany zapewniała wieniec Niewolnicze oobudki nietlumiły szlachetuych unicsień, a prawda, otwartość i prostota,

wyrażały się jak sumienie i własciwe wiekowi uczucia loradzały. Czyste to i dobroczynne słońce, tak jasnie, tak zbawiennie od samego wschodw przyswiecające, posrod chumy jego zachod zascpiających, niemniej swoim blaskiem uderza. Zapol i dążność ku oswiacie wieku 15go ważnemi odkryciami uwieńczone, przekazały 16mu wiekowi mlodzieńcze życie pod najpo-myslniejszą wróżba. W tym wieku upowszechniony druk, na wszystkie stro-ny wszysnae morze nowych wyobrażeń rozlewal, i zbawiennem działaniem użyznienie najpustszych niw ulatwiał. Swietny ten wiek otwierają pamiętne ona Krzyckiego, Dantyszka, Janickiego, Zaborowskiego, Jankiera, Ła kiego, Opeciz, Skoryny, Glabera i Wrobla, Macieja z Miechowa i Wapow-kiego, Szymona z Łowicza i Falimiena, a przed innemi Marcina z Olkusza Kopernika. Pierwszy od Rzymskiego dworu zapytywany o racbubę czasu, wojemi objaśnieniami do poprawicnia kalendarza w chrześcjaństwie się rzyczynił. Drugi zawiozł do stolicy chrzescjańskiej do Rzynu, swoje no-ce o porządku świata odkrycia. Zdumiał się i uląkł zuchwalego i udowo-nionego pomysłu chrzescjański zachod. Polska czetła swego nadzwyczajue-o ziomka naukę i geniusz, uniwersytet Krakowski cieszył się uczniem swoim pielegnował w gronie swojem uwielbicieli jego. Był to owoc zaszczepionyc syższych przez uniwcrsytet Krakowski nauk, których i w dalszym czasi ko po Polace rozbiega się oświata. Jego uniwersytet nieprzestaje w żywym rozwijać się blasku. Najważniejsze Latedry z pożytkiem od krajowców zajmowane, sławę im jednały u postronnych. Tu ukształceni nauczyciele roz-biegali się po różnych okolicach kroju, uieznane dotąd myśli i wyobraże-nia upowszechniając. Ztąd, wyższy polor i obyczaj dworski udzielając się narodowi, wpływem swoim jego obyczaje łagodził. Tu osiadali biegli dr karze, zwabieni naukową stolicy sławą; a ich sztuka w szybkim i wielura-kim postępie, dogadzając i budząc dążenie wieku, coraz czynniejszém obja-wiela się życiem. Obrządek Ruski i narodowość Węgier, do Krakowa się udawaly dla onbicia pierwszych swych druków. Kraków wysylał od siebie wędrowne drukarnie z jednego w drugi koniec kraju przebiegające; z Krako-wa też rozehodzą się i ustalają liczne drukarnie po różnych stronach kro lestwa. Kraków nakoniec, udoskonalonem drukarstwem sławny przez za-wiązane z Norymbergiem, Lipskiem i Wooccjąstosanki, zaprowadzi w kraju obną galęż bandlu xięgarskiego, który ogromnemi i kosztowacmi przed dobrodziejstwa druku upowszechnił. Tak zrazu wszystko rozchodzi się z Krakowa, pod ktúrego opicką objawiają się w kraju nowe naukowe zakłady, i szkoly niemniej skutecznie do publicznych usposabiające usług; lecz oprócz tego różnowiercy mają swoje osobne szkoły, które więcej wieku wsród wzajemnego spółzawodnictwa blyszcząc, stopniowo pod przeważnością Jeznickiego wpływu upadaly. Za-kon Jezuicki w tych włośnie latach dla obrony katolickiego kościoła prze-ciwko szerzącemu się kacerstwu postanowiony, dwory panujących, możnych, i nanki pod swoje panowanie zagarnąwszy, w zadziwiającej się potędze roz-winąt. Stefan Batory jego byt w Polsce ustalił, założoną przez siebie dla Litwy akademją królewską, jego powierzając przewodnictwu, zas Zygmunt III nieograniczonem ku zakonowi przywiązaniem a prywatne osoby hojnemi fun-lacjami zupelną mu przewagę w narodzie zapewnił. Trudno jest w tym ieryodzie ominąć imion mężów którzy zrzadką wspaniałością domy swoje <mark>stu kilko dziel przedmiotów bardzo różnych. Zna-</mark> i dostatki dla uczonych krajowców i cudzoziemców otwierając, wszelkiem útsze: *Monumenta Sarmatorum* inskripcie 1655. siłami do pomnożenia dobra publicznego się przykładali. Pod ich okien sitami do pomnoženia dobra publicznego się przykładali. Pod ich okiem i na ich dworach, najcelniejsza młodzież miejscowa odbierała ostateczne obus Sigismundi I. 1616. Polonia 1632 wiele wydań i na ich dworach, najcelniejsza młodzież miejscowa odbierała ostateczne i na ich dworach. Zywoty. Kazania i tak dalej.

1651 Włogciech Młozynowski lingwista.
1650 Samuel ze Skrzypny Twardowski poeta historyczny. Moskiewska wyprawa Władysława IV. 1654. Wojna obnowoż Kozaki 1660. Wojna kozaki 1660. Wojna obnowoż Kozaki 1660. Wojna kozaki 1660. Wojna obnowoż Kozaki 1660. Wojna koza przywazam, znasomice zakratań szkory, przyworywan oswieconych co dzoziemcow i ożywiali najważniejsze drukarskie przedsięwzięcia. Piot Tomicki biskup Krakowski w prawie i wszelkich noukach biegły, starał si o npowazocholanie greckiego i hebrajskiego jezyka, i wielu do zawodu nau-kowego i wydawania dziel znakomitszych swoją opieką zachęcal. Maciejows ski tak trafnie w dworzaninie Górnickiego skreslony, Paniniewski, Teczyń-ski i wielu innych znakomitych tego wieku mężów, przykładali i staraniem swoim powszechny ku oświacie poped pomnażali Swietność dworu, swobody krajowe i widoki zysku ściągały do Polski narodowe pochodzenie gościnna. Jedni z przybyleów otaczali dwor, ind cisneli się pod opiekę możuych, a największa część zajmojąc się różnemi rzemiosłami i handlem, łudność miejską pomnażała. Szczególnie z ujarzmio-nych Włoch nielalwno będących kultury naukowej jedyném siedliskicm, przybywają do Polski i ci co stracili niepodległość swej ojczyzny, i ci co za lityczne lub religijne mniemania przesładowani byli, i ci których Bona z sobą w licznej czeredzie ściagala, artyści rożnego rodzaju. Z pieknego stanowiska była znana uczonemu światu owczesna Polska, nie jeden mniema że po Włochach pierwsi są w świecie nauk i poloru Połacy. Z Włocham Belgiją, a pozniej z Francją i Niemcami Polacy uczeni ciągle i ścis powszechnione podróże doskonaliły młodzież Polską w naukach po celniej ych uniwersytetach, i kształciły w sztuce wojennéj pod okiem najbieglejszyc wego wieku wodzów. Owego czasu azczególnie jesniały nauki filologiczne znajomość starożytnych oświecała i uzacniała świat. W świoth to podr żach Polacy umieli na slawę wysoko oświeconych zasłużyć, śwoją znajomo ścią świnta, języków i filologji. Nierzadko jest wtym wieku ze wstawion mi za granica w różnych zawodach imionami naszych ziomków spotyka 1650 1760. Pisal grammatyki polską, włoską, francu.
1650 1760. Pisal grammatyki polską, włoską, francu.
1650 1760. Pisal grammatyki polską, włoską, francu.
1650 1760. Pisal grammatyki polską, włoską, francu.
1650 1760. Pisal grammatyki polską.
1650 1760. Pisal grammatyki polską, włoską, francu.
1650 1760. Pisal grammatyki polską.
1650 1760. Pisal grammatyki po przetlumaczone było na polski język Cebes, niektore kawalki Plutarcha, P. tona i Arystotelesa, Petrycy tlumacz Arystotelesa w tlumaczeniu swoim two 1687 Jan Hawel Use, astronom w Gdańsku miał swoje 1687 Jan Hawel Use, astronom w Gdańsku miał swoje dzukarnią, swoje obserwator., wydawał wielkie dziela. tłumaczyli różnych starożytnych Rzymskich historykow. Wszyscy prawi przez Kochanowskiego, Jedrzeja Otfinowskiego, Zebrowskiego i innych wiel isarzami, bo glebokie prace Klawiosza w Gdańsko, które mu z jednaly Eu opejska slawę, były wypadkiem niemieckiego uksztalcenia i bardziej d Jezyk łaciński i polski zdawały się walczyć z sobą o pierwszeńs , w narodzie, a w uczoném lub urzędowém pismiennictwie , w potoczuéj mowie , ten lub ów z kolei przeważał. I lubo z czusem polski wysokiéj dochodzi wietności, łaciński jednak nieprzestaje miec pierwszą powagej ou ułatwi tosunki z uczoną Europą, na wzór jego kształci się polski język, on jest ęzykiem kościoła katolickiego. Mowa potoczna, bądź polska, bądź łacińska jest czysta. Polska proza dojrzała, poezja kształci się, proza i poezja ta-cińska wpolskich pisarzach doskonata. Ruski jezyk mało co przedtem t Litwie i na Rusi powszechny prawie w pływowi jezyka polskiego ulega przestaje być dla Litwy urzędowym językiem; jednak znaczna część szlach ty Litewskiej nim do czasów najpożniejszych mowi, duchowieństwo Ruskie nim pisze, on jest dypłomatycznym sciany wschodniej językiem, dopóki di-alekt moskiewski nie przeważył, gdy tymczasem ku Zaporożu i Ukrainie cawyrazy i wyrażenia polskie przyjmując kształci jezyk ześć pólnocno-zachodnia Litwy ma swoj wcale osobny język i własne na-ożne drukowane Xiażki. Niemieckim językiem mówią świeżo osiedli niem-y, żydzi i całe miasta Pruskie, w ktorych jednak pomimo ciąglych han-

vych i religijnych stosunków pismiennictwo niemieckie stanowczej jes e nicotrzymało przewagi. e nieotrzymało przewagi. Poezja w Polsce najpierwiej występuje Bacińska w niej to Janicki, Krzyc , Sarbiewski europejską sobie zapewulli sławę. Klonowicz (Acernus dzielo victoriu deorum nie tyłko dobroci języka, powadze bolazyskieg viersza zadosyć nezynił; ale i w układzie poematu niepospolite ma zalety Drócz tego Szymonowicz, Kochanowski , Bielski i wielu innych , gładko cknie łacińskim wierszem pisali. Z kształcenia filologicznych nauk wyni a właściwa poezja polska, nicmogła mieć prawdziwie nazudowej cechy ówczesnej naszej poczji panuje świat starożytny, z całą swoją moraln religijną obyczajowością. I być inaczej niemogło. Kiedy miłość rycerská awanturnicze przedsięwzięcia po innych Europy krajach nastrajały Ituba-ntów, miastrelów lub minesyngierów lutnic, wtenczas Polak republikanin Grekach i Rzymianach szukając urzeczywistnienia idealów swoich, w rozaitych od nich przybranych ksztaltach, poważnie lub tkliwie, ostro lu wesolo, jakkolwiek surowym, znacznie już jednak udoskonalonym śpiewa-gzykiem. Więc muza polska dla możnych i uczonych strojna, ze swego-charakteru niezrozmiala była dla większej części nakodu. Rej pierwszy w poczji polskiej się odczwał, lecz rzeczywiste jej utworzenie Janowi Konowskiemu należy. On pierwszy w bardziej aksztalconym zanucił języ który przez dwa wieki w rymach jego następcow wyżej się nie posuna ał w różnych rodzajach, lecz tam najpowahniejszy gdzie jako ojciec, oby u philosophe bienfaisant. Glos wolny szluchcicu. watel i wiesniak, śpiewał idac za czystem swojego seren natchnienien 773 Stanisław Konarski nar. 1700 polityk, polar wtenczes to duszę w wyższą uroczystą unosi krainę, i ożywiony właściwym powji duchem zaleca się nietylko jako wieszcz, lecz jako chrześcjaniu i Polak pelen uczne najczystszych i zdań najzdrowszych, które zaszczepiac powolanym się sądził. Po nim idzie szereg nie tyle swietnych wprawdzie, ne dziela jego zmierzały do naprawy smaku i obale łecz niemniej własciwe sobie zalety mających rymotwórców. Przekład Tassa Jorozolimy wyzwolonej przez Piotra Kochanowskiego, wiernością i mezkim odznaczający się jezykiem, sprawiedliwie w swoim czasie z za-palem był przyjęty. Szymonowicz w słodkim i łagodnym rymie powaby i u-1774. Jozef Andrzej ZALUSKI hiskup kijowski nr. 1701 ihliograf, ogromniejsze jego prace najwięcej w rękopipiśmie pozostały.

1734 Gottfried Lengnich wydał hist Polon. hist. Prussia. Jus publ. regni Pol.

1734 Gottfried Lengnich wydał hist Polon. hist. dzie Zimorowicz piękne pisał sielanki, szkoda tylko że uciechy Ruskich Prussia. Jus publ. regni Pol.

1736 Josef Alexander Jarlonowski wojewoda Noworodzki. Kilkanaście dziet wydał: Heraldika Tabula Zylitowski wytwornością, Grocholski oblitością i słodyczą, Mia-1779 Waciaw RZEWISKI nar. 1705 wojewoda podol vdal wiele dziel poetyckich i politycznych, pisał tra

owski i Rybiński wierożna i żywem malownictwem ozdobni godnie wiel ciencji zapal ostygl, i za światlem najgorliwiej obstający Polacy umiej osci pole zaniedbywali Medycyna, uczone prawo Rzymskie, astronomi tności pole zaniedbywali Medycyna, uczone prawo Kzymskie, astrononya, nauki przyrodzone, filozofia, matematyka tyle były uprawiane czyli poznawane ile tego potoczna wymagała potrzeba. Dla tego piękne są do wspomnienia w medycynie imiona Strusia, Olcha; w alchimji Sędziwoja; w matematyce Broścjana i innych, w loice Bursiusza, w taktyce Siemionowicza, imiona które równie w Polsce, jak i u obcych wziętość miały i zasłużoną uzyskały chwaję, ale to były male światelka od niechcenia na polu naukowem zapalone. W słady Faliniona wstępując, na sposób wtoskich zielniki na zbiór medycznych i historii naturalnej wiadomo-1786 Piotr Swiekowski budowniczy.
1786 Piotr Swiekowski budowniczy.
1787 Tomasz Kajetan Weglerski nar. 1755 poeta, po-na żartobliwe Organy
1787 I Josef Mikosza, statysta podrożował do Turek 1787 Zona Samut szkowa tłoma: Ili abin Falmont. Napisw cudzoziemców, rożnych nauk, wiadomości i wyobrażeń, ora-duch wieku rozniecił porożnienie w kościele polskim. Interes świecki wyobrażnio duchowne raz poruszone wreligji, wędzidła praw dotychczaso wych zrzuciwszy, niepredko nowe stanowisko znalazty; stad nieżliczona re ppisal inne dzieła wydawat.

1791 Wincenty Skrzettski wydał prawo polityczne
pod Polskiego.

1792 Andreo ZAMOJSKI wygotował projekt prawa 1778

1792 Andreo ZAMOJSKI wygotował projekt prawa 1778

w Polsce od polowy XVI. wieka, wielka czynność rożnych nowatorów i w

w Polsce od polowy XVI. wieka, wielka czynność rożnych nowatorów i w religji różniacych się, Mikołaja Olesnickiego, Jędrzeja Gorki, Ostrorogów Jana Laskiego, Jakuba Przybaskiego, Marcina Kronickiego. Orzechowskiego Jana Trzecińskiego, Liczmaniana, Wojewódki, Reja, Myszkowskich, Adziwił łów, Modrzewskiego; ludzi nie bez wielkich nauk i z niemalemi taleutam ruzszeszyła po kraju rozmaitą nową naukę. Wieksza czese miast i zamo źnej szłachty w Wielkopolsce i w wyższych częściach malej polski, rozmai cie rozgałęzioną reformę wyznawała, gdy Litwa z Rusią rozdwojeniem o hrządku Ruskiego szarpaną były. Obstawali gorliwie przy dawnym obyczaju biskupi Maciejowski, Dzierzgowski, Zebrzydowski, Hozjusz. Ale ich sta przystep ariańskim rezonowaniom. Socynowie, Ochin. Alciat. Blandruta, Statorie Szus rowicz poeta tłomacz.

1796 Epifani Minasowicz poeta tłomacz.

1797 Erban Szus rowicz poeta tłomacz.

1797 Warolina Czerwinska tłom. Adelu i Pendor.

1798 Warolina Czerwinska tłom. Adelu i Pendor.

1799 Warolina Czerwinska tłom. Adelu i Pendor.

1799 Warolina Czerwinska tłom. Adelu i Pendor.

1799 Warolina Czerwinska tłom. Rowinska tłom. Ro

katolickiego duchowicústwa usilnosé, gorliwe Jezuitów działania, pognębil dyssydentów i zostawiły krwawe z Dysunja Ruska pojątrzenie.

(Rok ze znakiem pytania jest rok w którym się do poznać. Rok bez takiego znaku jest rokiem zgonu Oswiata chrześciańska powolne kroki czyni. 000 ! Pisarz żywota Swiętego Wojciecha. 1100 ! 1130 ! GALLUS kronikarz, w trzech ksiegach i wierszuje, chwalca Krzywousteg 1166 MATEUSZ herbu Cholewa biskup krakows, k arz, odmienia i kontynuje Galla nkary, admienia kontynuje Galia. 1223 Wingenty syn *Kadlebka* bisk, krak, historio graf monarszy, potem zakon:kronik, niezgod braterskich 1226 ! Hennyk *Lottouk* w zakonie kawalerów mieczo ych, kronikarz swego czasa. 1253 Boetfał biskup poznański, historyk. 1273 i *Godslaw* Baszku kronikarz. 1278 Marcin STREPA spowiednik papiezki, pisal ki e imiata wielkiej wzietości. 1290! Dzirzwa wypisał z Wincentego. 1292! Kronika Wolyńska ruska.

1300 f WITELEIO z Krakowa optyk 1346 Jan z Kepy herbu Louzia biskup poznański a lacińskich pieśni. 1347 *Jun*-Grot herbu *Rawicz* biskup krak, prawn 437! Jakob Zeglak z Bochnii medyk, 434 Adam Swinks schretarz Javielly 1410 Jakob Parkosz z Zorawie grammatyk 1430 ! Jakob z Paradyża teolog. 1450? Jan OSTROROG polityk. 1466 ! Jan DABROWKA prawnik i historyk

67 MARCIN z Olkusza astronom. 77 ! Stanisław z W ojcicz teolog. 1477 GRZEGORZ z Sunoku filolog, naprawia gust, r a unrzedzenin, zahobony, został arcybiak, Lwow 1496 BOUNAKORSI KALLIMACH winch nauczyciel kr. ewicz, pisał dzieje Włady, warn, i życie Grze, z San 1497 Wajciech z Brudzewa matematyk w uniwe

1507 JAN z Głogowa filozof. 1518? Stanisław Zaborowski prawnik filolog. 1519? Jan ze Stobnicy astronom geograf. 1523 Maciel z Miechowa medyk, historik, astrolog 524 Ernzm Clokek biskup plocki mowca. 1525 t Franciszek SKORINA tłomacz ruski. 1531 Jan Łaski kanclerz potem arcybiskup gn ski pravnik, wydawca statutow w 1506. 1533 MICHAL & Wraciawia matematyk i filozof.

5 Bernard WAPOWSKI historyk, as 1535 ! Mikolaj JASKIER prawnik wydał: Speculus 1535 Piotr Tomicki bisk, krak, kanel, acta tomicia 1537 *Andrzej* Krzycki nar. 1483 biskup plocki potem cybiskup gnieznicúski; biegly laciunik i poeta, laciá-1540 MARCIN z Olkusza astrone

1540! SEBASTIAN & Felaztina muzyk. 1540! W ndenty W nobel tłomacz psalmów wielkiej ziętości, dziesięć razy przedrukowywane były. 1540! Andrzej Glaben z Kobyli, rożnych dziel tłóm. om, matematyk; system świata poznał. 1543 Klemens Janicki nar. 1516 poeta łaciński : mie od papieża Klemensa VII. nwieńczony. 548 Jan Dantiszek Fluschbinder biskup War miński poeta łaciński, 1518! Stanislaw CHW ALCZEWSKI starosta Kobrzyński

zyku polskim pisal. 1550 *Jodohus* Decius historik. 1550 ! Grzegorz Szamotulski prawnik 1554 Jakob PRZYŁUSKI prawnik, filolog, układal zbior 1554? Hieronim SPICZYNSKI medyk, autor zielnika 1556 ! Jan SEKLUCIAN tlómacz biblii i autor różnych lzief polskich w Królewen wychodzących. 1556 ? Stunistaw IŁOWSKI filolog tłóm. pisarz. grech 1558! Wactaw GRODECKI geograf, skres.

Iski która dawne błędy poprawita, i długo dla go ografów była wzorem. 1560? Hartlomiej Gnoicki prawnik, pisał o praw lagdeburgskim miejskim, i przelozył go na polski. 1561 Jan Tarnowski hetman, polityk i prawnik. 1561 ? Jan Leopolita tłómacz bibliż 1562 Jozef STRUS medyk i filolog. 1566 Stunist, URZECHOWSKI nar. 1515 mowca, teol. 1568 Mikulaj REJ z Nagtowie nar. 1515 moralista

kich którzy natenczas żywi byli 1562 (epigramma Postulla dla prostakow 1556, 1594, Psalterz Dawide vierszem, wielkiej wziętości. Wydał i wiele innyct zieł, które zachęciły do uprawy języka polskiego do ierszowania. 1568 ! Marcin SIENNIK medyk.

1569 Benedykt Kozminczyk poeta łaciński. 1570? Andrzej Trzecieski poeta, historyk. 1570! LUBELCZYK, tłómacz psalmów 1558 570! Andreej Frycz Modrzewski polityk, statys 1570 Stanislaw GREBSKI, filolog. 1571 Piotr Ri 12 Hiszpan poeta, prawnik. 1572 Pilip Padnikwski bisk, krak, mówca, p

572 Waciaw Szamotulski muzyk 1572 Stanisław GRZEBSKI filolog, poeta 1576 Jan HERBURT prawnik, tlon abecadłowy statuto układ, powszechnej nabyt wz 1576 Marcin Bielski nr. 1490 historyk, Kronik 1550 ? Maciej Ossestowicz STRYJKOWSKI nar. 1547 storyk poeta.
1580? Wojciech Oczko medyk.

1581 ? Mikulaj SZARZYNSKI SEP poeta. 1554 Jan Kochanowski parod, 1530. Sekretarz gmunta Augusta, odrzucił senatorskie dostojności. Tł maczyl: Psatterz Dawidu którego w krótce dziesi wydań wyszlo od 1578 do 1641. Fenomena Aratus Monomachin Parisa i Meneluju z Iliady, Szachy z W

586 Marcin Blatobrzeski kaznodzieja 1556 Zugmunt HERBERSTEIN historyk. 1557 ? FALCZEWSKI geometra. 1589 Marcin Kromer nar 1512 wieśniak, potem ksi že biskup warmiński, mówca, tłómacz i historyk. Jej

Polonia we dwa kajegach. De rehus gestis Polonoru omaczenia pisarzów greckich i inne. 1596 ? *Mikolnj* Litwin statista. 1550! Andrzej Kochanowski poeta tłomacz Ene 1591 Stan. WARSZEWICKI filolog thomacz pisar, grec 1591 Piotr Statoriusz Francuz z Thionville grama 594 Lukusz Gornicki nar. 1530 sekretarz i bibl

593 Benedykt HERBEST teolog, retor, 1595 Andrzej Patrycy NIDECKI filolo 1595 ! Rolundus Milesius prawnik. 1555 I Jan RIBINSKI poeta. 1565 ? Jonehim Bleuski historyk wydał i kontynu wał ojca kronikę, poeta. 1996 ! Stanistaw Niegoszewski lingwista, poeta

1597 Jakob Wijek kaznodzieja i tłómacz biblij.

1603 Jan Demetriusz Solikowski arcybiskup Lwor ki historyk, poeta laciński. 1603 Krzysztof Warszewicki moralista, polityk. 1605 Andizej Zbillitowski poeta. 1605 Jan Zamojski nar. 1541 w Padwie był rektore miwersytet, potym kanclerzi hetman. Jewa dzielo d

1606 ? Bieniasz Bunky tłómacz biblii. 1601 Wawrzeniec Goślicki biskup poznański, dziel 1607 Jun PISTORIUSZ, historyk. 1609 Pawel Szczennic prawnik: promutuarium st

1609 Mikolaj Cichowski (Cichovius) teolog, pism emi dokazat wypędzenie Arijanów. 1611 Christian Moniwid Dorohostalski prozator 1611 Tomasz Treter sekretarz królów historyk. 1612 Piotr Skarga Pawęski nar. 1536 kaznodziejs. 1612 Guspar PETRAWSKI filologory entalista. 1613 Jan Januszowski sekretarz Zvw. Angu. filolo rawnik, drukował 18cie dzieł wydal zbior praw 1613 Szyman Sirenii sz natural, wydatwielki zieln 1613? Tomanz DRESNER prawnik.

1613 Jan NIEDZWIECKI, grammatyk, 1614 Alexan. Gwagnini włoch nr. 1538 kronik, statis 1614 Barttomiej Parrocki nr. 1540 historyk, geneagista, poeta. Różnych dzieł liczbe wielka w polskim ub czeskim jezyku. Panaszaherby familii ruskich i po lolskich 1575. Gniazdo enoty 1578. Herby rycerstu Polskiego 1594. Ogród körlewski 1599. Zdreudlo marg irabstwij Morawskeho 1593. Diadochos herby czeski 1602. Stambuch Szlązki 1609, i wiele innych 1615 Salomon NEI GEBALER historyk

ej Jerozolymy Tassa i Orlanda szalonego Ariosta

1616 ! Slanislam GROLHOWSE L nocta

1619 Marcia Saugt FCK I polemik loik

lorentiæ 1628. Varsaviæ 1758.

Jan Petrycy Sapientes Polonorum Cracn. 1628

Berlin 1778.

E. N. Murrny De l'etat des études, des lettr

E. N. Murrny De l'etat des études, des lettr a. Amstelodami 1679, w przód wydane pod imie-tiem Adriani Regenvolscii, systema historico-hronologicum ecclesiarum Slavonicarum. Tra-uti al Phanom 1653 chronologicum ecclestarum Slavonicarum. Tra-jecti ad Rhenum 1652.

Hincynt Pruszcz Forteca duchowna królest.
Polskiego z żywotów świętych. w Krakow, 1662.

Harttomiej Zimorowicz Viri illustres civita-ia Loppellogia Langellogia. er ovojmaje. Jan Wincen, Bandtke De studio juris Polonici. Vrsti. 1806. Oddział prawa wdziele Bentkow nationis polonicze, in qua tum reformatorum, tum natitrinitariorum origo et progressus in Polonia Szymon Hielski + 1826 Vita et scripta quo

DZIEŁA BIBLIOGRAFICZNE

wyliczenie pisarzów polskich. Stanisław Rostowski Lith. Societatia Jesu h

storiarum provincialium pars prima Vilne 176;

DAJĄCE WIADOMOSCI O LITERATURZE POLSKIEJ.

arruntur. Freistadii 1685. Christoffor Sandius nar. 1644 + 1680 Biblioprofessorum, Varsavie 1512. eca antitriuitariorum, sive estalogus scriptoczasów Zygmunt. w dzies. Wiless, na rok. 1506. iptoribus hi-ium. Danti-siie 1711. Jozef Maxim. Ossoliński + 1826 Wiadomości toriæ Polonicæschediasma litterarium. Dantici 1707 przy wydaniu Dingosza Lipsiæ 1711.

Marcin Hanke + 1709 De Silesiis indigenis eruditis. Lipsiæ 1707.

Dawid Braun + 1737 De scriptorum Poloniæ

Denssim in hibliotheca brauniana collectorum

David Braun + 1737 De scriptorum Poloniæ

Denssim in hibliotheca brauniana collectorum et Prussize in hibliotheca brauniana collectorum Colonize 1723 toż dzielo pod tytułem: Catalogus bibliothecze braunianze. Gcdani 1739. Godfried Lengnich + 1774 Polnische Biblio-hek. Tauneberg 1718. hek. Tauneberg 1718.

Jakob Woit De incrementis studiorum per Pokowskich. w Krakowie 1815. Historia bibli
w krol. Pols. w Krakowie 1826. Historia bibli teki uniwers jagiellow w Krakowie 1520. Fluoria biblioteki uniwers jagiellow w Krakowie 1520.

Jerzy Duniel Seyler Elbinga litterata. Elbin1742.

Samuel Fridryk Lauterbach + 1728 ArianoJouchim Letewet Bibliograficznych Kiag dwo-Jouchin Lelewel Bibliograficznych xiąg dwo-je, w których rozebrane i pomuożone zostały dwa dzieła J. S. Bandtke hist, drukarń Krak. i earumque initiiset incrementis in regno Polo-niae et M. D. Lithuania. Dantisci 1740. Kasper Niesiecki + 1743 Korona Polska; her-y i familie rycerskie, we Lwowie 1748. 1749.

Thichte, nebst einigen Anmerkungen aus der Ohojnosci królów Polskich dla rzeczy lekarsk olnischen Kirchen - und Geläbrtengeschichte wroczaikach król. wars. przyj. nauk towarz. aunzig 1744 toż samo z tytułem Baiträge zu der olnischen Weltlichen-Kirchen-und Gelährten-we Lwowie 1818. Adam Tomasz Chłedowski Spis dziel polskich ve Lwowie 1818.

Jan Gwal. Styczyński Dodatek do hist. liter.

Jan Gwal. Styczyński Dodatek do hist. liter.

Pols. w dzieuniku wileńskim na rok 1818.

Piotr Keppen Bibliograficzeskije listy. w Pe-Josef Alexander książe Jublonowski + 1776 ri czeskij u bywazych w Rossii pisatelach di useum Polonum, Leopoli 1752. Josef Alexander 181422 Josef Alexander 18142 Chownaho czyna, Petersburg 1818.

Josef Jedrsej Zaluski + 1774. Conspectus nowe collectionis legum ecclesiasticarum Polonius

vischen Sprache und Litteratur. Ofen 1826. contectionis legam ecclesistication follonorum
ssoriæ 1452 w przed dzielo to wyszło pod tysoviæ 1752 w przed dzielo to wyszło pod ty-Karsoviæ 1744. Biblioteca poetarum polonorum Karsoviæ 1752 w przód dzielo to wyszło pod tydem Ustafi po polsku, Eustachius po Jacinie, Placyd po świecku, życieświętego etc. J. A. Jahonowskiego, we Lwowie 1751. Biblioteka hitorików, polityków, prawników i innych auto-ów polskich o Polsce piszących; w rękopismie vierszowana w dość licznych znana kopiach. Kagua bibliotheca polona universalis, w rekopismie 10 tomów ia folio. Sześć voluminów tego lzieła z biblioteka zaluskich przemiesione do Perwalurza. znajduja się w tamecznej biblio, cesa.

den Gelehrtea in Polen. Breal. 1755. Polnischer Büchersaal Breslan 1755. Polnischer Büchersaal Breslan 1755. Janociana. Varsavie Buchersaal Breslan 1755. Janociana Kazimirz Brodziaski, Jan Chylicz-byl w 1589 tłomaczony na język Ruski, i stał się własnością biliografa. Mikotal Podesaszyński. Michał Poliński, Leon Rogalski, Ludeńs Bause. Rekopism tego tłomaczenia dostał się od Moskwy gdzie był w 1589 tłomaczony na język Ruski, i stał się własnością biliografa. Mikotal Podesaszyński. Michał Poliński, Leon Rogalski, Ludeńs Bause. Rekopism tego tłomaczenia dostał się od Moskwy gdzie był w 1589 tłomaczony na język Ruski, i stał się własnością biliografa. Mikotal Podesaszyński. Michał Podesaszyński. Michał Podesaszyński. Michał Podiński, Leon Rogalski, Ludeńs Bause. Rekopism tego tłomaczenia dostał się od Moskwy gdzie był w 1589 tłomaczony na język Ruski, i stał się własnością biliografa. Michał Podesaszyński. Jan Tarnow-Polosana kanoników regularnych Waltowie powszechnowanie w polosał niejęzyk w poezii czynił pokacych w kejniejski pokacych pokacych nad pokacych pokacych nad pokacych pokacych pokacych nad pokacych pokacych pokacych pokacych pokacych pokacych pokacych pokacych pokacy zmordowanego bibliografa.

Schmit Abrégé chronologique de l'histoire de Pologne. Vars. 1763 thomaczone na polski przez ski, Pawel Znorski, i wielu innych.

SZKOŁY. Szkoly są naukowym ząkładem, nie tylko ażehy ludzijno łaciny. Młodzież wiele lat w szkołach siedziała i no o nauk sposobić, ale ažeby ksztalcić godnych w narodzie pamięc się wszystkiego uczyła. Do łaciny była grammaty bywatelów. PERIOD I. SZKOŁY WPŁYWEM OBCYM POTWORZONE. tania i odpowiedzi ulożo OD 1000 DO 1250. Jezuickie szkoly były.

Kameduli, benediktini i cistersi pewnie zaczeli uczyć po lacinie czytać i pisać po wprowadzeniu do Polski chrześciaństwa. Lecz i pod wpływem biskupów tworzył, się znamienitsze szkoły. Uczyli u nich często cudzoziemcy, a coraz więcćj Niemcy. Uczyli siedmiu sztuk: grammatiki, rhetoriki, dialektiki, aritmetiki, geometrii, astronomii i muzyki. Lecz w uczeniu łaciny wykladali na język polski dzieje narodowe przez Gallusa 1110 napisane. Wyższych nauk, zoamienici duchowni i możniejsi padowiezszukali za granicą, po tamecznych uniwersytetach. wieszukali za granicą, po tamecznych uniwersytetąch.
wieszukali za granicą, po tamecznych uniwersytetąch.
Kroże – Nieświcż – Kowno – Mińsk – Witebsk – Düneburg – Słouim – Grodno – Mierecz – Słuck – Orsza
Mozyr – Hlukszta – Nowogrodek – Postawy – Zodziszki.

eństwa świeckiego. Biskupi zachęcali płebanów i naka-wali im ażeby początkujące szkólki utrzymywali, wie-we swoje dziela które były od jeznickich inne, swoje j węgier-ze szkoly poróżnych miastach i miasteczkach ulepszane skiej laciny, i nieco w odmiennych w nauce sposobów. dnoszone były. Do wykładu dziejów narodowych ua była kronika Wincentego syna Kadlubka, i niesmacza jéj lacina usilnie byla objasniana. Jezyk narodowy kracał nasiebie uwagę. Pomimo że łaciny uczono, każda lów – Góra – Wieluń – Szczuczyn mazow. – Radziewie nauka w polskim jezyku wykładana była. Uchwa-liów — Nowy Dolsk, rawie nauka w polskim języku wykładana była. Uchwa-jów — Nowy Dolsk. gwynodalne 1237. 1255. 1315. 1357 wymagają aby nauczy-iele szkół byli Polszy, a przynajmniej dobrze polski język nający. Nareszcie poczęto na piśmie różne dzieła na pol-ki język przekładać i więcej po polsku pisać.

W Litwie. Szczuczyn lit. — Lida — Wilno — Ponie-

i język przekłatac i więcej po polsku pisac. Ale zawsze dlaćwiczenia się w wyższych nnukach trze-było jężdzić do Włoskich uniwersytetów, i tam sto-było jężdzić do Włoskich uniwersytetów, i tam sto-było jeżdzić do Włoskich uniwersytetów, i tam sto-było jeżdzić do Włoskich uniwersytetów, i tam sto-było jeżdzić do Włoskich uniwersytetów, i tam sto-witebsk — Walerianów — Dąbrowica. Stanisław Konarski z jednawszy reformę zgrumadzenia azimierz wielki usiłował 1347. 1364 założyć uniwersytet Pijarów 1740, sprawił wielkie tych szkól ulepszenie. Ou Krakowie, co szczęśliwie uzupelnił Jagiello 1400. U-założył w Warszawie collegium nobilium, które od razu odzony był na sposóh uniwersytetu Paryskiego, ale po-wazystkie jezuickie przewyższyło. ował sam żywo ze iwiatłem wieku, nadewszystko w eologii i filozofii. W filozofii lubo Aristoteles a przytym otiści i Tomiści byli zuajomi: wszelako młodegoGrzego-a z Sanoka (+1477) bystry umysł rzucał światło na cie-Miasionarzei nicktóre zakony, miewały malenkie szkola zcholasticznéj filozofii naukę; rozniceał do staroży-ki, ocząc dzieci pierwszych elementów. tnéj łaciny smak; rozpędzał astrologiczne urojenia: wy-kład Euklidesa, uczył matematyki a biegłość uczniow krakowskich w astronomii, dostatecznie okazywalą na ja-

kim stupniu ta nauka w krakowa, uniwersytecie była, KW1TNA oD 1500 DO 1650. Cicazył sie uniwersytet krakowski wspólnie ze swoi em Zygmuntem I. ze wzrastającego w owym wieku korpus kadetów przy uniwersytecie. królem Zygmuntem I. ze wzrastającego naukowego swiatła, i widział potrzebę polepszenia swego naukowego Skassowani jezuici. Kommissia edukacyjna, zakładu. Książe królewiecki zamyślał i poczynał zakładać różnemi sposobami pojeznickie szkoły utrzyma różnemi sposobami pojeznickie szkoły utrzyma. nici usilowali inne uniwersytety zalożyć. 500 na krótki czas akademia się ukuzala.

nik — Oxie — Krylów — Landshut — Paniowce — Kra-anobrody — Belżyce — Kuck — Raków.

Kraiwcz — Kra-dzyrzec korecki — Radziejów. W Litwie, Brzeńc - Nieśwież - Siemiatycze - Wil- Z tych: Poznań, Kraków, Warszawa, Krzemieniec no - Szydlow - Birże - Keidany - Sluck

PERIOD IV. SZKOŁY JEZUICKIE I PIJARSKI ob 1650 pg 1750.

zaszły. Szkoły dyssydenckie podupadały: zaledwie w Pru-tiech, w Lośnie, w Kejdanach, w Słucku i w niewielu miej-cach pozostały. Starodawne szkoły z pod pieczy hisku-W szkołach, główną nauką była filologia czyli łacina, pow wypuszczano i pańskie z podupadn

w Mittawie.

Gimnaziow. Gniezno — Kowicz — Wolhorz — Pinczów — Nowykorczyn — Wieliczka — Buchnia — Biala.

Ztych Wileński uniwersytet był jeznicki. Jeznici większe i mniejsze szkoty bardzo liczne zakładali, Niejski nłbo austriacki, ale się prędko krajowcami napełnii. W szkolaeb w infinie uczono łaciny, w grammałyce i w syntaxie
uczono łaciny, w retoryce uczono laciny, w filozoffi nczo-

wiadomosci polacinie drukowane rudimenta, czesto pra

W Wielkiej polszcze. Kalisz-Pozuań-Torun-Gdańsl

ie. w Ostrogni w Witebaku. Pijarzy pożniej do Polski 1642 zawitali, Zdawał się to skiej łaciny, i nieco w odmiennych w nauce sposobów. Pijarskie s:koły byly.

Teatini mieli dwa konwikta w Warszawie i we Lwowie Takie były szkoły w Polszcze w polowie XVIII wieku. Stanislaw Konarski, rozpoczął te naprawę reform:

PERIOD V. NARODOWA NAPRAWA OD 1750 DO 1795. oszemi się stawały. 1766 Korpus kadetów założony, był szkoła wojskową w 1774 Z odpadlemi od Rzpltéj krajami odpadlo wiele szkú mią lubraniecką. W re oddała pijarom, inne bazylianom, iune benedikt

Chelmie 1574, w Wilnie 1579 i w Zamościu 1594 uniwersytety założone były. Wilekski jezuitom powierzony i jedniawa zakazuje lista następująca.

Zuici usilowali iane uniwersytety założyć. W Paniowcach I. Szkół koron. wydziału szkoły głównej krakow. r. 1788. 1600 na krótki ozas akademia się ukuzała.
Staraniem biskupów poformowane były seminaria die-sieczalne. Ale nad szkolami, nierozciągali biskupi tak sku-jecznój niegzy jak dawniój.
Matopolskie. Kraków, akadem. — Kielce, kommunisci Piacowa, akadem. — Sandomirz, akadem. — Lublin akad.

Maxowsze Warszawa, akademicka — Poltusk, benediolych tworzyła liczne szkoły różnowierców, które wielką Rawa, miechowici.

bar. bnzylia. - Zytomirz, akade. - Human, bazylianie -W ielkiejpolazcze. Poznań – Ostroróg – Kozminek – Wieruszow – Lubiczyniec – Barczyn – Leśno –
Szamotuły – Grodziak. – Wiele też szkół w Prusiech
królewskich. W Gdański – w Chelmie – w Toruniu i t. d.
B. Majandrze Krolewskich. Policia. – Ostrogo bazylia. – Kumieniec, akade. – Starogród, bazylianie.

Princzy kozonni. Piotrków – Wieluń – Rydzyn – Ra-W Malejpolszcze, Kraków – Dubieck – Pinczów – Pijarzy koronni, Piotrków – Wieluń – Rydzyn – Rasecymin – Bychowa – Lewartow – Turobin – Chmieldom – Luków – Chelm – Warszawa – Szczuczyn manik – Oxia, Kraków – Chelm – Warszawa – Szczuczyn manik – Oxia, Kraków – Chelm – Warszawa – Szczuczyn manik – Oxia, Kraków – Chelm – Warszawa – Szczuczyn manik – Oxia, Kraków – Chelm – Warszawa – Szczuczyn manik – Oxia, Kraków – Chelm – Warszawa – Szczuczyn manik – Oxia, Kraków – Chelm – Warszawa – Szczuczyn manik – Oxia, Kraków – Chelm – Warszawa – Szczuczyn manik – Oxia, Kraków – Oxia,

Winnica, sa gymnaziami. Minty w nich przewagę nauki filologiczne ale w języku II. Szkól litewskich wydzialu szkoly głównej Wileńskiej roku 1758. voznania potrzeh kraju. Do nauki, ksiąg przepisanych nie-było, dobár dzielek katechizmowych, arytmetycznych, grammatycznych, historycznych, logicznych, pisarzów itarożytnych, zależał od nauczycielów.

Litwa. Grodno, akadem. — Wilno, akade. — Wilno, akad tarożytnych, zależał od nauczycielów. Wielu panów katolickich za przykładem Zamojskiego i ych szkół różnowierczych, asilowało zakładać szkoły, ale e nietrwałe były. Zakonnicy tylko dla oculenia fundujzów po klasztorach podejmowali i uczyli nieticzną młożow po klasztorach podejmowali i uczyli nieticzną młożności. Biskupi nakazali 1512 niszczenie szkół, drukaró. Zmudź. Kroże, akadem. — Kowno, akadem. — Kretyngńciolów i szelkich zakładów perstyckich zla nie kyli ołów i wszelkich zakładów heretyckich: ale nie byli ga, akadem. — Witkomirz, pijarska — Wierzbołów, domi koscołow i wszelkich zakładow heretyckich: ale nie byli ga, akadem. — Witkomirz, pijarska — Wierzbołów, domiwstanie, lub niechcieli podźwignąć, jak tego wiek potrze-skańska — Poniewież, pijarska — Rosiejnie, pijarska — Rosiejnie, pijarska — Poniewież, pijarska — Rosiejnie, pijarska — Poniewież, pijarska mi o sześciu czyli imiu klassach, lubo i ze szkól innych wiatowerai zwanych niektóre też o 6ciu klassach byly-W szkolneh tych ulepszony sposób uczenia ile usposakowskim i wileńskim były seminaria czyli instytuta kan-dydatów do stanu nauczycielskiego. Na professorów do u-niwersytetów szukano ludzi zdolnych. Podskarbi Tyzen-

iem miasteczek ale przytem matematyka, logika i nauki przyro oupadaly.

Dawne uniwersytety swoję wziętość straciły, jednak w olowie XVIII wieku liczono:

Towarzystwo elementarne miało obmyślne dziela eleolowie XVIII wieku liczono:
Szkółytownych. Uniwersytet w Krakowie – w Wilden – w Zamościu – w Chelmie.
Gymnazium akademickie w Poznaniu – we Lwowie –
Jest to dowód ciąglych i trafnych starań kommissii eJest to dowód ciąglych i trafnych starań kommissii e-

RYS DZIEJOW OSWIATY I LITERATURY. (Dokończenie Periodu IIIgo.)

Poróżnieni chrześcianie pomiędzy sobąliczyli swoich teologów: Hoziusza, Wolana i wi Położnieni entzescianie polatycz soboliteż postawo terosowa. Liczyli swych apolog low i polemików Orzechowskiego, Niemojewskiego, Moskorzewskiego, Smotryckieg Szmigleckiego, Nie wprawdzie na tém niezyskiwała teologia i nauka chrześcianska now zmiąteckiego. Nie wprawazie na tem ieżyski wala ceonoga i nakich wyobrażeń i mysli u o kroku nieuczynila, ale zyskiwal na tem język polski, do wysokich wyobrażeń i mysli u yty. Chociaż często gwaltownie i grobo w klotniach się odzywał, wszelsko powacą przed ioto hamowany nabywał jasnéj godności i mocy. Poróżnieni w wierze tłumaczyli dłasie e biblia: Seklucian, Budny, Leopolita, Wujak i inni, z tego jezyk niemniej korzysti W owym czasie pomyślności kraju i oręża, z rozwijanych usilności roskrzewiania now nauk albo dawnych porządków w kościele utrzymania, koniecznie kaznodziejstwo mo prowing byé musiato. Stonownie do potrzeb miejscowych własne go sity po prawiane cineły, czy to w tedy gdy do zgromadzonych stanow przemawiało, czy do wojska po zwy-ieskie laury spieszącego, czy do chrześciao zachwianych wswej wierze, czy nareszcie gdy rzeba było nadwątlone uczucja słowem Bożem pokrzepiać. Przeciw postillom i naukom teja, Grzegorza z Zarnowca, Artonijusza: występowali z ambon Białobrzeski, Wuje ełu, naukom moralnym i politycznym szczególnie się poświęcali, ztąd ta część na ona i rozwinieta, wydawała talenta swego wieku godne. Ich pisma przez swoją t unicaniona rozwinięta, wynawają tateniawczy wieda gome. Ath piana przez bienio cumialośc, gruntowność, trafność i gorliwą milose ojczyzny są najzaszytniejazem rez owczeniej oświaty Polaków świadectwem. Różne galęzie wymowy, a szczegól politycznego skłądu Rzeczypospolitéj wynikające wysoko się wzniosły, krassomówstwem gardząc, są raczej improwizacją uczucia i powziętej mysli po prostu z mocą, godnością, jasno wyrażonej, mogącey przekonac lub słuchaczów za sobą pociągoąć Też same przyczyny działały na mówców, bądz w izbach sądowych, bądź w izbach obra

publicznych przemawiających. Z tego świetnego czasu, mało zbiorów krassomowskich p zastało, lecz zachowana jest pamięc zręcznego i trafnego w sprawie publicznej przemów nia się. — Prawo niebyło owocem szkoloictwa i nauki, ale zawsze własnego polityczne tienia, własnych odwiecznych zasad i potrzeby czasu; ztad widać mimo ulep awodawatu je nauki malo. Pierwszy Laski z pomoca uczonego prawnika Zab en, mernurtow, Szczernicow, czaradznich, Sarnickich, Januszownich dodateża 200 czów nieraz powtarzających siebie, z których pracy świat naukowy wielkich owocow o eść niemógł. Wazelako w owym wieku jedna Polska dawała w Europie przykład syst

atycznego i gruntowniejszego prawodawstwa. Dość zwrócić uwagę na Sliwnickiego kodex dla miast ułożony, który do skutku nieprz edl; na inne ustaw zbiory; dość zatrzymać się nad statutem Litewskim. Od pierwsze zent, natnie ustaw znorży, uose zarzymac za lanazawsze pomnikiem utworzonym prze nakcji swojej, coraz piękniej rozwijany, pozostał nazawsze pomnikiem utworzonym prze rawodzweśw umiejących: szczegóły krajowych potrzeb rozpoznac, trzymać się narodo cych zasad, podnieść się do stanowisk ogólnych, przy zastosowaniu ustanowień skądiną obaszności będzie zawsze najmilszym dla lubowników narodowości pisarzem. Sz

spione w odarzt litewskich, ruskich Stryjkowskiego dziejów. Kojalowicz tylko je porza zatopione w odmęt litewskich, ruskich Strykowskiego dziejow. Kogatowicz tytko je porząż kował i dobrą łaciną powieści o sprawach Litewskich pisał. Kogatowicz tytko je porząż kował i dobrą łaciną powieści o sprawach Litewskich pisał. Kogatowski są to ludzie rzeczy swiadomi, samijej cząstką będący, bo sami posługą publiczną zajęci, umiejący przyczyny i szcze góly rozpoznawać i wystawić ze szczerością i prostota, żywo obok namiętności. Pioseck trudniejszy jeszcze wziął na siebie obowiązek, bo caléj Europy sprawy opisuje, a jedna dobie powieżności. Powież dobie dowiąza powieżność zalada powież dowieżność zalada powieżność zalada. a zaletę zacnych źródel historycznych; Paprocki, Okolski dogadzali próżności azlac ma zaletę zacnych zradet historycznych, raprocki, okoński ugadzat podaki i nie wszyskie sławiąc szlachetne klejnoty.

Z natury rzeczy i usposobienia wieku nie wszystkie okolice Polski i nie wszyskie jéj stany, w tym powszechnym do wyższej kultury dażeniu równy mogły mie udział. Wiele rozmaitych przyczyn różniąc jej stopich i charakter uderzające czymi odcienia. Stau szlachecki rządzący i prawodawczy, ćwiczył się wsztuce wojennej, rzecz krajowe i nauki moralne poznawał; wolność nieograniczonamniemań posuneja jego umy w obręb wyżazych politycznych i religijnych wyobrażeń; które nawet pośród szeroko rozminetnek nagrów. Przez stascjenie z najgłównie w obręże wyznego przez starcie się najpierwszych talentów, przez oswojenie z 1 szemi wieku starożytności pomystami, byt i w pływ tegostanu uzacnisty. Mies sunieciod polity cznego znaczenia: przez handel i przemysł zamożni, rzemiosłom i głybo-óm umiejstnościom się poświęcają. Stąd obok astronomii, matemntyki i hotaniki; kwitos nich medycyna, budownictwo, górnictwo i żeglarstwo. Stan miejski w Polszcze i Pru siech liczy najzumożniejszych obywateli, którzy swoją kulturą i sposobem życia – są zupel sie do zagvanicznych mieszcząu zbliżeni. Mieszczanie zaś Litewscy i Ruscy moją miejsco sy sobie właściwy charakter, lubo i u nich w pływ osiadających Pulaków i Niemcow uczu ić się daje. — Stan wieyski niemniej w Polszcze zrazu się odznączał; i byli wiesu voje dzieci oddawali do szkól i do uniwersytetu; gorliwi kaplani zakladaniem wiejs swoje dzieci oddawali do szkól i do muwersjtetu; korliwi kaplani zakładaniem wiejskich szkolek, poped fen ku oswiacie ulatwiali, i nie jeden z wiesuiaków świetnie w naukowym występowal zawodzie, nie jeden z nich najwyższych w duchowieństwie dochodził zaszczytów, lecz ścieśniająca się stanu tego swobeda poczynała umniejszać liczbę do nauk biorących się, a zbieg okoliczności wiedąc zezasem Polskę do upadku, i jéj poczetwych rolnika najwiecznych. cych się, a zbieg okoliczności wiedąc zczasem Polskę do upadku, i jéj poczeiwych rolni ków nienszczędził. Stan ten saméj tykło poświęcony roli przez jej pracowitą i starannąu prawę, pol Europy żywił i cata Polskę utrzymywał. W Polszcze opicz krajowećw, był przychodni mieszkańce. Tolarzy, Ormianie i Niemcy w miastach najwięcejy w różnycł stronach rzeczypospolitéj zamieszkali, w miarę swojej zamożności i przysług krajowi uczy nionych do szlachertwa przypnuszczani, pomimo odcienia pewnej rozwatości przybu i tawocharakter miejscowy przybierali. Najliczniej rozprzestrzenieni w ciąglem odosobnieniu swoim żydzi, naród w narodzie stanowili. Oni w wieku 16tym powaga praw zahespieszeni w Polyczes zletwiek miej dla siebie: nietykło szkaly i bazniec lecz nawet nechos zeni w Polszcze zloty wiek mieli dla siebie; nietylko szkoly i bożnice lecz nawet osobi sądy im utrzymywne pozwolono. Hawilisię uprawą dzierżonych przez siebie gruntów, rzemiosłami i handlem, a uczeńsi astrologii i medycynie pozwięcając się, swym wpływem upiekę rządu i możnych swemu pokoleniu zupewnioli.
Ten negod pultogo wiako plejmujący był poziet. opickę rządu i możnych swemu pokoleniu zapewnioli.

Ten period pultora wieku obejmujący był periodem pomyślności ichwały; lubo i on przy
Ten period pultora wieku obejmujący był periodem pomyślności ichwały; lubo i on przy
Ten periodektim pokoleniom słabości niemógł być bez usterków, czynny jednak handel
ożywiony przemysł, minsta i wsi załudnione, umiackowana polityka narodu i chwała wojenna wodzów jego i wojsko, nadto okazały przedstawinją obraz, żeby te male płamki miały

ły się pośrednie dialekta, tworzące odcienia i przejścia z ró żnic ruskich do polskich. Im więcej piśmiennym się stawał Polski język, tym więce

Zuborowskiego 1513 w tej mierze postrzożenia nie pozyskal wziętości. Ale Stanisław i Mikoluj Szarffenbergowie 154

do 1600 z pomocą Januszowskiego 1594 ustalili ortografia. kto

ra z malemi wyjatkami, powszechnie przez pisarzow i draki

iem wznrowego kwitnienia języka i swietnego postępu. Podobnie jak w prozio tak i w poezii czynił język wielkie

ebował astalenia ortografii. Bystre i trafac Stunisla

zyswojonych, unikać sprzeczności i nieszykowności, i w nowem od razu z redagowani sność i porządek zachować. – Moraliści i politycy mają filologiczną wieku powłokę, któ i niepotrzebują statyści, stan kraju opisujący. Stanisław Orzechowski czy z niezachwia eg ntepotrzenują statyst, stan kraju opisujący. Stanisław Orzechowski czy z bieżachwia są stalością odpiern ściagające go przesładowanie, czy w pełnych ognia mowach do wytę-pieniabarbarzyństwa zachęca, czy dzieje swego wieku opowiada; przez poprawność języka orzez obstość i moc pióra swego przekonywa i zachwyca. Mikołaj Rej z Nagłowic jeden pierwszych drokowanych polskich pisarzy, swoją czystą polszczyzną śród długich perio-low a krotkich i dobitnych wyrażch; swoją śmialością, trasnością i wesołym dowcipem, poamo rubazzności nedzie zawsze najminsym ia kutowa mow natokowaće, w nasładowni ny i poprawniejszy (fórnicki, nietyłe wierny jak Rej w swoich obrazach, w nasładowni ém co do rzeczy, we wzorowem co dojęzyka dziele Dworzanin Polski wzór ukaztałconeg owe wieki młodzicńca nkreslił. Pelua prawd ostrych rozmowa Włocha z Polakiem Dzieje w Koronie Polskiej; rzecz znającego i biegłe pióro dowodzą. Goślicki dzielem o Se nacie zastanowił cudzoziemców, tłumaczone na język angielski, okazywało że w Polszcz nie sami filologowie, ale równicz i Indzie stanu właściwym sobie zajmują się przedmioter Niemniej na owe czasy znamienitém było Zamojskiego dzielo o Senacie Rzymskim, z i nemi w Europie nad Rzymskiemi starożytnosciami dzielami o pierwszenstwo goniące Przed wszystkiemi Frycz Modrzewski najglębiej w owe wieki zglębiał politykę państw

rafnością swych uwag i wyborem mysli, zasłużył na wziętoścjaką zjednał sobie. Dzielo je o tłumaczenie Bazylika, zdawało się że Polska więcej sobie przyswajała, wszelako z ra go korzystuć niebyła sposubną. Umiał jéj stan skrestić biegły statysta Kromer, umiał go zwięzle i trafaie w odcieniach jakie zachodziły wystawić Starowolski; umieli wady Rze-typospolitéj wyłykać Opalióscy, wszelskô tak się zachmurzyło niebo nad Polską że kozystać z tego nie mogla. Obywatelskiem też zatrudnieniem było poznawanie swego kraju i swoich dziejów, dla t Obywatelskiem tez zatrudnieniem było poznawanie swego kraju i swoien użiejaw, dla k go wielką liczbą dziejopiaów ten period liczy, piszących czasem po polsku a częściej i k piéj po łaciuie. Dawne dzieje narodowe nie zeszły z toru kronikarskiego, czy to je pisi Maciej z Miechowa, czy Kromer, czy Neugebaner, czy insi Długosza powtarzacze i skróc ciele, czyli je nieco inaczęj Bielski, Gwagoini lub Sarnicki redagowali, czyli się zunlazi

DRUKARSTWO.

W krótce po wynalezieniu téj sztuki, drukarze w gościnę zdobnego drukowania. Szarffenbergowie młodsi ugania wy krotee po wynatezieniu tej sziuti, utukarze w gnatni. o Polski przybywali. Kraków stał się dtinkarstwa siedli- się w starunność wydań dzieł większych niemniej potrze kiem. Naprzód drukowano ruskie i lacińskie dziela. Pol- hujących ozdób rysunkuwych. Już oni piękną italikę wpro

ol lat 118. Officyn trwalszych "ro bibula, druk lichy, krzywo i nieszykownie składany, o Krótko trwalych od 1540 do 1590 powstało 6 zdoby sztycharskie na blasze brzydkie. Lepsi artysci

Razem wszystkich wtym wieku pokazalo się Z razu powszechne kraju potrzeba, dla ulatwienia haz dlu księgarskiego dzielami krajowemi i dla ulatwienia p trzebom naukowym poczęla mnożyć drukarnie po różny-miastąch i miasteczkach Polski i Litwy. Wnet niezgo-

We Lwowieruska 1550 trwale. — w Elblaga od 1559, trwale. — w Pinczowie od 1556 do 1561, — w Szamotulach w 1558. — w Princzowie od 1556 do 1561, — w Szamotulach w 1558. — w Brześciu litewskim w 1559, 1566. — w Lublinie tydowskie od 1559 trwale. — w Kozmiuku w 1561. — w Nieświeżu ruska 1561. — w Nieświeżu ruska 1562. — w Lowiczu w 1566. — w Zabłudowie ruska 1568. W Toruniu od 1569 trwale. — w Białej pruskiej w 1570. — w Lucławiczech w 1570. — w Lucławiczech w 1570. — w Lucławiczech w 1570. — w 1583. lat 13, w Raukowie w 1570. — w 1570. — Grodzi-toboty. Ropkowie w 1570. - w Wegrowie w 1570. - Gre

.... and 1590 do 1650

sku od 1572 do 1580. lat 8. — w Rakowie od 1572 do 1638.
lat 66. — w Wilnie od 1576 trwale. — w Warszawie od 1578 trwale. — w Warszawie od 1578 trwale. — w Ostrogu 1589 do 1602. lat 13. — w Brunsbergu od 1590 do 1690 lat 1600. — w Zamościu od 1593 trwale — w Baranowie od 1595 do 1647 lat 52. — w Nowym Wereszczinie ruska w 1597. — w Seynach w 1603. — w Kalisznod 1603 do 1635. — w Michael Gröff osiadł w Warszawie 1762 i piękoa drukar 1597. — w Seynach w 1603. — w Stratiniu ruska nię założył, odżywił poprawność i staranosć w druku. 1595. do 1647 lat 52. — w Nowym Wereszczinie ruska w 1597. — w Seynach w 1603. — w Kalisznod 1603 do 1635. — w 1604. — w Dermaniu ruska w 1605. 1628. — w Haliczu ruska w 1606. — w Krylowie ruska w 1606. — w Haliczu ruska w 1606. — w Hole ruska w 1606. — w Dobromih od 1611 do 1616 lat 8. — w Paniowcach od 1611 do 1616 lat 8. — w Lubeczu od 1612 do 1632 lat 40. — w Oszmianie w 1615. — w Mohilowie podolskim ruska w 1616. — w Dobrowie w 1618. — w Dobromih od 1620 lat 8. — w Pocanjowie ruska w 1618 trvale. — w Kijowie ruska w 1619 trvale. — w Kujeriowie w 1630, w Lucku ruska 1628. — w Kutejńor ruska w 1632. 1653. — w Czernichowie ruska w 1618. — w Targowicy ruska w 1649. — w Kuścianie w 1648. — w Kijdanach w 1650. — w Warszawie Dufour od 1775, wnet drukarnia Wolna, sku w 1649. — w Kuścianie w 1648. — w Kijdanach w 1650.

w tych ruskich • • • • • 12 Jezuickich drukarń przed 1650 ukazało się kilka.

1799 Waelaw Rzewi ski milosnik nauk, znawca języ (Dokończenie un następnej Tahlicy)

OBRAZ

HISTORYI POLSKIEJI WIELKIEGO XIESTWA LITEWSKIEGO SKRESLONY PRZEZ LEOPOLDA SAWASZKIEWICZA r. 1828.

Wiadomość historyi krajowej najpierwszym powinna byda celem nauki każdego obywatela. KRASICKI w Doświad,

Od zachodnich brzegów morza Baltyckiego i zatoki Weneckiéj aż do krańców Europy wschodnio-pólnocnéj, w gluchéj nocy starożytności zasiedli bitni Sławianie, pod innemi nazwiskami równie Grekom jak Rzymianom znani. Przed wieki pod Berebistem, Decebalem i innymi wodzami, stawili czoło nietyłko dzikim napastującym siebie narodom, lecz samym nawet Rzymianom: pod Boxem walczyli z przeważnymi Ostrogotami, pod Samonem i Świętopelkiem oparli się Frankom, Awarom i Niemcom; pod tymiż naczelnikami tworzyli państwa rozciągle i potężne, zawsze jednak chwilowy byt mające. Na mnagie podzieleni szczepy, długie wieki rozsypani i niezależni jedni od drugich, zczasem wiążąc się ściślej stosunkami politycznemi, zlewali się w ogólniejsze narody, pewniejsze i stalsze państwa. W prostocie obyczajów i nieograniczonej swobodzie żyjący wyznawali jednego Boga, a w mitologii swojej niepokazują bogactwa wyobrażni właściwego innym narodom. Rozliczne ludy stosownie do swego położenia, nosiły nazwiska i życie swe wiodły przedywających po Iasach i górach surowszy był obyczaj; w rozproszonych na równinach chatach, lub w licznych osadach zagnieżdzonych, lagodniejszy, okrzeszańszy i więcej towarzyski. Zkadkolwiek zaś, złasów, z gór, czy równin, gdy obrona rodzinnych grobów, z rzucenie jarzma, lub korzystna napaść powołały Sławian do boju, odetchnęły ich piersi nieustraszoną odwagą i całą dzielność okazały. Też same przymioty były udziałem Chrobatów czepiających się po niebotycznych karpatach, równie jak Lechitów na płaszczyznach koło Wisłańskich szeroko rozlożonych. Miasta: Gniezno, Poznań, Kruszwice i inne założyli na nizinach swoich Lechici; międynimi Polanie, Pomorzanie, Mazury, Leczycanie główniejsze stanowią ludy, Kujawianie z Polanami ściślej się kojarzą, i tak pierwszenarodu Polskiego nasiona wschodzić i rozrastać Op zachodnich brzegów morza Baltyckiego i zatoki Weneckiej aż do krańców Euroj olanami ściślej się kojarzą, i tak pierwsze narodu Polskiego nasiona wschodzić i rozra:

zaczejy.

Od brzegów znowu Baltyku aż do granic siedziby Sławian, kryly się inne wcale ludy, z jednej strony poglądające na ujście Wisły, z drugiej na odnogę Finlandzka. Były ich dwa oddziały: Czuchońcy czyli Liwońcy, i pobratymcze sobie narody: Łotwaków, Kuronów, Prusaków, Litwy i Zmujdzi, Sudawów czyli Jadzwingów. Gubi się oko w wyśledzeniu pochodzenia i czasu ich osiadłości w tych stronach. Za złotych czasów Rzymu okolice te były już zamieszkale. Podobieństwo do prawdy wsparte na języku, zrodziło wniosek, że waleczni Herulowie, którzy podbili Rzym pod Odoakrem, a sami rozbici przez Longobardów, rozproszyli się no świecie, maja bydź przodkami Litwy: wszakże te wywody, jakkolwick pozorne, banie po świecie, mają bydź przodkami Litwy: wszakże te wywody, jakolwiek pozorne, ba-lacz historyi krajowej podaje w podejrzenie. Co bądź, Litwa, Zmujdź, Prusacy i ich po-oratymcy długo żyli bliżej przyrodzenia, w puszczach i jaskiniach podziemnych; drugie Her-culesy okrywali się skurami najdzikszego zwierza, któremu tak byli straszni jak późnię jasiadom. Najdawniejsze miasta w tych okolicach: Romowe na Zmujdzi, Jurborg nad Nie-nnem, Kowno, Wilkomierz, Dziewałłów, Kiernów, pierwsze towarzyskie tych łudów przy-pominaja stosunki

ominają stosunki. Z tych punktów historycznego świtu dla Polski, a nieco później dla Litwy, puścić się vypada w nader daleką i pracowitą wędrówkę, ażeby żyć niejako w ciągu tysiąca przeszło at wewnątrz tych obudwu krajów i zajrzeć do stron ościennych, w niknąć w tajnie duszy ywiającej wzrost narodów, ponurzyć się do glebi dzialania, dla dojścia przyczynich upad ożywiającej wzrost narodów, ponurzyć się do giębi dzialania, dla dojścia przyczyn ich upadku. Przedstawią się tam rozmaite obrazy, świetne i opłakane, zwłaszcza wewnętrzny stan Polski i Litwy, co właśnie stanowi najgłówniejszy widok w dziejach każdego narodu.

Dzieje Polskie same przez się na cztery dziełą się części, czyli okresy, to jest: podług ducha zdarzeń pod czterma niejako odmicnnemi postaciami występuje naród na scenę swiata. Z początku wojenny w charakterze zaczepnym, garnie do siebie wiele krain i ziem,—podzielony na kilka księstw staje nad przepaścią zguby— wzrasta potém i zakwita najpiękniej — na koniec coraz wyraźniej pochyla się do upadku. W jakiéjkolwiek atoli występuje zmianie, zawsze ma jedyną sobie barwę, dobitny wyraz godności i łagodności charakteru, którym się żaden naród niepochlubi. Co do Litwy, przycisniona od Chrześcian z pogańskim scina się entuzyazmem; wzrosła do szczytu wielkości i urządzoną w państwo feudalne, przenikniona zostaje duchem rycerstwa srzedniego wieku; stawszy się chrześciańskim narodem kniona zostaje duchem rycerstwa srzedniego wieku; stawszy się chrześciańskim naroder v zatargach i emulacii sklaniając się do jedności z Polską w jedną zrasta rzeczpospolitę. Od czasu dopiero dopełnionej Unii, dwa bratnie narody podobnychże losów doznając legl azem pod fatalnemi ciosami.

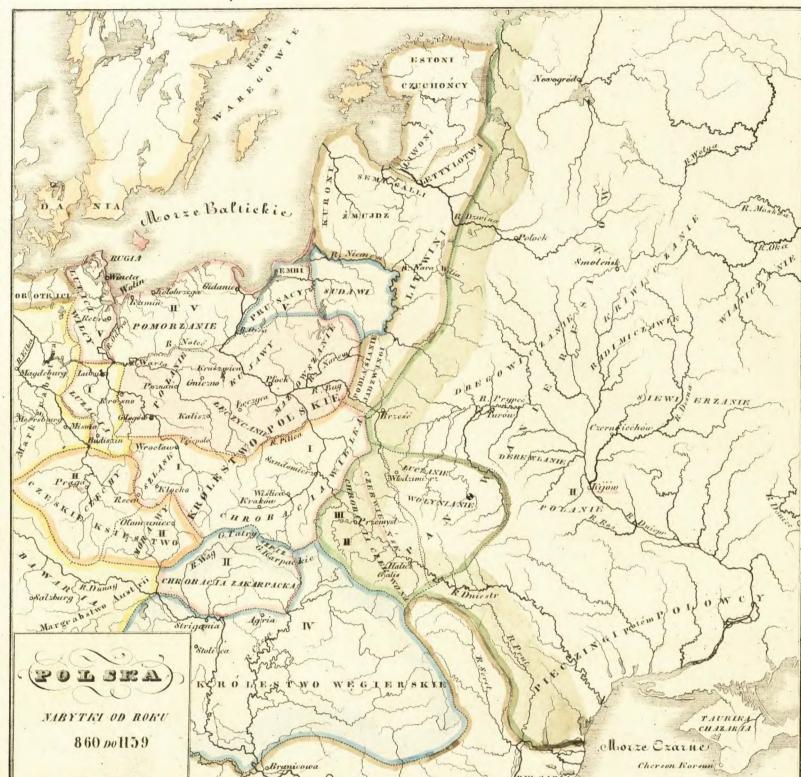
I. POLSKA ZABORCZA ROKU 860 - 1139.

Zbieg rozmaitych przyczyn wpływał do rozszerzenia granic Polski z jednego ogniska Zbieg rozmaitych przyczyn wpływał do rozszerzenia granic Polski z jednego ogniska wkolo szerzącej stopniami swą potegę; duch wojenny dawał pierwszeństwo meżniejszemu ludowi, podolneństwo charakteru i jedność pochodzenia okolicznych płemion z postępem czasu z rodziły potrzebę wiązania się w pojedyńcze cialo, królowie potrafili polączyć przyciągające ię cząstki w jedno państwo, waleczna ich dłoń reszty dokonata, potrafila rozprzestrzeniać woje posiadłości, szerzyć moc i postrach imienia Polskiego w ościenne okolice. Stąd widziny przeciąg trzech blisko wieków wystawujący w ogóle Polskę podbijającą, jaką nigdy pózniej nie była, tron dziedziezny Piastów, władzę królewską samowolna, którą zwolna podkowywać zaczyna wpływ możnych. W początkach zaraz Polanie czyli Polacy podbili znaczną iczbę ludów Lachickich czyli Chrobatów. Ziemowit syn Piasta po wyzuciu z tronu ostaniego Popiela zaczynający panowanie Piastów, rozszerzal zdobyczania we państwo. równie liczbę ludow Lachickich czyli Chrobatow. Ziemowit syn Piąsta po wyzuciu z tronu ostaniego Popiela zaczynający panowanie Piastów, rozszerzal zdobyczami swe państwo, równie jak jego następcy. Nosili oni tytuł Króla, lecz cesarze niemieccy uważając ich za swoich holdowników, dukami albo margrabiami przezywali. W tém pod koniec IX. wieku wokoło Polski powstawały potężne państwa, a zwłaszcza Ruś, od Normandów czyli Warcagów pochodzaca, która bliżej państwa wschodniego polożona wczesniej urządzać się zaczęta, przyjmowala grecki obrządek. Polska za Mieczysiawa 1. (r. 992 — 994) wytępiając bałwochwalstwo obrządkiem łacińskim, bardziej jeszcze wiązała się z polityką zachodu przez podległość biskupstwa polskiego, które sam cesarz niemiecki ustanowił i do Archidyczyj Magdebwskić dalaczyłe co nieuoległość. powy tworzączne się narodu wielki czyci wodzenie okupstwa polskiego, które sam cesarz niemiecki ustanowił i do Archidycezyi Magde ourskiéj dołączył; co niepodległości nowo tworzącego się narodu wieki, czyniło uszczer ok. Tym czasem zasiadł na tronie Bolesław I. chrobry czyli wieki, syn Mieczysława I. rozchodzącą się sławą swoją po świecie zwabił cesarzą Ottona III. do Gniezna (r. 1000) który kładąc koronę na głowę króla polskiego wdowód przyjaźni, uwolnił go od cienia na vet podległości, zdał zupelnie jemu i jego następcom władzę nad hierarchią kościelną świeto urządzoną. Późniéj uderzył Bolesław I. przeciwko Niemcom, i po wieloletniéj z nimi woj tie zapewnił narodom swoim wjedno państwo spojonym własnemi siłami, niepodległość zwelną. Nadto znajdując przeszkody w otrzymaniu korony królewskiej od papieża, sam przec miercią (1024) swoim biskupom koronować się i namaścić rozkazal. Król ten słusznie wielcim przezwany stał się nierwszym można mówie budowniczym noteżnej naństwo. Zagoz im przezwany stal się pierwszym można mówić budowniczym potężnego państwa. Zagar-nał Kraków z Malapolska, Wrocław z Szłązkiem, Pomorze, Luzacya, Morawy i Czechy, z któ-ych dwa ostatnie Kraje niezadługo od Polski oderwane zostały. Swiętopelka zięcia swego rrowadząc przeciw Jarosławowi przeraził Ruś i złupił Kijów. Tym sposobem państwo Bo lesława I. składało się z narodów różnego miana w jeden polski zlewających się, z podbitych krajow placących daninę. Najznakomitszy stan tworzyła możniejsza szlachta do wojn, i poslugi publicznej biegąca; byli także rolnicy wolni i niewolni z jeńców nieprzyjacielskich wszyscy używali jednakich praw, do dzwigania wspólnych ciężarów obowiązani. Niemnie czynny w pokoju jak w wojnie Bolesław wielki, urządzał miasta, ustanawiał administracya

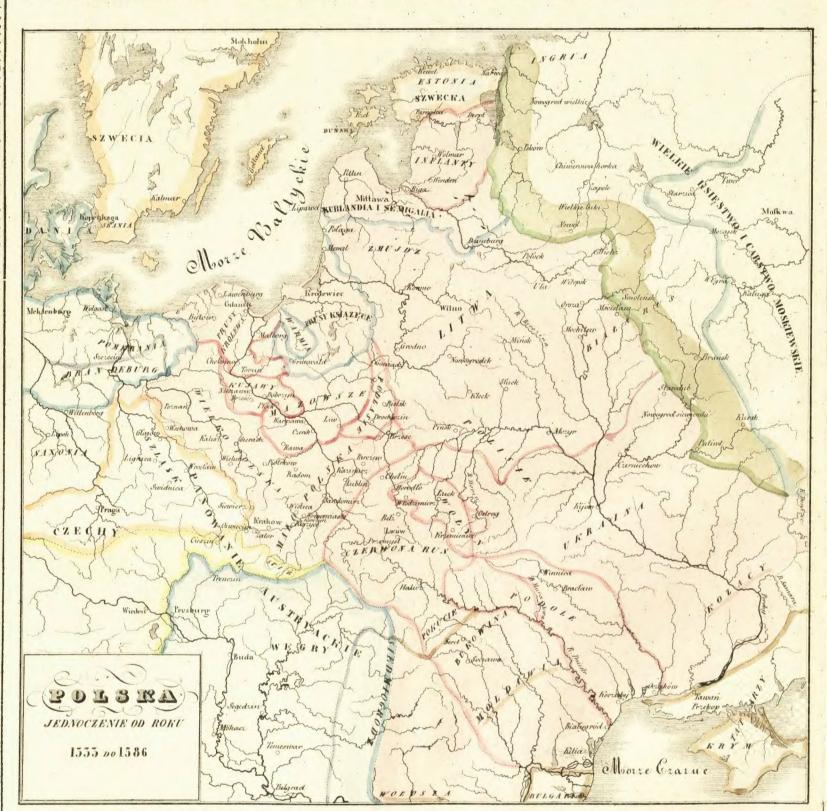
Po Mieczysławie gnuśnym, za ustępem z kraju wdowy Ryxy z synem Kazimiérzem, do strat za niewojennego króla doznanych, gdy Niemcy, Czechy, Ruś Węgrowie, równie Prusacy z Litwą najeżdżali i szarpali kraj nieszczęśliwy, przyjączyły się jeszcze okropne zawieruchy domowe w kraju bez króla i głowy. Rolnicy podniostszy bunt otwarty mordowali panów. Jeszcze po raz ostatni bałwochwalstwo podniosto zakrwawione ręce depcząc wszelkie świętości, wielu chrześcian i duchownych stało się ofiarą zamięszania. Możni panowie szarpiąc się wzajem, jeden przed drugim dobijali się władzy, z tych najpotężniejszy Masław przywłaszczył sobie panowanie nad częścią narodu. Ciąg klęsk i zaburzcń przewal Kazimierz I. syn Mieczysława gnuśnego z wygnania na tron wezwany, Masława zwyciężył, pogromił sąsiedzkich nieprzyjacioł, obdarzył naród pokojem, zasłużył na imie Odnowicka o odbudowywajac swego dziada państwo, wprowalac nowe norzadki do kraju Odbudowywając swego dziąda państwo, wprowadzał nowe porządki do kraju wem stał się prawodawcą narodu, równie jak jego dziad, pradziad i syn następca. Swie-tniejsze jeszcze było panowanie Bolesława śmiałego, czy ze względu dawania protekcyi oko-licznym książętom, kierowania Węgier losami, poskromienia Czech i Pomorzan, osadzenia nezným książenie, korowania wyster Josanii, poskonienia zech i Pomorzai, osaużenia na wielkie księstwo Kijowskie Izasława i podzielenia jego krewnych różnemi księstwy; czy ze względu rozparcia szerzej granic państwa, zagarnieciem Wolynia, okolic Przemyśla i róż-nych zamków; czy nakoniec ze względu niepodlegiej jego koronacyi w tym własnie czasie, kiedy Europa patrzata na poniżenie cesarza Niemieckiego, a zwycięztwo papieża w wojnie o inwestytury; i jednych tylko królów polskich widziała przybierających sobie namaszczalne o inwestytury; i jednych tylko królów polskich widziała przybierających sobie namaszczalne korony bez wpływu obcego: w czém jednakże ich następcy zaniechali naśladować przodków swoich. Bolesław śmiały w młodym wieku imie i tron pradziadowski dziedziczący, długo w zacném uniesieniu mniéj doświadczonym krokiem gonit świetną sławę. Zjednał sobie wdzięczność Węgrów, przyjaźń Grzegorza VII. papieża, i wielkie imie u świata; lecz zwycięża narodów nie mógł zwyciężyc siebie samego i mieszkańców swego państwa, w panowąniu swojém zbyt ostry i samowladny, nie zniósłoporu biskupów, panów, rycerstwa i niechęci narodu. Niecierpliwy ujmy swéj władzy, zbroczył ręce we krwi biskupa krakowskiego i straciwszy miłość ludu ustępował z tronu do Węgier smutne przewłec życie, podając groźny przykład następstw jednego kroku niebacznego w zarządzeniu ludami. Za ustępem Bolesława II. brat jego Władysław Herman objął rządy państwa nieprzybierając tytułu króla. Królestwo razem z panujacym zdawały się polegać na reku Sieciecha wojeody: a do tego wnływ wo razem z panującym zdawały się polegać na ręku Sieciecha wojewody; a do tego wpływ wielki cudzoziemców, wzrost arystokracyi, i wojna domowa z powodu dumnego Sieciecha przez synów królewskich wszczęta, trapiły Polskę. Następca Wiadysława Hermana świetnie za-myka szereg królów zaborców, i z jego zgonem Polska, pomimo ciągłych wojen i walnych myka szeteważ do upadku swego, niepokazuje rozszerzenia kraju zdobyczami, albo takiej opie-ki nad innemi krajami, ażoby te powoli wcielały się do królestwa. Bolesław krzywousty pod-bił ostatecznie całe Pomorze (r. 1109) i religiją chrześciańską tam zaprowadził; za Odrą za-garnał wiele ziem, między innemi Ślawian; Lutików (r. 1121) aż po wyspę Rugią; z wszyst-kiemi sąsiadami od burzliwego Zbigniewa podniccanemi, prawie ciągłe wojował szczęsliwie; odparł z walecznością sobie właściwą potężną Niemców napasć. Lecz dzielny żolnierz w bonie umiał zahartować umysłu w domu, czuły na przeciwności, latwy i powolny, zapra goryczą koniec swego panowania. Za jego rządów możnowiadztwo znaczniej jeszcze niż za królów poprzedników nabieralo wzrostu, a władzą królewska dawnej tegości zbywała. W praw-dzie nie było wodza, któryby na sposób Sieciecha trząsi królestwem; ale się zjawili uprzyilejowani, którzy panosząc się kosztem powszechnego prawa, podnieśli niespokojne głow zarazem spokojność kraju wichrzyli. Skarbimirz wojewoda i Świetopełk starosta bunto onicy w otwartém polu zwyciężeni, na śmierć skazani. Po śmierci Bolesława III. (r. 1139) olska rozdzielona na cztery księstw staje się bliską zagłady dawnego imienia. Kiedy tak Polska wiele już zmian przebyła i do nowych się gotowała, okolice Pregla, Wilii i Niewiaży, acz malego w tym czasie ruchu, powolują nasza uwage dla tego, aby prze glądać tem dziwniejsze koleje prowadzące do połączenia Polaków z Litwinami w jeden naród, m bardziej razi przeciwność charakteru pogan od chrześcian, im ich stósunki były oddaleń-sze, im dłuższa i zaciętsza nienawiść sąsiedzka rozdzielała te dwa ludy sobie nieprzyjaźne Litwa, Zmujdż, Prusacy i ich pobratymcy mieli podobny język, wiarę i obyczaję, niemniej spólnym interesem i pogańskiemi schadzkami kojarzeni czuli pochop do towarzyskości. G ciani z siebie, wolność milujący, żony swoje uważali za niewolnice. Wszystko u nich tchnę-o religijnością, język peten przenośni utkany z religijnych pojęć, niejsce i przyrodzenie kie-owało sposobem życia, a gustami i zabobonem przygniecione wyobrażenia émity czyste obra-y rzęczy. Było wiele bogów, między tymi Perkunos piérwszy trzyma mię,sce: bogowie miei sobie poświęcone gaję, a szczególniej odwieczne deby, gdzie odbieżo i ofiary; oprócz tego cażdy mieszkaniec musial mieć w swoim domu węże lub zmije które karmit troskliwie, byli o bożkowie domowi patrympos. Bohatyrom swoim, których sławe opiewali kaplani, stawiali akże posagi i czeili ich za bogi. Palili ciala umarłych i uznawali nieśmiertchość duszy, cary i nagrody wieczne. Arcykaplan Krywekrywejto, za świętego prawie miany, stał na ele ludu w czasach, kiedy nie było świeckiego naczelnika, kiedy zbliżanie do przyr tere tudu wczących się stanów. W stolicy jego Romowe w Prusiech i mad Aiewiaża, później po innych miejscach gorzał wickuisty ogich Perkunowi poswięcony. Tak usposoeni pogańcy z dorywczą bronią na kucych lecz dziarskich koniach, okryci skórami wilków, obrów lub niedźwiedzi, przy odgłosie długich trab, zapędzali się z jednej strony w Mazosze, z drugiej w Ruskie kraje, dla powetowania lupicży. Zaprawieni na rabunkach nieraz rigiej w Kuskie kraje, na powenowania inpiezy. Zaprawieni na zabunkach nieraz ności korzystoją, nie raz też rozgromieni przez niektórych książąt ruskich, czaso-i to pewna część narodu, placila haracz: wienihami, lykiem i skórą zwierząt, stanie Litwa z pobratymczemi Iudami oczekiwala zbliżającej się pory, która ją do

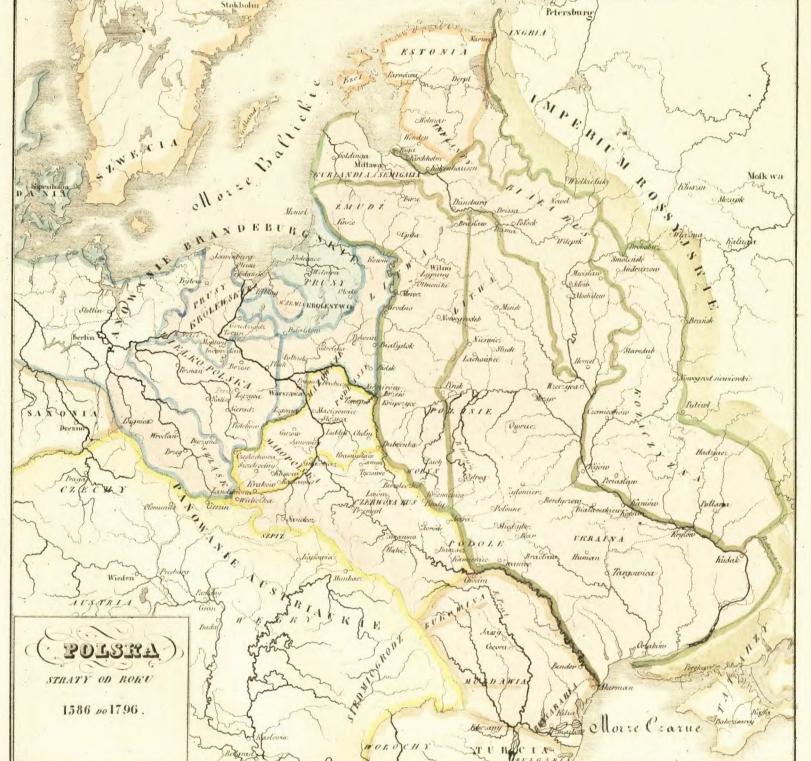
II. POLSKA ROZDZIELONA NA KSIĘSTWA. 1139 - 1333.

Od zgonu Boleslawa HI. następują zawistne dla Polski czasy, nieprzerwany ciąg za oceń i wojen domowych, zmiana kierunku działania nagodowego, wysilenie i ostateczna nie-ce państwa. Podział kraju zwyczajem dawnym przez Bolesława krzywoustego między czte ch synów dokonany, odmienił z gruntu postać rzeczy, a przy rozgałczieniu familij książęrech synów dokonany, odmienił z gruntu postac rzeczy, a przy rozgalęzieniu tamily książęcych, Polska jeszcze bardziej rozdrobniona, narażona na straty ziem i dawnego znaczenia, pochylona nad przepaść zguby, ledwo we dwa wieki od czasu fatalnego testamentu doczekala się ocalenia swego. Przy osłabionej powadze książąt olbrzymim krokiem rosło możnowiadztwo, wzmagały się przywileje, tytuły i liczba wielkich urzędów. W każdém księstwie powstawał wojewoda, kasztelani powiatowi i miejscy byli jego podrzedni; jako sędzia wyżnostawał wojewoda, kasztelani powiatowi i miejscy byli jego podrzedni; jako sędzia wyżnostawał wojewoda, kasztelani powiatowi miejscy byli jego podrzedni; jako sędzia niezej instancyi, rządca prowincyi, naczelnik wojska emit powage książecą. Powstająca nic-goda między synami krzywonstego usunęła najstarszą gałęż Władysława od dziedzietwa tro-no, która na Szląsku otrzymała wydział (r. 1160) a zezasem z swoją dzielnicą odpadła na za-wsze od Polski. Za Bolesława kędzierzawego utraciła Polska Lutyków czyli Pomeranią za-drzańska i wyspę Rugią (1160): wtym bowiem czasie rozogniony popęd do wojen krzyżo-wych wyludniajcz Europe, naproji Niemośw przesier rozogniony popęd do wojen krzyżo-wych wyludniajcz Europe, naproji Niemośw przesier rozogniony popęd do wojen krzyżosych, wyludniający Europę, uzbroił Niemców przeciw poganom, siedzącym około morza Bal-yckiego, Złamana na zawsze niepodległość Sławian nadodrzańskich zacierała powoli naro owa, i nieobliczonych szkéd dla Polski w późniejszym czasie stala się przyczy odu którym miał kierować: chciał on dumę i niesprawiedliwość możniejszych codu którym miał kierować: chciał on dumę i niesprawiedliwość możniejszych ściągnąć, na wzór Bolesława wielkiego silnie kierować herlem; za to zepchniety z tron r. 1177), a na jego miejsce wczwany najmłodszy brat Kazimierz sprawiedliwy, przeciwko ziedzictwu dwech starszych linii szłąskiej i wielkopolskiej; uprawniał samowolność panów yjednaniem potwierdzenia dziedzictwa dla swych potomków u papieża Alexandra III. to est; dla książąt Matopolskich. Wszystko to było dzielem arystokracyi, która, ważąc losa-

znam troba, wykazej, powierzali ją tylko panującemu. Tron jednak został dziedziczny gałęź najmłodsza piastów uzyskala ich potwierdzenie. Zbieg atoli przeciwnych zawodów ustawami, pociągnął niechybną wojnę domową między stronnikami Leszka białego a Mieczy-lawa starego. Zwycięztwo pierwszych nad Mozgawą (r. 1196) zniweczył Mieczysław III. hytrością swoją, dowodząc: że możni nie mają żadnego prawa rozzządzać koroną. I tak tą azą ubijająca się o swe prawa średnią linia, przelamała moc panów i pokazała światu, że szość polityki kruszy sily fizyczne, i zbiera zwycięztw owoće. Lecz taka była potega mo-ch, że złatwością Helena matka Leszka bialego strąciła z tronu Mieczysława, a z większą cze sama do ustępu zmuszona. Mikolaj wojewoda krakowski zdawał się rozdawać i odbie-koronę według upodobania; nawet po smierci Mieczysiawa starego (r. 1202) nie Leszkowi oding woli narodu, ale Władysławowi laskonogiemu rządy państwa powierzył. Po zwycięz-wie pod Zawichostem nad Haliczanami Leszek biały na tron powrócił (r. 1205). Swietny wój zawód wojenny widział przyćmiony w wewnętrzném zamięszaniu kraju, wsrzód kłótni ksią-ąt między sobą, powstającego zuchwalstwa i buntów możnych panów, wypuścił śliskie wodze ządu: zamordowany zdrądziecko w Gązawie przez Swiętopelka starostę pomorskiego. Morrca pana swego wyzwolił Pomorze od Duńskiej napaści, za co od pomorskiego ludu ksiąem Pomeranii Gdańskiej (1220) obwolany, umocował się w krainie handlem zamoż ok któréj krew krzyżowników i krzyżaków mieszała się z balwochwalczą.
Z początkiem panowania Leszka białego skupione zewsząd chmury polityczne zionęly

my na cały wschód i północ Europy, zatrzesły do zasad i zmieniły postac tych okolic. Ruś caja (1125 — 1157) jeszcze przez Jaroslawa wielkiego i Włodzimirza Monomacha urządzeniami caia (1125 – 1867) jeszcze przez zarostawa wietkiego i Wiodzimirza Monomacha urządzeniami miast republikanckich ożywiona, przesiadowana od niektórych książąt panujących, wydała z łona swego bohaterów duchem rycerstwa i bezinteresowności tchnących, pomiędzy którymi Mścisław Mścisławowicz sprawiedliwie siega po najpierwszy wieniec chwały. Okolice szczegolniej Wolynia, Rusi czerwonej i Halicza przejmowały oświate zachodu, czyli raczej wpływ sąsiedztwa Polski i Węgier. Arystokracya pod imieniem bojarów, niepraktykowanym dotąd jesti dla ksiązat Malopolskich. Wszystko to było dzielem arystokracy, która, ważąc losaje Wśród tego łamania się Kazimierza II., wyciągala na wzajem dla siebie znaczne przywileje. Wśród tego łamania się Kazimierz drugi zasłużył na wielkie imie, pilnując porządku
i sprawiedliwości, obalając wszelkie nadużycia, nadewszystko zaś prawo jakiego mieli dotąd
w przejazdach swojeh możniejsi utrzymywania się kosztem kmieci. Stan ten możnych składał się ze stanu duchownego i świeckiego: pierwszy odrazu daleko czynniejszym pokazał się
na sławnym zwłaszcza zjeździe, czyli synodzie prawodawczym w Lęczycy (r. 1189) pod nastwach, które caly naród obowiązywały. Drugi w osobach wojewodów, kasztelanów, wielkostraach, które caly naród obowiązywały. Drugi w osobach wojewodów, kasztelanów, wielkocz, to jest: w senacie, bez którego porady panujący nie nie mórł działać, ani stanowić "Pak" ządców czyli namiestników i starostów, zasiadł obok biskupów w przybocznej radzie ksiaże, to jest: w senacie, bez którego porady panujący nic nie mógł działać, ani stanowić. Tak a Kazimierza sprawiedliwego ugruntowana władza możnych, z powodu przeciwnej swemu zda-

poniesionych, co większa prowadzenie wojen nie tak dla łupów jak dla rozszerzenia granic. Od strony Polski i Mazowsza nadaremnie po kilkakroć Polacy brali znak krzyża, wdzierali się między bagna i knieje pruskie, z pomiędzy których coraz straszniejszy wybiegał nieprzyjaciel Pokryci habitem i zbroją krzyżacy niemieccy, sprowadzeni przez Konrada księcia mazowieckiego, otrzymawszy liczne od Polski dobrodziejstwa, wspólnemi siłami pod wodzą swoich mistrzów i kuntorów ujarzmiali i nawracali niespokojne Prusy. Od pólnocy inni niemcy, zakon-nicy mieczowi z swojemi biskupy, osiedli nad Dźwiną koło Litwy, wspólnie z krzyżakami kuu-li plany rozsiekania serca balwochalczego legowiska, jedynego w Europie, które w trudnych razach coraz potężniej bijąc rozwinęło bohatyrski charakter narodu Litewskiego. Wywabiona zatem Litwa z lichych kryjówek na pole slawy, w obec całego świata stopniami wzrastać u zyna. Już w r. 1224 kiedy Tatarowie pod carami Batym i Kiejdanem straszliwie Rus łupili Litwa z Zmujdzią i Kuronami opanowała Nowogrodek, Grodno, a wnet (r. 1226) obegnawszy Nowogród wielki, Toropeć, Polock i Smoleńsk, lupiczą rozpoznawała granice które w krótce ku wschodowi wytknąć sobie zamierzała. Potrzeba obrony i ztąd wzrosła chęć do boju mnożyła naczelników rycerstwa, pobudzała do pozyskiwania ksiestw udzielnych. Ryngoldsyn Al gimunta sroga toczył wojnę z Rusią i Tatarami, których pamiętną bitwą u Mobilnej nad Nie-mnem poraził. Jeżeli Ryngold mianował się wielkim książęciem Litewskim, Zmujdzkim i Ru-skim, przybieranie tego tytułu przez Mindowę jego następcę i zabiegi w pozyskaniu władzy paującego, pociągające mordy za sobą, obruszyły rycerstwo, wodzów i ksiażat. Mindowe wcze na slawa swoją zaćmił innych wojaków; szerząc Litwy władanie rozestał synowców: Erdziwilla, Wikinda i Towciwila, którzy w zdobytych: Smoleńsku, Witepsku i Połocku osiedli, i swe stolice założyli. Zagrożeni potegą stryja, który innych krewnych pomordował, aby rządzić samowładnie, powzięli myśl wybicia się na wolność. Mindowe przeciwko buntownikom porwał się do broni. Ksiażęta rusko-litewscy uciekli się do ksiażat kijowskiego i Halickiego azdrosnych neglemu wzrostowi sąsiadów. Prócz tego wezwali do związku mistrza krzyża-kiego i biskupa Ryzkiego. Odebrany Polock przez Towciwiła, Słonim, Wolkowysk i Mści-ow zajęte przez Danilę króla Halickiego, a wojska sprzymierzon<mark>e zapędzały się aż pod No</mark>ziemię swoje: w skutku tego koronowany na króla Litewskiego pod golem niebem w Nowogrodku (1252) przez biskupów Ryzkiego i Chelmskiego, w obec Pruskich i Inflandzkieh krzyża-ków; zalożył biskupstwo Litewskie. W krótce nie mogąc znieść ciężaru chrześciańskiej ko-rony i z nią obcego wpływu, odpadł do balwochwalstwa z swojemi poddanymi. Odtąd zgola Konrad książe Mazowiecki, aż do powrotu Bolesława wstydliwego. W tymże czasie dwór Rzymski. polityką swoją zarządzający losami mocarstw chrześciańskich, zapragnał rozciągnąć ręce na Rus opłakującą swą niewolę. Obiecana pomoc miala dopelnić unii kościola grecko-ruskie-

niu wyprawy króla na Ruś czerwoną, która się szczęśliwie skończyła, wzbudziła chwilowe zaburzenie. Wreście dzicz Pruska i Jadźwingowie do posłuszeństwa naklonieni. Mazowsze i Kujawy przez śmierć Leszka syna Bolesława kędzerzwawego przyłączone do korony (w 1207), rażem z Łeczyckiem i Sieradzkiem dostaty się Konradowi młodszemu synowi Kazimierza 11. którego potomstwo tamże panuje. Po śmierci Kazimierza sprawiedliwego, biskupi i panowie walywom, wielki na Litwę poruszoną daje się postrzegać: rosną jej potrzeby, uznali Polskę niepodlegią żadnym obcym wpływom, anującem z śmierci wylu bojach, zabity w domu przez kniący odniestona, którez o postrzegać: rosną jej potrzeby, uznali Polskę niepodlegią żadnym obcym wpływom, anującem z śmierci wylu bojach, zabity w domu przez kniącycia Dowmunda miszczącgo Wplyw ze wszech stron wielki na Litwę poruszona daje się postrzegaci rosną jej potrzeby, język rozwija swoje bogactwa, obyczaje przybierają grożny charakter wojenny, tak dalece że spalenie żywcem więżniów nieprzyjacielskich z koniem i wzbroi, od czasu okrucieństw krzy-żaków nad Litwą domierzanych, stawało się najulubieńszą dla bogów ofiarą. W powiklanych atoli stósunkach z glębszym wschodem, Litwa coraz wyraźniej ruskie obyczaje przejmowała w swoim charakterze bohatyrskim. Zagrożone miasta ruskie napadem Litwy wolały ją wczwać na swa obronę, i wojownicy Litewscy brali pod opiekę, prawa i wolności miast przesładowanych przez niektórych książąt panujących. Długo wystawiano bohatyrskie czyny tych wojowników w Pskowie i Nowogrodzie wielkim, a ich imiona były celem czci i podziwienia mieszkańców. Lecz w pomienionych wojnach, bitny naród Jadźwingów na Podlasiu mieszka-jący podobnego z Litwą przyka i obyczajów najwiecej ucierpiał; za panowania Bolesława V. do szczętu wyniszczony, z niedobitkami swemi szukał w Litwie przytulku, a wyludnione Po-dlasie osiadali Polacy i Rusini.

Polska podobnemi prawie nieszczęściami trapiona co Litwa, więcej jeszcze wewnętrznego nieładu w ciagu pięćdziesiecioletniego przeszło panowania Bolesława wstydliwego ukazuje. Powtórny najazd Tatarów (1260) wspólnie z Rusią i Litwą, przywiódl znowu Bolesława V. do ucieczki, zamienił w popioly częsć kraju, a zwłaszcza stolice Kraków. Swarno następca Daniły wchodził w związki z Litwą i złupił Polskę. Lecz nic niewyrówna wewnętrznemu jej nieladowi i zamięszaniu. Ubijali się między sobą książęta Wielkopolscy, Kujawscy i Pomorscy o warownie Lendę i Nakto, Szląscy podobnież wydzierali sobie księstwa i posiadłości. Panujący w Polszcze i na Szląsku udzielali biskupom książęcą władze i panowanie, a swiecy panowie zazdrością tkujeci rwali się do zdrad, do broni, dla uzyskania wyłącznych sobie przywilejów. Nie było ktoby chciał słuchać, kto silniejszy przy tym słusznośc i prawo: przeto panów niepodległych tworzyła się liczba coraz znaczniejsza. Rozprzegał się towarzyski rządek, i starodawne instytucje niknęły, zjawiło się pełno arbitralności i bezprawia coraz ydniejszą przybierających postać, bo zniknął duch jedności, duch narodowy, a podniósł gło-z interes osobisty, z nim rozpasane namiętności wszystko tratowały. Do tego wpływ niemców sarstwa z prawem rzymskiém i urojoném prawem panowania nad światem zagrażał narodowoś swobodzie Polski. Od r. 1250 skoro prawo teutońskie i niemieckie czyli Magdeburskie nalawobodzie Polski. Od P. 1230 skoro prawa tedobskie i niemieskie wielkiemi przywilejami nadany, niezależny od prawa krajowego: przy naplywie przemyślnych niemców, kiedy Kraków i inne miasta wielkopolskie stawały się niemieckiemi, prawo krajowe obrażone zostało wstósunkach z prawe miejskiem, którego najwyższe wyroki odnoszone były do Magdeburga i Halli. Któż mógł rozniecić i wlać ducha w osłabione i wyradzające się ciało narodu? Rozdrobnieni podziałami ziem liczni ksiażęta Wielkopolscy, Szląscy i Mazowieccy, przy niedolęstwie trwonili swe dostatki, marnotrawili dochody bez ekonomiki, w trudném do uwierzenia ubóstwie zastawiali i tracili ziemie; wiele powiatów w Luzacyi, koło Krossna i Lubusza obciążone długami zniknejy na zawsze dla Polski. Sam panujący Bolesław V. nieczynny i niewiedliwy, panowie nie wierni. Już oddawna wszelkie ustawy państwa zapadaly tylko zgodnie z wołą możnych panów, a coraz potężniej wzrastające możnowiadztwo zagroziło panują-cym książętom. Biskup krakowski Pawel z Przemankowa powoływal Litwę do najazdów; tym miecki. Wielu z książąt Piastów przywodzili swych poddanych do lepszego bytu: zakwitaly

Okolo tego czasu Królestwo Litewskie razem z śmiercią Mindowa zgasło. Bohatyr ten

się za wydarcie urodziwei żony, z którym był wzmowie Strojnata siostrzeniec panującego. Nie dlugo siedział ten ostatni na tronie, ckupionym krwią wuja i innych krewnych; pomszczoi przez Wojsiełkę syna Mindowa, który będąc zakonnikiem w Pińsku zmienił habit aa zbro dla dopelnienia zemsty. Z bronią w ręku rozpędzał on i tepił przeciwników: Dowmund i je stronnicy uchodzili do Pskowa. Wojował przeciw Lwu Danielowiczowi księciu Włodzimi skiemu o wyznaczenie granic; z Swarnem ksieciem Halickim żyl w przyjaźni i wspólnie p padł Polskę za Bolesława wstydliwego. Wrócił do zakonu i zdradą zamordowany we Włodzimirzu na uczcie przez Lwa Daniłowicza. Germunda i Strojnata potomkowie wdzierali się do władzy, wygaśnieniem potomków Ryngolda osierociałej: wystaweni na zemstę bądź Mendowego pokrewnych, bądź całego domu Ryngolda przyjąciół i stronników. Ztąd rozerwanie. Walczyli z sobą na ząbój naczelnicy i cząstkową przywiaszczali władzę. Dorwał się obok in-nych do obszernicjszego panowania Trojden z domu Germunda, równie męstwem jak okrucień-stwy przewyższający wszystkich książat ówczesnych. Za niego ród Lutuwera wystąpił w mści-wy zawód, i położył kres dwudziestoletnim od zgonu Mindowego mordom. Lutuwer, syn jego Wy zawod, polożył kras ktowaleszienia da za za się w zawod za na ktowależnie w Witenes i Witene syn Gedymin współnie działając, zniszczyli stronnictwo potomków Germunda. Z ich ręki poległ Trojden (r. 1283) a w krótce (1286) Gedymin zabił Peluzę syna Strojnata, z którego śmiercią znikły przeszkody do utworzenia państwa Litewskiego. Tak pożerna Litwa wewnętrznym niepokojem musiała prócz tego walczyć z Rusią, Tatarami i awanturniczą Europą zbiegającą się pod chorągwie krzyżackie. Witenes potężniej niżli jego poprzelnicy oganiał szabla na wsze strony: owszem, nakształt herbu przez Narymunta Litwie przy

swojonego, nie tylko nie unikał i bronił się, ale szukał nieprzyjaciół i w pogoń gnał za niemi. Synowi jego pozostała sława nadać z gruntu inną postać rzeczom. Następca Bolesława V. Leszek czarny, potomek Mieczysława starego, widział lupieże Litwy z namowy Pawła z Przemankowa, zagony Tatarów i ciągle wojny domowe wszczynane rzez Konrada II. księcia Mazowieckiego. Po jego śmierci Bolesław książe Mazowiecki, Wlaslaw Lokietek sieradzki i Henryk Probus wrocławski, ubiegali sie o tron, czasowo jeden nad dysiaw Lowieta sieradzie i Henryk a tribia włoczawa, dolegati się William się dengim miewał korzyści, jednakże utrzymał się Henryk za pomocą Szlayaków. Smierć Henryka wprawiła Polskę w zamęt, przez trzy prawie lat trwający, z powodu ubiegania się o tron kilku ksiażąt. Przemysław ksiaże Poznański, pochodzący z szczepu Mieczysława syna Krzystego, którego potomkowie dzierżac Wielkopolske usunieci byli od tronu, objął rzady pań stwa i polączył pod jedno berło (1295 — 1300): Pomerania, Wielkopolskę i Malopolskę. Jedność państwa coraz większa zjawiać się poczęla, jedność oddawna nieznana; ponieważ mimo piérwszeństwa panującego w Krakowie, każdy z udzielnych ksiażat pl niepodleglym. Religiność nie dozwalała rozerwać się zupełnie rozdrobnionej Lechii; władza bowiem arcybiskugynose nie wzwania przewsze po po tak była wielka, że sięgala wszystkich książat panujących. Przemysław a za nim jego następcy, wznawiając zaniedbany przez przodków swoich tytuł króla, koronacyą w Gnieżnie (1295) podniósł znaczenie państwa, które, miotane zmian nawalnościami, rzeczywiście kwi-tnąć zaczynało, razem z innemi państwami Europy. Handel, rzemiosła i rozmaity przemysł

zkoły, nad któremi czuwający biskupi i duchowieństwo starali sięnajwięcej o utrzymanieję yka polskiego i dziejow krajowych przy takiem wdzieraniu sięcudzoziemczyzny. Walczyl ukże narodowość z książety i wielkiemi panami, którzy Niemcom przychylni lgneli do nich oby kajami; co rozrządziło losem Slowian na Szłąsku,w większej części Pomeranii i w nowej Mar czajami; co rozrządziło losem Słowian na Szląsku, w większej części Pomeranii i w nowej Marchii Brandeburgskiej. Przemysław w siódmym miesiącu panowania zabity przez Margrabiow Brandeburskich zazdrosnych potędze Polski: a po nim Władysław książe sieradzki wstąpiwszy powtórnie na tron naraził się narodowi, nad. szystko stratą części Pomeranii, którą Krzyżacy i książęta Pomeranii na Szczecinie rozerwali między sobą (r. 1300). Wczwany przez Wielkopolanów Wacław król Czeski, w ciągu sześcioletniego panowania w pokoju, ująt w kluby dawne nieporządki, przyczyniał się do rozkrzewienia handlu pamiętném wprowadzeniem groszy pragskich. Łokietek w ciągu tułackiej niedoli przyszedł po raz ostątni zasiąsdź na tronie i nadać stanowczy byt państwu. Strata tylu krąjów, tak dalec że ledwo polowa Polski została się, jaką była za Bolesławów, ostateczne odpadnienie Szląska do Czech (r. 1289) przerzucenie się także książąt Mazowieckich do krola Czeskiego, zajęcie zupelnie Pomeranii gdańskiej przez krzyżaków i książąt Szczecińskich (r. 1311), wszystko to mówię natężało siły polityki Łokietka, zwracało uwagę jego na Litwę, ciągłe nieprzyjaciała.

Po zgonie Lutuwera i Witenesa, sam jeden Gedymin w Litwie władać począł i kończył budowę panstwa Litewsko-ruskiego: dach czasu i trafność jego działania ulatwiły mu

ale wspólnego mającą nieprzyjaciela.
Po zgonie Lutuwera i Witenesa, sam jeden Gedymin w Litwie władać począł i kończył budowę panstwa Litewsko-ruskiego: duch czasu i trafność jego działania ułatwiły mu dopelnienie tego przedsięwzięcia. Rzeczpospolita Pskowska od zgonu Dowmunda, wzywała w pomoc bohatystwa litewskiego: Dawid starosta grodzieński nad nią czuwał. Nowogród wielki szukając opieki postuchał rozkazów Gedymina i szerokie jego synowi Narymuntowi wydzielił włości. Oziębie były rzeczypospolite dla Kniaziów Rurików, niemiej oziębłe starodawne księstwa; a po całej Rusi zaszczepioną została skłonność uznania dziedzictwa po kądzieli. Gedymin kojarząc synów swoich i wnuków malżeństwy z ruskiemi księżniczkami, zapewniał im prawo odziedziczenia księstw obszernych: Witepskiego, Wołynia i innych; resztę oręż dopelnił, Polock przestał bydz rzeczapospolita; Pińsk zdobyty, a później objęty i odziedziczony Kijów. Wszystko rozdane było książętom familli, albo dawnym ruskim zostawione jako lenności, z których ci książęta osobiście królowi litewskiemu czyli wielkiemu księciu Gedyminowi służbę i poddaństwo obowiązani byli. Bojarowie Litewsko-ruscy, otrzymując od wielkiego księcia lub z drugiej reki od innych książąt wposiadłość ziemię i włości, podobnież podlegli i służebni: bez pozwolenia wielkiego księcia wmalżeńskie związki wchodzić nie mogli. Takie fendalne Litwy i Rusi urządzeńnyk urzymywało rycerstwo pod bronią do boju gotowe, ale razem zbliżało nowe państwo do zachodniej chrześciańskiej Europy, która podobnych urządzeń była siedliskiem. Walczył Gedymina z Krzyżakami i kawalerami mieczowemi, tamci Żmujdź, ci Kurlandią opanowawszy, niebezpiecznieji niż kiedykolwiek Litwie zagrozili. Dymiące osady, opustoszałe włości, podniecały Gedymina do odwetu i natężenia sił narodowych. Rozniesione były przez Dawida w Prusiech pożogi, a wywiedzione z Litwy, Rusi i Tatarów zebrane wojska, wprowadzone na Zmujiłż i zmudzkim ludem pomnożone, nie ulękły się huku niedawno wynalezionej strzelby ogolonieją, i w bitwie nad rzeką Ziemią i O mem układy miały wyjednać zabezpieczenie Litwy od Krzyżackich napaści. Lecz w Rydze legaci papiezcy widzieli naocznie niczem nicpohamowaną złość zakonną, gwałty i lupiczką chciwość wymierzoną na Litwę. Do żywego niegodziwością niemieckich zakonów tknięty Gedymin, zerwał układy i wywołał pogańską Litwy sprzężystość, aby dać odpór napaści i niepodległość zapewnić milionom ludów. Jednak ostrząc szabłę na zakonne karki nie wyrzekł się świata chrześciańskiego; otworzył swe państwo dla przybylców, dla pomyślnój klassy ludzi do Wilna i do calej prawie Litwy ściągającej się z Niemiec i z Polski; zabezpieczał przyjaźne z hanzeatyckiemi miastami stósunki, pozwalał budowąć chrześciąńskie kościoły, sprowadzał do Litwy duchownych łacińskiego obrządku, mianowicie dominikanów i franciszkanów, a skoro go Polska do sojuszów wezwała scisłemi znią skojarzył się związkami. W Polszcze ukoronowany Władysław Łokietek, wyczerpawszy wszelkie pośrednictwo Rzymu w krzywdach od krzyżaków poniesionych, zgorszony że ci wolni od wstydu i cnoty W Polszcze ukoronowany Władysław Łokietek, wyczerpawszy wszelkie pośrednictwo Rzymu w krzywdach od krzyżaków poniesionych, zgorszony że ci wolni od wstydu i cnoty nie boją się Boga ni ludzi, w starości wziąt się do oręża. Zawarł przymierze zaczepne i odporne z Gedyminem, z Anną Aldoną żoną Kazimierza wielkiego wracało do Polski przeszło 20,000 jeńców przez Litwę w wojnach z połakami zabranych i zaszczepione zostały zadatki przyszłego obu narodów polskiego z litewskim braterstwa. Krzyżacy, Brandeburcy, Czesi i Krzyżownicy z Europy zwołani, staneli przeciw dwom sprzymierzonym narodom, którzy wspólną wyprawą uderzyli na Brandeburgią. Scoga Litwa spalila 140 kościolów, a studząc popioły mnostwa grodów i wsi krzepnąca krwią nieprzyjącioł, Prusy podobnąż nawiedziła napaścią. Odwetem spalili krzyżacy Wilno; cięższym Polskę dotkneli ciosem zająwszy Dobrzyń i część Kujaw. Łokietek czterdziestoletniemi niezrażony przeciwnościami uzbrajał się i naród do życia powoływał. W zagrodach swoich stawili czoło wieśniacy, szczerzej bronili się mieszczanie w murach, a rycerstwo ciągnęło do boju w obronie nad przepaścią się i narod do życia powotywał. W zagrodach swoich stawili czoło wieśniacy, szczerzej bronili się mieszczanie w murach, a rycerstwo ciągnejo do boju w obronie nad przepaścią stojącej ojczyzny. Resztka Polski pod beriem Łokietka zostająca była spojona z różnych księstw, w których zmieniony obyczaj i prawo, dawne rozrywały węzły. Spajał je na nowo Łokietek, cały naród z tych księstw na zjazd, na sejm (r. 1331): do Chęcin wezwał, gdzie zbawienne uchwalał ustawy, burzył szkodliwe dla kraju osobiste przywileje, odejmował możnym ich prywatne jurisdikcye, sądom wagę przywraca, prawo ziemskie wskrzeszał, brak w przyzwoite karby prawo miejskie, a stan szlachecki z pola wojennego do spraw publicznych wprowadził, do wyścigów w zasługach dla kraju nurzającego się w klęsk odmęcie zachęcił. Jego tchem obudzona została powszechna harmonia, zniknaj egoizm i zdrady, nakształ znikoméj mgły przed dniem jasnym: sam Wincenty z Szamotuł ostatni ze zdrady, nakształ znikoméj mgły przed dniem jasnym: sam Wincenty z Szamotuł ostatni ze zdrady, nakształ znikoméj mgły przed obudzona została powszechna harmonia, zniknał cgoizm i zdrady, nakśztalt znikoméj mgły przestaliem jasnym: sam Wincenty z Szamotuł ostatni ze zdrajców zdrajcą bydź przestał. Na przeciw w prowadzonych od niego do środka Polski Krzyżaków z pośpiechem wyciągną z Chęcińskiego sejmu w pole z rycerstwem, osiwiały pod heimem siedmdziesięcioletni Łokietek. Koło Radziejowa pod Płowcami walne odniosł zwycięztwo (r. 1331), gdzie kiłkadziesiąt tysięcy Niemców legło na placu. Nowy ich w Kujawach postep, nowego ognia drzącę Łokietka prawicy dodawał; uzbrajał się, czynił przygotowania do boju, gdy go śmierć (r. 1333 zaskoczyła. Ostygli w trwodze i natarczywości Krzyżacy. Naród Polski zgonem bohatym króla zasmucony, w jego cnoty i dzielność w patrywał się i gorąco pragnał jego życzeń dopelniać. Gedymin ze sprzymierzeńca osierociały, sam jeden dlużej z krzyżakami rozpierać się musiał. Bohatyr Litewski na własnej ziemi niedaleko Wielony pod Frydburgiem, otoczony już mężnemi synami, wystąpił po raz ostatni (r. 1341), zabity z ręcznej strzelby.

III. POLSKA DOJRZEWA I ZAKWITA, R. 1333 - 1588.

Pomyślny byt Polski zwyczajnie liczą od Kazimierza wielkiego w ciągu jedenastu następujących panowań przez półtrzecia wieku: jednakże zawiązki tego zakwitnienia widać w czasach nieco dawaiejszych, równie jak w pośród największéj pomyślności zawijały się za rody przyszlego upadku. Za prawdę Polska w tym czasie wewnątrz i zewnątrz liczy dziwnie pomyślne ląta. Litwa i inae narody dobrowolnie zrastają się z nią wjedno ciało: tak podrosła zadziwia ludy swą wielkością, nieraz staje się środkowym punktem polityki europejskiéj. Panują królowe Jagiellońscy z Litwy rodem; albowiem na Kazimierzu wielkim familia męzka Piastów z tronu ustąpita. W ogółe słychać zgielk coraz bystrzéj wzrastającego stanu szłacheckiego, który wzmógł się nad możnych władzę, pogroził królom, stany niższe ciemiężył. Charakter narodowy rozwinąt się w calej swojej zupełności kierunkiem sobie właściwym, tak dalece, że kiedy inne ludy przewyższyły Polskę w handlu, przemyśle i wynalazkach, Polacy ubiegali się w prawdzie znimi o prym w naukach i niektórych sztukąch pięknych: lecz ich charakter żywy i latwy do wszeikne uniesień zablysnąt w życiu politycznem, w ządziwiającej waleczności i miłości ojczyzny bez granic, dla któréj żadna ofiara niebyła za wielką: majątek, dzieci, najdroższe serca upominki, krew własna do ostatniej kropli wyłana, okupita każdy kęs ziemi rzeczypospolitej. Czy to możny czy z ujższej szlachty czuł że walczy za to co ma najmilszego wżyciu, i że jest członkiem wolno działającym całego narodu. Tak rozmężniały wdużość i potegę Polak wespół z Litwinem, opojony szczęściem nabierał zarozumiałości o sobie, nie wiele dbał o wewnętrzny porządek kraju, na swojej waleczności, na szabli zawiesił losy ojczyzny. Domny dzielami swych przedków usiłował uwieczniać cnoty pradziadów i rozradować ich popioły swojemi czynami: stąd przy nieładzie wzmaga się z laty poczet niepospolitych rycerzy za których wodzą zdaje się mu że jest niezwyciężony, że póki krew Polska sączyć się będzie od pokolenia do pokolenia potega narodu. W wodza zdaje się mu że jest Pomyślny byt Polski zwyczajnie liczą od Kazimierza wielkiego w ciągu jedenastu na gdziekolwiek zwrócisz kroki, nie tylko w stanie kwitnącym, ale poniekąd w podupadającym stały się one fundamentem państwa, zastępowały regularne wojsko i zamożność skachu, te dwie najgłówniejsze podstawy wszystkich mocarstw świata, na ktorych ciągłe Polska cierpiała niedostacek. Kazimierz wielki niewypetnił woli ojca nakazującej mu odzyskanie oderwanych krajów, szukał pokoju, jednakże powiększył kraj traktatami i miał czas troszczyć się o dobry byt mieszkańców. Traktatem Kaliskim (r. 1343) ustąpił krzyżakom Pomeranią, Gdańsk, ziemię Chelmińską i Michałowską, a oni mu nawzajem Kujawy i Dobrzyń wzięte pod Łokietkiem zwrócili. W r. 1340 wcielił do Polski wielkie księstwo Halickie; przez to Polska rozciągająca swe panowanie nad Moldawią, odzywała się z swojém prawem do Kijowa i całej Rusi, która składała księstwo Danily. W tych zdobyczach Kazimierz wielki spotka się z Litwą.

Gedymin podzielił na siedmiu synów obszerne swe państwo właściwie Litewskie i zawojowane. Jawaucie młodszemu synowi przeznaczył najobszerniejszy wydział ze stolicą Wilnem i zwierzchnictwem nad innemi. Niezniesli tego starsi bracia przesławni walecznością Olgierd i Kiejstut; ostatni ubiegł z nienacka Wilno; niedolężny Jawnuta wczasie szturmu uciekał boso z zamku na Antokoi, pojmany i po ludzku traktowany od braci, przestana małym wydziałez Kiejstut ustapił wielkiego księstwa Olgierdowi jako najstarszemu, o co między sobą szłachetną sprzeczkę wiedli, na zgliszczach Wileńskich przed Perkunem przysiegali nawzajem zobopólną pomoc i miłośc. Pod Olgierdem nieprzyjacieje zwyczajni Litwinów więcej niż kiedykolwiek szturmowali wzniosły gmach państwa. Za Kaniowem kolo Sinejwody pobici Tatarowie, gdzie trzech ich carzyków zostało na pobojowisku. Rozpędzona Litwa w pomyślnych zwycięztwach, nieznająca już granie swojch przedsięwzięć, odwiedziła Cherson czyli Krym, zlupiła bogate jego świątynie (r. 1363 lat temu 465), i od czasu tej wyprawy Tatarowie spoczywają pod cieniem jej potegi. Z innej strony zngarnięte Podole; Litwini rzucili wegielny kamień Kamieńcowi podolskiemu; jednej z najobronniejszych twierdz Europy. Olgierd rozdzielał synowcom swoim ruskie kraje i z tego powodu po dwakroć przychodzilo do zatargów z Kazimierzem wielkim; pokrewieństwo ulatwiło ugodę za ustąpieniem Litwie Łucka, Włodzimierza, Krzemieńca i Brześcia Litewskiego. Wielkie księstwin Litewskie ciągłe wdawało się w sprawy Rusi. Równie nakazywało sobie posłuszeństwo jak wspomagało ksiażąt ruskich w zamiarze wydźwignienia się na wolność z pod jarzma Tatarskiego, pod którem przez półtora wieku jęczeli. Pskow i Nowogród wielki był na jego zawolanie. Olgierd trząst murami Moskwy i Dymitr Doński wielk książe Moskiewski słuchał praw przez niego przepisywanych. Słowem Olgierd od Donu i Morza czarnego aż do Baltyku utkwił zwycięzkie Litwy chorągwie, a na wschód aż koło Mozajska i po rzekę Uhrę. Lecz asjrtudniej mu było z Krzyżakami: co rocznie wzajemne napaści z Gedymin podzielił na siedmiu synów obszerne swe państwo właściwie Litewskie i za nego až do Baltyku utkwił zwycięzkie Litwy chorągwie, a na wschód až koło Mozajska i po rzekę Uhrę. Lecz sajtrudniej mu było z Krzyżakami: co rocznie wzajemne napaści z wielkiemi zawsze łupami, wydawały zastarzałe gniewy i okropną zaciektość sąsiednią. W rośku 1343 nakazane na zachodzie odpusty przeciw pogańskiej Litwie, jakby na krucyatę do Jeruzalem. Królowie Węgierski i Czeski z swemi wojskami, książętą Morawscy, Szląscy i inai z Rzeszy niemieckiej, niemniej Pomorscy i Francuzcy, positki królów Angielskiego i Duńskiego, Margrabiowie Brandeburscy, wszyscy pod przewodnietwem Krzyżaków dażyli na wytępienie lub ujarzmienie zatwardniałych pogan. Podali sobie ręce książęta Litewscy i kraj własny spustoszywszy, rabowali Prusy i Inflanty. Samą przegraną pod Onkaim (1346) i nad Strawą (1347) strasznymi byli swoim zwyciężcem Inną razą Krzyżacy dobyli Kowna (1362), zamek Pistenę, Wielonę i wiele innych miasteczek i wsi po całej prawie Litwie i Zmujdzi obrócili w popioły. Ileż tam pacholąt pozarzezanych obok matek swoich! Wzajemnie twierdze i osady krzyżackie burzone, a pod Grodnem (1363) Niemcy przegrali. Sam Olgierd i Kiejstut niesyci krwi i zwycieztw rabali się wręcz z nieprzyjacielem; hogaci w sposoby prowadzenia wojny, tam powolnemi obrotami gnębili nieprzyjaciela, tu błyskawica znależli się wjego obożie; Kiejstut po wielokróc był w niewoli, uwalniany za okupem, albo przebiegłym fortelem wymykał się z więzienia, dniem kryjąc się w puszczach a nocą drogł odbywając, przerzynał się przez kraj nieprzyjacielski do ojczyzny. Tak dwaj bracia walecznaścia i zwoda nodalacy wzed dla najdłalaczach nokaje kraj kracia. albo przebiegłym fortelem wymykał się z więzienia, dniem kryjąc się w puszczach a noca drogi odobywając, przerzynał się przez kraj nieprzyjacielski do ojczyzny. Tak dwaj bracia walecznością i zgodą podający wzór dla najodleglejszych pokoleń, wojowali z Krzyżakami aż do późnej siwizny. W roku 1370 z 70,000 wojska nawiedzili Prusy: zwyciężeni pod Rudau potrafili rzucić poploch na nieprzyjaciół. Niemcy stanęli pod Wilnem (r. 1378); Olgierd sztuką pokonać ich umiał, zmusił do ustępu od oblężenia.

Ustawiczny szczęk oręża w Litwie i wojenna sława Olgierda obijały się tylko o uszy Kazimierza wielkiego, króla prawodawcy, słynącego w pokoju. Co tylko porządek, szczęście i dobry byt może nadać krajowi, pod jego panowaniem wzielo wzrost lub początek. Rozszefizane światło przez zalożenie Uniwersytetu krakowskiego (r. 1361 wieneszakok) w wododniem wzielo wzrost lub początek. i dobry byt może nadac krajowi, pod jego panowaniem wzięło wzrost lub początek. Roższerzane światło przez zalożenie Uniwersytetu krakowskiego (r. 1364), piewsza kolebka wyższych nauk w Polszcze, założone miasta i twierdze walem i murami opasane, rost handel wewnatrz kraju i zagranicą oprocz Rusi, z Wenecyą, Augsburgiem, Norymbergą, Wegrami i miastami hanzystyckiemi otwarty. Co większa kupcy krakowscy puszczali na morze własne okręty i zbanderą narodową zawijali do portów Angielskich i Hiszpańskich. Lecz kiedy szlachci uważał przemysł za rzecz siebie niegodną, a poniżać chciał mieszczanina jedynie przemysłem zaiętego; gdy ubogi rolnik nieśmiał o tém ani pomyśleć, handel nie znajdująć dość życia w krajowcach w padał powoli w ręce żydów, którzy wielkich swobód za króla tego nabyli. Kazimierz wielki, zwoływał wiele sejmów, na których radził wspólnie z narodem: na walnym sejmie Wiślickim (r. 1347) ogłaszał statu czyli kodex sądowniczy, cywilny i kryminalny. Z jego ogłoszeniem zemsta prywatna czyli prawo odwetu ustaje, moca których zwyminalny. Z jego ogłoszeniem zemsta prywatna czyli prawo odwetu ustaje, moca których zwyminalny. Z jego ogłoszeniem zemsta prywatna czyli prawo odwetu ustaje, moca których zwytinalny. Z jego ogłoszeniem zemsta prywatna czyli kodex sądowniczy, cywiny i krytialniky. Z jego ogłoszeniem zemsta prywatna czyli prawo odwetu ustaje, mocą którego zwyzajnie ogniem i mieczem niszczono przeciwników dobra, zażegano miedzy prywatnemi okrone wojny domowe. Do tego cząsu pan zabijał bezkarnie swego poddanego, a kiedy ten umietbe bezkarnie swego poddanego, a kiedy ten umietbe bezkarnie swego poddanego, a kiedy ten umietbe pod od zaceniem. Odtad wszelkie nadużycia gnębiące ziomka chozacego za pługiem zniesione, panowie okrutnie z kmiecia postępujący bannicya przez króla carani; i tak wolność uśmiechnęta się po słomianych chatach. Stan ten wszelako niższym wyty wduchy nawa od zdankekjogo mieky któwny sachliku. karani; i tak wolność uśmiechneja się po słomianych chatach. Stan ten wszelako niższym był w duchu prawa od szlacheckiego, między którym wszelka różnica wyższości możnych ustaje. Stan miejski pozyskał także swoje znaczenie. Roku 1365 urządzone sądownictwo miejskie przecięło związki z Niemcami. Traktat z zakonem krzyżackim (1343) nietylko podpisał król i magnaci państwa, lecz też mieszczanie Krakowscy, Poznańscy, Sandomirscy i innych miast, a Wierzynek burmistrz krakowski był podskarbim koronym. W pomienionym traktacie pokazało się także, że król bez narodu niemógł zawierać pokoju. Wr. 1355 Kazimierz uznał podobnież że bez zezwolenia sejmu nie mogą bydź zwiększone podatki. Na koniec (roku 1339) w Krakowie przyznał narodowi władzę obierania króla, uchyleniem dynastył która pięć wieków szczęśliwie nad Polską panowala, a wybraniem Łudwika króla wecierskiego siestrzeńca swoiczo. Ludwik z domu Andegawońskiego dla zawawiania ko dynastyi ktora pięc wiekow szczęstiwie nad Polską panowala, a wybraniem Łudwika króln węgierskiego siestrzeńca swojego. Ludwik z domu Andegaweńskiego dla zapewnienja korony polskiej swojej krwi, jeszcze bardziej rozwinął prawa w Koszycach (r. 1374), które naród, a zwłaszcza szlachta niedawno uzyskala, i stale nadał posady gminowładztwu szlachcekciemu; zmusił duchownych do opłaty takich samych podatków, jakim podlegała szlachta i rolnicy. Widzimy pod jego panowaniem jak duch niepodległosci szlachty coraz usilniej wstrzysał zapory przezorności i mocy, a rósł potém nieprzerwanie w siły przez cztery wieki. Z tego źródła wypielegnowały się najświetniejsze czyny bohatyrskie, a niekiedy wylęgały smutne zdrożności, które prędzej zawsze zlego doczekają końca. Pod niebytność Ludwika rządziła Polską jego matka nienawistna Elżbieta; uciemiężenia uboższych i bezrząd w kraju największy, najazdy Litwy w Lubelskiem i Sandomirskiem dawały się we znaki Litwa także wewnątrz kraju miała doczynienia. itwa także wewnatrz kraju miala doczynienia Zaledwo zwłoki Olgiczda wobec książat, panów i ludu na zgliszczu Wileńskim był one obyczajem pogańskim, Jagiello rugowany z Wilna przez Kiejstuta, za odzyskanien

więceniem się swej żony, z Zmojdzią i Krzyżakami trapił wlasną ojczyznę, zmusił br

cy stryja zamordował, Witolda w Krewie wieżił. Witold z wiezów uwol

(Dalszy ciąg Obrazu historyi polskiej na następnej Tablicy).

W DRUKARNI A. GALEZOWSKIEGO I KOMP.

Late moyaa uppiaci de Dnei late Metodo de Dnei late de Metodo de saina - Sedric ono urphusocoma no Dneiday di gonomadada perotate reaty Edyaji one Dneiday i pregname na cala hisos — 10 hemplany, pregname na oblidada lila adrita lasie Califa e tiputom, na oblidada lila adrita lasie Madam, tetay, pour Koncern Moha horizon, raling na Eablic to a 100, takinim Dodai fina, oboniqui ig, Tablic tong - to put. Monday de drie - Konto manga opin thirmpenne Mappa Geografium jedna - Woody no Dopine romugilit ig nalyna, po morem sola. 1840 Media inne pravista ractiona - cena najporio roma na la 1840 pod Making do Mis in 20 - poutos, oroba tak pogus nala.

Verigica, utraca rossenot rotai rationa nacrele drieta.

